ปัญญาสาร

ปัญญาสาร ฉบับที่ ๑๐

เอกายโน มคฺโค

มูลนิธิ แนบ มหานีรานนท์

ปัญญาสาร ฉบับที่ ๖๐

- [ ] การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา
- [ ] ทานกุศล
- [ ] อาสาฬหบูชาคารวะ
- [ ] อาสาฬหบูชา
- [ ] มิจฉาทิฏฐิ (ตอนที่ ๓-๔ตอนจบ)
- [ ] เรียนอภิธรรมด้วยตนเอง
- [ ] ข่าวมูลนิธิ
- [ ] ข่าวอนุโมทนา

สำนักงาน
มูลนิธิแนบมหานีรานนท์
๘๔/๑ หมู่ ๒ ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ ตำบลบางระทึก
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทร. ๔๒๐๘๐๒๔, ๘๘๙๔๔๑๗ และที่...
วิหารกลาง วัดบวรนิเวศวิหาร
ถนนพระสุเมรุ บางลำภูบน กรุงเทพมหานคร
โทร. ๒๘๒๕๐๓๔ กท ๑๐๒๐๐

ภาพจากปก...

ธรรมจักร ที่พุทธมณฑล
ศาลายา นครปฐม.

พิมพ์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
โดย โรงพิมพ์ดอกเบี้ย
๑๐๓๒/๒๐๕-๒๐๘ ซ.ร่วมศิริมิตร ถ. พหลโยธิน ลาดยาว
จตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐ โทร. ๒๗๒๑๑๖๙-๗๒

สารบัญ

คำนำ

ปัญญาสารฉบับที่ ๖๐ นี้ ออกในวาระวันสำคัญทางพุทธศาสนา คือ วันอาสาฬหบูชา ตรงกับวันเสาร์ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๐ วันอาสาฬหบูชานี้ ถือกันว่า เป็นวันแห่ง**พระธรรม** เพราะเป็นวันที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงปฐมเทศนา ประกาศธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่พระปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แคว้นพาราณสี เป็นการประกาศธรรมที่ทวนกระแสโลกด้วยปัญญา ทรงชี้เหตุผลข้อปฏิบัติสายกลางคือ มัชฌิมาปฏิปทาที่จะนำออกจากโลก นำออกจากทุกข์ ที่พระองค์ได้ตรัสรู้มาด้วยอริยสัจ ๔ ทำให้มนุษย์ เทวดา และพรหม ผู้มีปัญญาได้ดวงตาเห็นธรรมกันเป็นอันมาก แต่มนุษย์มีเพียงท่านโกณฑัญญะองค์เดียว, เทวดานับจำนวนไม่ถ้วน และรูปพรหมอีก ๑๘ โกฏิ

จากวันนั้นถึงวันนี้ กาลเวลาได้ล่วงเลยมา ๒๕๔๐ ปีแล้ว ทำให้ชาวพุทธส่วนใหญ่ที่อยู่ห่างไกลพุทธศาสนาถูกอำนาจของกิเลสพัดพาไปตามกระแสโลก (ตัณหา) จนหลงทางไปจากพุทธศาสนา อย่างสับสนจนไม่รู้ว่าจะเดินไปในทิศทางใด จึงจะไปบรรจบพบทางสายกลางที่เป็นมัชฌิมาปฏิปทาได้ บางท่านก็หมั่นไปปฏิบัติกราบไหว้ปูชณียวัตถุ บางท่านไม่เข้าใจพุทธศาสนาก็หันไปบูชาเจ้าแม่กวนอิม สุดแล้วแต่จะเกิดศรัทธาในสิ่งใดก็หันไปยึดถือสิ่งนั้นว่าเป็นสรณะ

ชาวพุทธเราจึงหลงทิศทางไปจากทางสายกลาง ที่พระพุทธองค์ทรงประกาศไว้ในวันอาสาฬหบูชา อย่างยากที่จะหันเข้าหาทางที่ถูกต้องได้

ในวันอาสาฬหบูชานี้ อาจทำให้ชาวพุทธผู้มีปัญญาระลึกถึงการแสดงปฐมเทศนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ว่า มีผู้สดับตรับฟังและปฏิบัติตามจนสามารถบรรลุโลกุตรธรรมกันเป็นอันมาก แสดงให้เห็นว่าการที่จะได้รับประโยชน์จากพุทธศาสนานั้นต้องอาศัย **การศึกษาและการปฏิบัติ**เป็นประการสำคัญ

ปัญญาสารฉบับนี้จึงขอนำบทความเรื่องการปฏิบัติในพุทธศาสนาของท่านอาจารย์แนบมหานีรานนท์ ที่เคยแสดงไว้ที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย เมื่อ ๓๐ กว่าปีมาแล้ว มาเล่าสู่บรรดาสมาชิกปัญญาสารกันอีกครั้ง เพื่อปรับปรุงความเข้าใจในการปฏิบัติ ที่กำลังสับสนปนเปกันในหมู่ชาวพุทธศาสนาด้วยกัน ให้หันมาทำกิจในอริยสัจ ๔ ตามที่พระพุทธศาสนาได้ทรงประกาศไว้ เพื่อช่วยกันรักษาภูมิปัญญาในพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่ชั่วกาลนาน

นอกจากนั้นยังมีสารธรรมจากอาจารย์ท่านอื่นๆ อีกหลายเรื่องล้วนเป็นอารมณ์ที่จะปลูกสร้างปัญญาให้เจริญงอกงามขึ้นทั้งสิ้น

ในวันอาสาฬหบูชาครั้งนี้ มูลนิธิแนบฯ ได้จัดให้มีการบำเพ็ญกุศลทอดผ้าป่าสามัคคีเพื่อนำรายได้ไปทำธุระในพุทธศาสนา โดยมี พล.ต.ต.โชติพัฒน์ และคุณยุวเรศ บุนนาค รับเป็นประธาน ร่วมกับคณะผู้ศรัทธา นักศึกษา

ธรรม และปฏิบัติกับมูลนิธิแนบมหานีนนท์

ขออนุโมทนาในกุศลเจตนา ที่ท่านสาธุชนทั้งหลายได้ช่วยกันทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ร่วมกับมูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลเจตนาทั้งหลายนั้นจงเป็นพลวปัจจัย ปกป้องคุ้มครองให้ทุกท่านและครอบครัว ประสบแต่ความสุขความเจริญ มีสติปัญญางอกงามไพบูลย์ในพุทธศาสนาจนถึงความพ้นทุกข์โดยเร็วพลัน ด้วยกันทุกท่านด้วย เทอญฯ

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี
ประธานกรรมการ
มูลนิธิแนบมหานีรานนท์
๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๐

การปฏิบัติธรรมใน
พระพุทธศาสนา

โดย

อาจารย์แนบ มหานีรานนท์

(ที่พุทธสมาคมแห่งประเทศไทย

เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๐๓)

••••••••••••••••••••••••

เสาร์ที่แล้วมา ดิฉันพูดเรื่องการปฏิบัติธรรมว่า แยกเป็น ๒ ทางคือ สมถะทางหนึ่ง และวิปัสสนาอีกทางหนึ่ง แต่ว่าเจาะจงพูดเฉพาะในเรื่องของวิปัสสนา เช่น วิปัสสนาหมายความว่ากระไร วิปัสสนาหมายถึงปัญญา ที่เห็นนามรูปเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

วิปัสสนามีประโยชน์ทำให้เห็นถูกตามความเป็นจริง หรือทำลายมิจฉาทิฏฐิความเข้าใจผิดที่มีอยู่ให้หมดไป คือชำระกิเลสให้หมดไป ทำลายวิปลาศให้หมดไป นี่เป็นกิจการงานของวิปัสสนา

ดิฉันก็ได้พูดไปแล้วว่าอะไรเป็นเครื่องปิดบัง

ไม่ให้เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา วันนี้ก็ต้องพูดซ้ำอีกเล็กน้อย เพราะว่าในเวลาที่พูดถึงวิธีก็จะต้องนำความเข้าใจเช่นนี้โยงไปกับเหตุที่จะพูดต่อไป

อะไรเป็นเครื่องปิดบังไม่ให้เห็นไตรลักษณ์ ความไม่เที่ยงเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ท่านบอกว่า ธรรมที่ปิดบังอนิจจังคือ **สันตติ** ซึ่งหมายถึงการเกิดติดต่อกันอย่างรวดเร็ว คือนามรูป มีทั้งเกิดและดับอยู่ตลอดเวลา และติดต่อกันรวดเร็วมาก จนเราไม่สามารถที่จะเห็นความดับได้ เพราะรูปใหม่ที่เกิดขึ้นมาแทนอยู่เรื่อยๆนั้น ทำให้เราเห็นเหมือนกับว่ารูปนั้นมีอยู่เรื่อย จึงเป็นเครื่องปิดบังอนิจจัง

อุปมาเหมือนเวลาที่เราดูภาพยนต์ การเห็นภาพที่ปรากฏบนจอเพียงหนึ่ง หรือสองนาทีก็ตาม รูปที่ฉายผ่านกล้องออกไปให้เห็นที่จอนั้นไม่ใช่รูปเดียว อาจมีตั้งหลายสิบหรือหลายร้อยรูปทีเดียว ทั้งนี้ก็อาศัยความเร็วของรูปหนึ่งๆ ที่เลื่อนไปติดต่อกับรูปที่หมดไป และรูปที่เกิดใหม่นั่นเอง จึงทำให้เราเห็นว่าเป็นรูปเดียว ไม่สามารถเห็นเป็นหลายรูปได้ฉันใด นามรูปก็ฉันนั้น มิหนำซ้ำนามรูปยังเกิดดับเร็วยิ่งกว่าภาพยนต์เสียอีก ดัง

นั้นการเห็นนามรูปจึงเป็นของยาก เมื่อเห็นความจริงอย่างนี้ไม่ได้ วิปลาสคือความสำคัญว่า**เที่ยง**ก็ต้องเกิดขึ้นปิดบังอนิจจัง

อะไรคือสิ่งที่ ปิดบัง**ทุกข์** ท่านกล่าวว่าเหตุเพราะไม่ได้พิจารณาอิริยาบถ จึงไม่เห็นว่านามรูปนี้มีทุกข์เบียดเบียนอยู่ตลอดเวลา เมื่อไม่เห็นว่าเป็นทุกข์ วิปลาสคือความเข้าใจว่าเป็นสุข เรียกว่า**สุขวิปลาส** สำคัญว่านามรูปเป็นสุขหรือเป็นของดีด้วยอำนาจของทิฏฐิก็เกิดขึ้น ซึ่งก็เป็นปัจจัยแก่ตัณหาทำให้อยากได้ ทำให้ยินดีในนามรูปนั้นทำให้มีความต้องการปรารถนาดิ้นรนต่างๆ ทั้งนี้ล้วนเป็นหน้าที่ของตัณหาที่อาศัย นามรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุที่ไม่ได้กำหนดอิริยาบถจึงทำให้ไม่เห็นทุกข์ ทำให้สุขวิปลาสเกิดขึ้นโดยเหตุนี้ในมหาสติปัฏฐานจึงให้พิจารณาอิริยาบถ

ส่วนอนัตตลักษณะ คืออนัตตานั้นเป็นความสำคัญในพระพุทธศาสนาต่างกับลัทธิหรือศาสนาอื่นใด ทั้งสิ้น ซึ่งล้วนต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นประธาน หรือมีของเที่ยงแท้หรือศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องยึดมั่น อย่างน้อยสิ่งหนึ่ง มิฉะนั้นก็จะไม่มี

อะไรเป็นประธาน เป็นใหญ่หรือมีอำนาจ แต่ทางพระพุทธศาสนากลับสอนว่า **สิ่งทั้งหลายเป็นอนัตตาไม่มีตัวตน ไม่มีใครมีอำนาจและไม่ได้อยู่ในอำนาจของใคร ไม่มีใครสามารถให้เป็นไปตามใจได้ นี้เป็นลักษณะของอนัตตา** ทีนี้อะไรปิดบังไม่ให้เห็นความจริง คืออนัตตา ท่านบอกว่าเพราะ**ฆนสัญญา** คือการที่เข้าไปรวบรวมกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อน จึงทำให้เราเข้าใจว่าเป็นก้อนเป็นแท่ง และสำคัญว่ามีสาระในขันธ์ทั้ง ๕ ที่รวมอยู่ด้วยกัน ขณะที่เห็นครั้งหนึ่ง ได้ยินครั้งหนึ่ง ขันธ์ ๕ ก็เกิดร่วมกันทุกขณะอย่างรวดเร็ว และดับอย่างรวดเร็วด้วย เราจึงไม่สามารถเห็นแยกกันแต่ละนามรูป และไม่สามารถที่จะให้ขันธ์ ๕ กระจัดกระจายออกไปเป็นสัดเป็นส่วนได้ เมื่อเราไม่สามารถจะกระจายความเป็นกลุ่มเป็นก้อน คือฆนสัญญาให้แยกออกจากกันได้ เราก็ไม่มีโอกาสที่จะเข้าไปเห็นอนัตตาได้ เมื่อไม่เห็นอนัตตา วิปลาสที่เรียกว่า**อัตตวิปลาส** คือความสำคัญว่าเป็นตัวเป็นตน หรือเป็น**เรา**ก็ต้องเกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็เป็นปัจจัยแก่ตัณหา ทำให้มีความปรารถนาเห็นว่า

เป็นของดี เห็นว่ามีตัวมีตน

ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องทำลายเครื่องปิดบังไตรลักษณ์ทั้ง ๓ นี้ให้หมดไป เมื่อเครื่องปิดบังถูกทำลายวิปลาสซึ่งเป็นผลก็ต้องถูกทำลายไปด้วย เพราะว่าธรรมทั้งหลายย่อมเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน เมื่อเหตุหมดไป วิปลาสซึ่งเป็นผลก็หมดไปเอง

เมื่อวันเสาร์ก่อนได้อธิบายถึงวิธีกำหนดอิริยาบถมาเพียงแค่นี้ ต่อไปนี้จะได้พูดถึงเรื่องของการที่จะทำวิปัสสนา ขอท่านผู้ฟังได้โปรดเข้าใจและจำไว้ด้วย เพราะต่อไปนี้จะพูดถึงเหตุคือข้อปฏิบัติที่ทำให้เกิดวิปัสสนา หรือทำให้เห็นไตรลักษณ์ เพราะการที่จะเห็นไตรลักษณ์ได้ จำเป็นต้องทำลายเครื่องปิดบังเสียก่อนจึงจะเห็นได้ ถ้าไม่สามารถทำลายเครื่องปิดบังให้หมดไปได้ ก็ไม่มีโอกาสที่จะเข้าไปเห็นไตรลักษณ์ได้ เครื่องทำลายก็มีอยู่ทางเดียวเท่านั้น คือ **มหาสติปัฏฐาน ๔** นอกจากนี้ไม่มีทางอื่นเลย

มหาสติปัฏฐานเป็นข้อปฏิบัติที่ทำลายเครื่องปิดบังไตรลักษณ์ หรือทำลายวิปลาส ความ

เข้าใจผิด และเป็นข้อปฏิบัติที่มีแต่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น นอกพุทธศาสนาไม่มีหนทางเลย ไม่มีวิธีปฏิบัติอื่นใดที่จะสามารถทำลายวิปลาส และทำให้เห็นเหตุผลตามความเป็นจริงได้ ฉะนั้น มหาสติปัฏฐานจึงมีเฉพาะในพุทธศาสนาเท่านั้น และต้องขอยืนยันด้วยว่ามีทางเดียวเท่านั้น **ขอได้โปรดเข้าใจ และจดจำไว้ให้ดีด้วยว่า มหาสติปัฏฐานเท่านั้นที่สามารถทำลายวิปลาส และทำให้เกิดวิปัสสนาปัญญา ที่เข้าไปเห็นความจริงของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และปัญญาที่เห็นความจริงอย่างนี้แหละที่เรียกว่า วิปัสสนาปัญญา**

ดิฉันขอเรียนให้ทราบถึงข้อที่ควรทราบพิเศษอีกสักเรื่องหนึ่งก่อนที่จะอธิบายถึงการเจริญมหาสติปัฏฐาน คือท่านคงจะเคยได้ยินได้ฟังมาแล้วไม่ใช่น้อยครั้งว่า การไปนิพพานนั้นไม่จำเป็นจะต้องทำอย่างนั้นหรืออย่างนี้ ไม่ต้องมีกฎเกณฑ์ ทำอย่างไรก็ได้ มีหลายทาง และลงท้ายที่สุดเราก็จะไปถึงนิพพานด้วยกัน ความเข้าใจอย่างนี้ยังไม่ถูก

ด้วยหลักฐานและเหตุผล เพราะเมื่อว่าโดยหลักฐาน ท่านทั้งหลายที่เป็นพุทธศาสนิกชนทุกท่านก็คงทราบแล้วว่า พระพุทธองค์ทรงยืนยันว่า **หนทางที่จะไปถึงนิพพานนั้นมีทางเดียวเท่านั้น คือมหาสติปัฏฐาน ๔ นี้เท่านั้น ไม่มีทางอื่นเลย** มีพระพุทธองค์เท่านั้นที่ทรงบัญญัติมหาสติปัฏฐานนี้ได้ ขอให้คิดถึงเหตุผลกันสักหน่อยว่า ถ้าทุกคนจะทำอย่างไรก็ได้แล้วแต่ใครจะตั้งลัทธิอย่างไรๆ ขึ้นก็ได้ทั้งนั้น ลงท้ายที่สุดก็จะต้องไปนิพพานด้วยกัน ถ้าเข้าใจกันอย่างนี้ หรือความเข้าใจนี้มีเหตุผลเป็นไปได้จริงตามที่เข้าใจนั้น พระพุทธเจ้าก็ไม่เป็นผู้ประเสริฐจริง ไม่จำเป็นต้องมาเกิดในโลกก็ได้ เพราะว่าใครจะทำอย่างไรก็ไปนิพพานกันได้ทั้งนั้น ไม่มีความจำเป็นเลยที่พระพุทธเจ้าจะต้องมานั่งสั่งสอน เพราะว่าทุกคนเขาก็ไปนิพพานกันได้ แต่นี่เราก็ทราบกันอยู่แล้วว่าก่อนที่พระองค์จะทรงตรัสรู้ขึ้นในโลกนั้น ลัทธิของศาสนาต่างๆ ข้อปฏิบัติอื่นๆ ก็มีอยู่แล้ว แม้อภิญญาก็มีอยู่แล้วในโลกนี้ เช่น การเหาะเหินเดินอากาศ เดินบนน้ำ ดำดิน ปาฏิหารย์ทั้งหลาย

แหล่เหล่านี้ เขาก็มีอยู่ถึงปานนั้น นับว่าไม่ใช่เล็กน้อยเลยสำหรับวิชาประเภทนี้ แต่ว่าหนทางไปนิพพานที่แท้จริงเท่านั้นไม่มีใครสอนได้ ความจริงเช่นว่านี้ใครๆ ก็ทราบกันดีอยู่

เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าท่านผู้ใดยังมีความเห็นอย่างนั้นก็ขอให้ลองใคร่ครวญดูว่าจะถูกต้องด้วยเหตุผลหรือไม่ โปรดอย่าลืมว่าที่เราบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เพราะพระองค์ทรงประกาศข้อปฏิบัติ ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่จะให้ถึงนิพพาน พระองค์ทรงประกาศข้อปฏิบัติที่ศาสดาทั้งหลายในโลกตลอดถึงมนุษย์ เทวดา และพรหม ก็ไม่มีใครสามารถที่จะบัญญัติทางนี้ขึ้นได้ มีพระบรมศาสดาเท่านั้นที่สามารถบัญญัติได้ ด้วยเหตุนี้ เราจึงได้ถือว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก เราจึงบูชาพระคุณของพระองค์ คือพระปัญญาคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ ฉะนั้นถ้าหากเข้าใจว่าข้อปฏิบัติอื่นๆ นอกจากมหาสติปัฏฐานก็มีผลให้ถึงนิพพานได้เหมือนกัน พระพุทธเจ้าก็ไม่วิเศษอะไรเลย นี่เป็นอีกประการหนึ่งที่ขอนำมาเรียนให้ทราบไว้ เผื่อ

บังเอิญไปพบเข้าจะได้ยึดเป็นหลักตามเหตุผล

เพราะฉะนั้น จึงขอให้เข้าใจด้วยเหตุผลให้แน่นอนว่า **สติปัฏฐานเป็นหนทางเดียวเท่านั้นที่เป็นเหตุให้ถึงนิพพาน** และสิ่งสำคัญก็คือท่านทั้งหลายที่ได้มาพบพระพุทธศาสนานั้น นับว่าเป็นโชคลาภที่ประเสริฐนัก แต่ถ้าไม่ได้เจริญวิปัสส-นาตามแนวมหาสติปัฏฐานนี้ ดิฉันก็ขอเสนอว่าน่าเสียดายเป็นที่สุด **เพราะถ้าไม่ได้เจริญวิปัสสนา ก็คล้ายกับไม่ได้พบพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะว่ามหาสติปัฏฐานจะมีได้ ก็เมื่อมีพระพุทธเจ้าบังเกิดขึ้นเท่านั้น กุศลอย่างนี้จะทำได้ มีได้เฉพาะกาลสมัยเท่านั้น เมื่อพุทธศาสนาสิ้นแล้วหมดกาลของพระพุทธศาสนาแล้ว ก็หมดโอกาสที่จะเจริญมหาสติปัฏฐานได้ เพราะมหาสติปัฏฐานเสื่อมจากความเข้าใจของบุคคล แม้แต่ในเวลานี้จำนวนผู้ที่มีความเข้าใจดีในเหตุผลก็เหลือน้อยเต็มทีแล้ว แท้ที่จริงมหาสติปัฏฐานก็เต็มไปด้วยเหตุผลก็เหลือน้อยเต็มทีแล้ว** แท้ที่จริงมหาสติปัฏฐานก็เต็มไปด้วยเหตุผล ไม่ใช่เป็นของที่ง่ายหรือตื้นสำหรับที่เราจะเข้าใจกันได้ง่ายๆ

เพราะฉะนั้น จึงต้องศึกษากันให้เข้าถึงเหตุผลจริงๆ และต้องเข้าไปพิสูจน์ด้วย ต้องลองปฏิบัติด้วยว่าจะมีเหตุผลจริงอย่างที่ท่านทรงสั่งสอนหรือไม่ ถ้าทำได้อย่างนี้จึงจะเข้าถึงสติปัฏฐานได้อย่างแน่นอน เพียงแต่เรียนตามตำราอย่างเดียวเท่านั้นเข้าไม่ถึงมหาสติปัฏฐานแน่

เพราะฉะนั้นที่ว่าพระพุทธศาสนาเสื่อมนั้นก็หมายถึงเสื่อมจากความเข้าใจของบุคคล และที่ว่าพระพุทธศาสนาเสื่อมในกำหนดเวลา ๕๐๐๐ ปี ก็คือ ความเข้าใจในเรื่องพุทธศาสนาหรือในมหาสติปัฏฐานนี้จะหมดไป คือหมดจากความเข้าใจของบุคคลนั่นเอง เมื่อไม่มีใครเข้าใจมหาสติปัฏฐานก็หมายความว่าพุทธศาสนาเสื่อมไป หมดไป หมายความว่าต่อจากนั้นไปก็ไม่มีโอกาสที่จะเจริญได้

เพราะฉะนั้นจึงน่าเสียดายกุศลที่เราได้พบพุทธศาสนาแต่ไม่มีโอกาสเจริญวิปัสสนา ดังนั้นท่านที่มีโอกาสจึงควรทำควรเจริญจะได้หรือไม่ได้ไม่สำคัญ ควรทำให้เป็นปัจจัยไว้

เพราะ**ทาน**ก็เป็นปัจจัยให้เกิดความสุขอย่างหนึ่ง

ศีลก็เป็นปัจจัยให้เกิดความสุขอย่างหนึ่ง

สมาธิก็เป็นปัจจัยให้เกิดความสุขอย่างหนึ่ง

สติปัฏฐานก็เป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง คือให้ถึงซึ่งความสิ้นทุกข์ได้แน่นอนเด็ดขาด ไม่เหมือนกัน

ทานศีลเป็นปัจจัยให้เกิดความสุขในมนุษย์และสวรรค์

สมาธิเป็นปัจจัยให้เกิดความสุขในพรหม คือรูปพรหมและอรูปพรหม ซึ่งมีความสุขอย่างประณีตที่สุด การที่จะรู้ว่าพรหมมีความสุขประณีตแค่ไหนนั้น ก็ต้องทำสมาธิให้ถึงขั้นที่เป็นเหตุให้ถึงพรหมได้ คือให้ถึง**อัปปนาสมาธิ** จึงจะรู้ว่าสุขของพรหมนั้นประณีตมาก เพราะว่าเป็นสุขที่เกิดจากเหตุแห่งความประณีตแต่ถึงกระนั้น **ก็เป็นความสุขที่ทำให้เข้าถึงพรหมเท่านั้น ต่างกับมหาสติปัฏฐานซึ่งเป็นปัจจัยให้เข้าถึงนิพพานได้**

กุศลมีความผิดแผกแตกต่างกันอย่างนี้ กุศลประเภทที่ให้เป็นมนุษย์ก็ดี เป็นเทวดาก็ดี หรือเป็นพรหมก็ดี ถึงแม้พระพุทธเจ้าไม่ได้มาตรัสรู้

กุศลประเภทเหล่านั้นเขาก็มีกันอยู่ในโลกมากมายแล้ว เมื่อเวลาที่พระพุทธเจ้ามาตรัสรู้นั้นมีทั้งมนุษย์มีทั้งเทวดา และมีทั้งพรหมอยู่แล้ว ความสุขเหล่านี้เขามีกันอย่างมากมายแล้ว เหลืออยู่ก็แต่ความสิ้นทุกข์อย่างแท้จริงคือนิพพานเท่านั้น ซึ่งไม่มีใครสามารถสั่งสอนได้ ฉะนั้นการที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติมหาสติปัฏฐานก็เพื่อประโยชน์ที่จะนำไปสู่นิพพานอย่างเดียวเท่านั้น ซึ่งไม่มีศาสดาอื่นใดสามารถจะบัญญัติได้เลย

ดิฉันขอเรียนให้ทราบเหตุผลไว้ดังนี้ เพราะฉะนั้น *ท่านที่มีโอกาสเจริญวิปัสสนาได้ ถึงแม้จะเป็นเวลาน้อยเพียง ๗ วันก็ควรจะทำ เพราะกุศลอย่างนี้ไม่ใช่จะทำได้ง่ายๆ จะทำทานหรือรักษาศีลเพียงชั่วโมงสองชั่วโมง หรือวันหนึ่งสองวันก็พอจะทำได้ แต่ที่จะให้ทำวิปัสสนานั้นไม่ใช่จะทำได้ง่ายๆ เหมือนทำทานหรือรักษาศีล ทั้งนี้เพราะอะไร เพราะการทำลายกิเลสนั้น ทำได้ยากที่สุด เหมือนกับการพายเรือทวนน้ำ บางทีเราทำบุญทำทานหรือรักษาศีล หรือแม้ทำสมาธิก็ยังทำกันได้เพราะอาศัยกำลังของกิเลสอุดหนุนให้ทำได้ คือ*

ทำเพราะอยากได้บุญ อยากได้ความสุข

เพราะฉะนั้นกำลังของกิเลสจึงเป็นปัจจัยให้ทำทาน รักษาศีลและทำสมาธิได้ง่ายกว่าการที่จะทำกุศลเพื่อทำลายกิเลสโดยไม่มีกิเลสเป็นปัจจัยเครื่องอุดหนุนเลย

เมื่อได้เรียนให้ทราบเหตุสำคัญสำหรับชาวพุทธเรื่องมหาสติปัฏฐานไว้หน่อยหนึ่งแล้ว ต่อไปนี้จะได้พูดถึงการปฏิบัติวิปัสสนา เมื่อวันเสาร์ที่แล้วได้พูดถึงการกำหนดอิริยาบถไว้บ้างแล้ว ว่าการกำหนดอิริยาบถนั้นคือให้กำหนดอิริยาบถ ๔ และต้องเข้าใจนามรูปในอิริยาบถ ๔ เสียก่อนที่จะเป็นเครื่องปิดบังไตรลักษณ์

เมื่อเข้าใจนามรูปในอิริยาบถ ๔ แล้ว ก็จงกำหนดดังต่อไปนี้ คือ ในเวลาที่นั่งก็ให้ดูรูปนั่ง เวลาที่นอนก็ให้ดูรูปนอน เวลายืนก็ให้ดูรูปยืน เวลาเดินก็ให้ดูรูปเดิน **รูปเดินนี้อยู่กับอาการที่ย่าง ไม่ใช่ถูก** รูปนั่งก็เหมือนกัน เวลาที่ดูรูปนั่งต้องระวังให้อยู่ที่รูปนั่งจริงๆ ไม่ใช่อยู่ที่รูปถูก **รูปถูกกับรูปนั่งนั้นคนละอย่างกัน** บางทีผู้ปฏิบัติตั้งใจจะดูรูปนั่งแต่ไพล่ไปกำหนดรูปถูกรูปนั่งก็ไม่ปรากฏ

และถ้าจะดูรูปถูกก็ต้องดูเวลาถูก ถ้าตั้งใจดูรูปนั่ง ก็ต้องดูเวลานั่ง *รูปถูกกับรูปนั่งมีลักษณะต่างกัน เป็นคนละรูปคนละทวารกัน ต่างกันทุกสิ่งทุกอย่าง*

เพราะฉะนั้น จะดูรูปอะไรก็ต้องดูให้ถูกต้อง เวลาที่ดูรูปทั้ง ๔ คือ นั่ง นอน ยืน เดิน ก็ต้องรู้ว่า เวลาที่กำหนดนั้นดูรูปนั่งหรือรูปนอน และทำไมจึง ต้องกำหนดอิริยาบถ ๔ ซึ่งเมื่อกี้นี้ก็ได้เรียนให้ ทราบแล้วว่าเพื่อประโยชน์อะไร ดิฉันได้เรียน เรื่องผลให้ทราบไว้แล้ว ตอนนี้เป็นการทำเหตุ ฉะนั้นท่านอย่าลืมว่าอะไรเป็นเครื่องปิดบังไตรลักษณ์ ต้องทำลายเครื่องปิดบังไตรลักษณ์เสียก่อน จึงจะสามารถเห็นไตรลักษณ์ได้ จะต้องนำเหตุกับ ผลให้มาเจอกันจึงจะเข้าใจพระพุทธศาสนาดี

ขอเรียนให้ทราบอีกนิดนึงว่า ในพุทธ ศาสนานี้บางทีกล่าวเหตุกับผลไว้คนละแผนก คน ละตำรา เช่นเรื่องสติปัฏฐาน ในตอนที่อธิบายสติ ปัฏฐานก็มิได้แสดงถึงเรื่องอารมณ์ของวิปัสสนาที่ จะเกิดขึ้นในสติปัฏฐาน แต่รวบรวมไปไว้ที่อื่น อย่างนี้เป็นต้น ในสติปัฏฐานก็มีกล่าวเรื่องผลไว้ นิดหน่อยเท่านั้น ว่าเห็นการเกิดขึ้นและดับไปของ

นามรูปเท่านั้นเอง

แต่ผลของวิปัสสนา คือญาณไม่ได้มีกล่าวไว้ในสติปัฏฐาน ท่านแยกออกไปรวมไว้ที่อื่น ฉะนั้นในการศึกษาพระพุทธศาสนา เราจะต้องเข้าใจว่าอะไรเป็นเหตุ และเหตุนี้จะทำให้เกิดผลอย่างนี้ หรือว่าบางทีเราไปอ่านเรื่องวิปัสสนาญาณ จำได้ว่าวิปัสสนาญาณมีอะไร ชื่ออะไรบ้าง มีนามรูปปริจเฉทญาณเป็นต้น แล้วท่านก็ว่าเรื่อยไปถึงญาณทั้งหมด แต่ท่านก็ไม่บอกไว้ว่าญาณนั้นญาณนี้เกิดขึ้นจากมหาสติปัฏฐาน เมื่อท่านไม่ได้บอกไว้ในที่นั้นเราก็ไม่เข้าใจว่าอะไรเป็นเหตุอะไรเป็นผล ดังนั้นผู้ที่จะเข้าใจเหตุผลได้ก็จะต้องนำเหตุและผลให้มาเจอกัน

ฉะนั้น เวลาพูดจึงต้องนำเหตุผลให้มาติดต่อกัน เพื่อให้ผู้ฟังเห็นได้ ผู้ฟังจึงจะเข้าใจได้ทั้งเหตุและผล ถ้านำแต่เหตุมาอย่างเดียว เช่นพูดถึงเรื่องการทำสติปัฏฐานอย่างเดียว แต่อารมณ์ที่เกิดจากการทำสติปัฏฐานนั้นต้องเป็นอย่างไรจึงจะรู้ว่าถูก หรือว่าถูกนั้นจะต้องเป็นอย่างไร? จะต้องรู้อย่างไร? จะต้องเห็นอย่างไร? ถ้าหากว่า

เราไม่รู้ผลของการทำว่าที่ถูกนั้นจะต้องเป็นอย่างไร ก็อาจจะเห็นผิดไปได้ต่างๆ นาๆ เช่น เห็นมนุษย์ เห็นเทวดา เห็นสวรรค์ เห็นพระพุทธเจ้า หรือเห็นอะไรๆ ก็ตามแต่ เห็นไปต่างๆ นาๆ ก็เข้าใจว่าที่เห็นอย่างนั้นทำถูกแล้ว หรือว่าเข้าใจว่านั่นแหละคือธรรมที่เกิดจากมหาสติปัฏฐานหรือวิปัสสนา ก็อาจเข้าใจผิดไปได้ เพราะเหตุที่ไม่ทราบว่าผลที่เกิดจากมหาสติปัฏฐานที่ถูกต้องนั้นต้องรู้อย่างไร ต้องเห็นอย่างไร ทุกคนรู้ว่าควรจะต้องทำมหาสติปัฏฐาน แต่ว่าความรู้ที่เกิดจากสติปัฏฐานนั้นถูกหรือเปล่านั้นอีกเรื่องหนึ่ง

ถ้าหากว่าท่านที่ทำวิปัสสนา รู้ว่าการทำวิปัสสนานั้นเห็นนามรูปเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็เอามาบริกรรมว่า นามรูปไม่เที่ยง นามรูปเป็นทุกข์ นามรูปเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา บริกรรมไปเลย แท้จริงการเห็นนามรูปไม่เที่ยงเป็นผลเกิดจากเหตุ แต่เมื่อไม่รู้ว่าเหตุเกิดจากที่ไหน ก็ใช้นามรูปที่เป็นผลไปทำเหตุ คือไปนึกคิดเองจะเข้าใจผิด เพราะเป็นแต่เพียงนึกรู้ใช้ไม่ได้ ต้องทำเหตุให้ถูกต้องก่อนแล้วผลจึงจะได้

ต่อไปนี้จะขอเรียนให้ทราบถึงการกำหนดอิริยาบถว่าทำไมจึงต้องพิจารณาอิริยาบถ เมื่อกี้นี้ได้เรียนให้ทราบแล้วว่า การไม่พิจารณาอิริยาบถนั้นย่อมไม่เห็นเครื่องปิดบังทุกข์ และขอเรียนให้ทราบอีกหน่อยด้วยว่า เครื่องปิดบังอนิจจัง เครื่องปิดบังทุกข์ เครื่องปิดบังอนัตตานี้เนื่องกัน คือถ้าหากว่าเราทำลายอะไรลงไปได้อย่างหนึ่งแล้วก็ย่อมทำลายได้พร้อมกันทั้ง ๓ ไม่ใช่ว่าทำลายทุกข์แล้วต้องทำลายอนิจจังอีก หรือต้องทำลายอนิจจังแล้วก็ต้องทำลายอนัตตาอีก ไม่ใช่อย่างนั้น ที่จริงท่านแสดงเครื่องปิดบังไว้ ๓ อย่าง แต่เมื่อทำลายอย่างหนึ่งอย่างใดได้โดยถูกต้องแล้ว เมื่อเครื่องปิดบังอย่างหนึ่งหมดไปแล้ว ถูกทำลายไปแล้วเครื่องปิดบังที่เหลืออีก ๒ อย่างนั้น ก็ไม่ต้องทำลายอีกต่างหากเป็นพิเศษ นับว่าทำลายไปหมดด้วยกันทั้ง ๓

เพราะฉะนั้น เมื่อเห็นอนิจจังก็ชื่อว่าเห็นทุกข์และอนัตตา เมื่อเห็นทุกข์ก็ชื่อว่าเห็นอนิจจังและอนัตตาด้วย เมื่อเห็นอนัตตาก็ชื่อว่าเห็นทุกข์และอนิจจังเช่นกัน เพราะอะไรจึงเป็นอย่างนั้น

ท่านคงเคยได้ยินแล้ว สิ่งใดไม่เที่ยงสิ่งนั้นแหละเป็นทุกข์ สิ่งใดที่ไม่เที่ยงเป็นทุกข์สิ่งนั้นแหละเป็นอนัตตา เพราะฉะนั้นเมื่อเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งก็ชื่อว่าเห็นทั้ง ๓

ด้วยเหตุที่ไม่พิจารณาอิริยาบถๆ จึงปิดบังทุกข์ท่านว่าอย่างนี้ ดังนั้นจึงต้องกำหนดอิริยาบถ และท่านจึงได้จัดให้มีอิริยาบถ ๔ ไว้ในมหาสติปัฏฐานเพื่อปฏิบัติให้เกิดวิปัสสนา ก่อนที่จะกำหนดอิริยาบถ ๔ ก็ต้องรู้เสียก่อนว่าอะไรเป็นนามอะไรเป็นรูป ขอเรียนซ้ำอีกซักเล็กน้อยว่าเมื่อรู้ว่าอะไรเป็นนามอะไรเป็นรูปแล้ว กำหนดรูปอะไรก็ต้องรู้ เช่น เวลานี้ดูรูปนั่ง ดูรูปนอน ดูรูปยืน ดูรูปเดิน คือรูปย่าง ต้องรู้อย่างนั้นเสมอ การที่ต้องให้รู้อย่างนั้นก็เพราะว่ารูปนั่ง รูปนอน รูปยืน รูปเดิน ต่างกันเป็นคนละรูป ไม่ใช่รูปเดียวกัน รูปนั่งเกิดแล้วก็ดับไปไม่เหลือมาถึงรูปนอนหรือรูปยืน แต่ละรูปๆ เกิดขึ้นแล้วไม่ใช่ว่าจะเหลือมาถึงกัน ถ้าหากไม่กำหนดอย่างนั้นก็จะสำคัญว่าเป็นรูปเดียวกัน คือถ้าหากกำหนดรู้แต่เพียงรูปเท่านั้น แต่ไม่กำหนดว่ารูปอะไร รูปนั่งอย่างไร รูปนอน

อย่างไร รูปยืนอย่างไร รูปเดินอย่างไร เหมือนอย่างกับถ่ายรูปไว้ ก็จะเห็นว่าเป็นคนละรูป แต่ละรูปไม่ใช่รูปเดียวกัน ฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องรู้ว่ากำลังดูรูปอะไรอยู่

ทั้งนี้ก็เพื่อจะให้รู้ว่ารูปเป็นคนละรูป แต่ละรูปเกิดขึ้นใหม่ไม่ใช่รูปเดียวกัน ถ้าไม่กำหนดอย่างนี้ก็จะสำคัญว่ารูปนั่ง นอน ยืน เดิน ก็คือรูปเดียวกันนั่นเอง และจะคิดว่าการนั่งนอนยืนเดินนั้นเป็นเพียงอาการของรูปเท่านั้น แต่ตัวรูปจริงนั้นก็คือรูปเดียวกันนั่นเอง อย่างนี้ไม่ได้ ความสำคัญผิดอย่างนี้ ถ้ามีก็ไม่สามารถที่จะแยกนามรูปออกไป ไม่สามารถจะกระจายฆนสัญญาของนามรูปให้แยกออกจากกันได้ และสันตติที่สืบต่อรูปหนึ่งๆ ก็ทำลายไม่ได้ต้องกำหนดให้รู้ว่ารูปอะไร นามอะไร กำหนดอย่างนี้เสมอไป *เวลานั่งก็ต้องรู้ในท่าที่นั่ง ต้องรู้สัดส่วนในท่าที่นั่ง อาการของรูปแสดงการนั่งที่ไหนก็ให้รู้ในท่านั้น ให้รู้ในขณะนั้นอย่างนี้เป็นต้น* เวลาที่กำหนด อิริยาบถ นั่ง นอน ยืน เดิน ก็ต้องกำหนดอย่างนี้เหมือนกัน เพราะ*การกำหนดอย่างนี้เป็นกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน* ทีนี้เมื่อนั่งไป

นานๆ ทุกขเวทนาก็ย่อมปรากฏขึ้นจากรูปนั้นๆ

ก็จะรู้ความจริงว่า รูปนั่งนั้นเป็นทุกข์ โดยไม่ต้องเปลี่ยนไปกำหนดทุกขเวทนา เพราะขณะนั้นกำลังเจริญสติปัฏฐานในกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน กำลังพิจารณากายในกายเนืองๆ อยู่ เว้นแต่ผู้ปฏิบัติมีสติสัมปชัญญะคล่องแคล่วแล้วมีความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอยู่กับปัจจุบันอารมณ์แล้ว หากนามเวทนาเป็นอธิบดีอารมณ์ จะดูนามเวทนาตามเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานบ้างก็ได้ แต่ขณะกำหนดทุกขเวทนานั้น ต้องระวังใจอย่าอยากให้ทุกขเวทนานั้นหายไป ทำอย่างนี้ไม่ได้ผิด เพราะจะไม่มีโอกาสเห็นอนัตตาได้ **ต้องระวังเรื่องนี้ให้จงหนัก** เวลาที่กำหนดต้องให้ดูเฉยๆ เหมือนกับการดูละคร คล้ายกับว่าเวลานี้ตัวละครคือทุกขเวทนากำลังแสดงอยู่หน้าฉาก เรามีหน้าที่ดูเท่านั้นไม่มีหน้าที่ไปหัดละคร ระวังกิเลส คือความต้องการให้ทุกขเวทนาหายจะแอบเข้าไปในเวลากำหนดท่านจะต้องเข้าใจให้ดีว่า เวลานี้กิเลสอย่างนั้นแอบเข้าไปในเวลากำหนดหรือเปล่า กิเลสนั้นคืออะไร คือโทมนัส ความไม่ชอบใจจะแอบเข้าไปก็

ต้องรู้ด้วย ถ้าแอบเข้าไปการกำหนดก็ใช้ไม่ได้ เพราะว่าในการกำหนดหรือปฏิบัติสติปัฏฐานนั้น ท่านบอกว่า **ประโยชน์ของมหาสติปัฏฐานในขั้นแรก ต้องทำลายอภิชฌาและโทมนัสเสียก่อน** ผู้ปฏิบัติต้องเข้าใจด้วยในเรื่องนี้ ถ้าไปกำหนดอยากให้หายก็กำหนดไม่ถูก *เพราะการอยากได้ความหายทุกข์นั้นเป็นอภิชฌา ความไม่ชอบใจในทุกข์เป็น โทมนัส การกำหนดอย่างนี้ผิดใช้ไม่ได้*

ข้อสำคัญของการทำมหาสติปัฏฐานก็คือต้องได้อารมณ์ปัจจุบัน มิฉะนั้นก็กันกิเลสไม่ได้เลย ในการนั่งนอนยืนเดินก็เหมือนกัน *เราจะนั่งเพื่อให้จิตสงบหรือยืนให้จิตสงบ อย่างนี้ใช้ไม่ได้ สติที่กำหนดนั้นไม่ใช่เป็นสติปัฏฐาน เพราะไม่สามารถจะทำลายความต้องการได้ ความต้องการสงบเป็นตัวอภิชฌา สติปัฏฐานนั้นยังไม่ถูกต้อง เพราะยังไม่สามารถทำลายอภิชฌาได้* เพราะฉะนั้นเวลาที่กำหนดอิริยาบถใดก็ตาม ต้องระวังอยู่เสมอ **และไม่ให้บังคับตัวเองด้วยว่าต้องนั่งกี่นาที, ต้องยืนเดินได้นานเท่านั้นเท่านี้ ถ้าทำอย่างนั้นก็ผิดอีกเหมือนกัน สำหรับการปฏิบัติวิปัสสนาแล้วห้าม**

ขาดเลยบังคับไม่ได้ ถ้าบังคับการปฏิบัติเป็นอัตตาไปหมด อัตตาตามไปหมดทุกอิริยาบถ จะนั่งก็เป็นอัตตา การบังคับให้นั่ง นอน ยืน เดินก็มีแต่อัตตาที่เราเข้าไปปนอยู่เรื่อยไป เพราะการบังคับเป็นลักษณะของอัตตา ซึ่งทำให้สำคัญว่าเราบังคับได้ *การบังคับอย่างนี้ทำให้วิปัสสนาเกิดขึ้นไม่ได้ วิปัสสนาต้องไม่มีการบังคับ เช่นว่าต้องทำอิริยาบถนั้นนานตั้งชั่วโมงหรือครึ่งชั่วโมง อย่างนี้ใช้ไม่ได้* ต้องแล้วแต่เหตุผลตามสมควรว่าต้องเปลี่ยนอิริยาบถด้วยเหตุผลอะไรก็เปลี่ยนไปตามเหตุผลนั้นๆ การเปลี่ยนอิริยาบถต้องมีเหตุผล คือจะต้องรู้เหตุด้วยปัญญาว่าที่ต้องเปลี่ยนนั้นด้วยเหตุอะไร ความจริงที่ต้องเปลี่ยนนั้นก็เพราะทุกขเวทนาเกิดขึ้นซึ่งทำให้ต้องเปลี่ยน ความจริงเป็นอย่างนี้ กำหนดอย่างนี้ จึงจะได้ความรู้ที่ถูกต้องแท้จริง เพราะธรรมทั้งหลายย่อมไหลมาจากเหตุ

ดังนั้นเหตุที่ต้องเปลี่ยนอิริยาบถ จึงต้องรู้ว่าเพราะเหตุอะไร เพราะเวทนาเกิดขึ้นบีบคั้นใช่ไหมจึงต้องเปลี่ยน เมื่อรู้หมดทั่วไปทุกอิริยาบถอย่างนี้ อิริยาบถเหล่านั้นก็ไม่สามารถจะปิดบังทุกข์ได้

ถ้ากำหนดรู้ได้ยังไม่หมด เช่นตอนแรกที่กำหนดอิริยาบถนั่งก็จะมีทุกขเวทนาเกิดขึ้นในอิริยาบถนั่งนั้น ทำให้เห็นทุกข์ในอิริยาบถนั่ง แต่ทุกข์ในอิริยาบถนอนยังไม่เห็น เมื่อยังไม่เห็นก็จะต้องมีความสำคัญว่าอิริยาบถนอนเป็นสุขดังนั้นด้วยอำนาจของทิฏฐิวิปลาส ซึ่งสำคัญว่าเป็นสุข จึงเป็นปัจจัยแก่ตัณหาให้อยาก ให้ยินดี ในรูปนอนอยากได้รูปนอนตัณหาและทิฏฐิก็เข้าไปอาศัยในอิริยาบถนอนนั้น ท่านจึงบอกว่าเวลานอนก็ให้กำหนดรูปนอนด้วย เพราะเราเข้าใจผิดว่านอนเป็นสุข ท่านจึงให้รู้ในอิริยาบถนอน โดยตามไปดูว่าอิริยาบถนอนนั้นเป็นความสุขจริงอย่างที่เราเข้าใจหรือเปล่า เมื่อตามไปดูอิริยาบถนอนประเดี๋ยวเดียวเท่านั้น อิริยาบถนอนก็จะเป็นทุกข์ขึ้นมาอีก ความเข้าใจผิดที่ว่าอิริยาบถนอนเป็นสุขในตอนแรกก็จะหายไป และสุขวิปลาสก็จะหายไปด้วยแล้วก็จะเห็นทุกข์ในขณะนอนนั้นว่า แม้อิริยาบถนอนก็เป็นทุกข์เหมือนกัน ถ้าหากว่ายังมีอิริยาบถใดที่ยังไม่ได้ตามไปดูจนถี่ถ้วนอย่างนี้ ก็ยังมีกิเลสตัณหาและทิฏฐิเข้าไปอาศัยในอิริยาบถนั้น

ตัวตนก็เกิดขึ้นในอิริยาบถนั้น ความสำคัญว่าเรานั่งเรานอน ก็ต้องเกิดขึ้นในอิริยาบถนั้นๆ เพราะฉะนั้นเราจึงต้องตามกำหนดดูทุกๆ อิริยาบถ ถ้าไม่ตามไปดูจริงๆ อย่างนี้ปัญญาก็เกิดไม่ได้

ฉะนั้นขั้นแรกนี้ต้องรู้ว่าเปลี่ยนอิริยาบถด้วยเหตุอะไรนั้น ส่วนอิริยบถใหม่นั้นตัณหาและทิฏฐิยังเข้าไปอาศัยอยู่ได้ สำหรับอิริยาบถเก่านั้นโทสะกิเลสอาจเข้าได้ เมื่อตามกำหนดไปทุกอิริยาบถอย่างนี้ก็จะเห็นว่าอิริยาบถทั้งใหม่และเก่าเป็นทุกข์แต่ว่าจะต้องเห็นทุกข์ในอิริยาบถเก่าก่อนด้วยอำนาจของทุกขเวทนา เวลาทุกขเวทนาปรากฏขึ้นก็ให้ตามดูรูปอะไรทำให้เกิดทุกขเวทนา เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรจำกัดว่านั่งนานกี่ชั่วโมง เพราะเราต้องการรู้เหตุผลต่างหาก ถ้าพยายามรู้ตามเหตุผลนั้นแล้วก็อาจเปลี่ยนอิริยาบถภายใน ๑๐ หรือ ๕ นาที ตามแต่เหตุผลที่จะต้องเปลี่ยน

เมื่อสามารถกำหนดรู้เหตุผลได้บ่อยๆ อย่างนี้ปัญญาก็จะสามารถรู้ความจริงได้เร็วเพราะว่าเมื่อดูมากก็เห็นมากก็รู้มาก ผลที่เกิดจากเหตุอย่างนี้ไม่จำเป็นต้องจำกัดเวลา ทุกข์เกิดขึ้นจึงต้อง

เปลี่ยนก็ต้องรู้ด้วยว่าใครเป็นทุกข์ และเมื่อพิจารณารู้ว่าต้องเปลี่ยนเพราะทุกข์แล้ว ทีนี้ต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า การเปลี่ยนนั้นเพื่อประโยชน์อะไร และก็ต้องรู้อีกว่าที่เปลี่ยนนั้นก็เพื่อแก้ทุกข์ไม่ใช่เพื่อให้มีความสุข ถ้ากำหนดอิริยาบถยังไม่ถี่ถ้วนก็จะเข้าใจว่าเปลี่ยนเพื่อให้ได้ความสุข ดังนั้นจึงต้องตามไปดูจนกระทั่งเห็นว่าไม่มีอิริยาบถใดเลยที่เป็นสุข ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วเปลี่ยนอิริยาบถเพื่อประโยชน์อะไร การรู้เช่นนี้เป็นปัญญาอย่างหนึ่งท่านเรียกว่า สาตถกสัมปัชชัญญะ รู้ว่าทำเพื่อประโยชน์อะไร รู้ปฏิบัติต้องมนสิการ คือทำความรู้สึกในใจว่าเปลี่ยนเพื่อแก้ทุกข์ ไม่ใช่เปลี่ยนเพื่อความสุข เพราะความจริงนั้นอิริยาบถทุกๆ อิริยาบถไม่มีความสุขเลย

เมื่อรู้ว่าต้องเปลี่ยนเพื่อแก้ทุกข์ ก็จะเห็นว่าการที่จะต้องแก้ทุกข์อยู่เสมอๆ เช่นนี้ ควรหรือที่จะเห็นว่าการแก้ไข หรือที่ต้องรักษาพยาบาลอยู่นั้นเป็นความสุข ถ้าเห็นเช่นนี้จริงแล้ว ก็จะเห็นว่าที่ต้องเปลี่ยนอิริยาบถใหม่ไม่ใช่เป็นความสุขเลย ที่ต้องเปลี่ยนนั้นก็เพราะทุกข์บังคับให้ต้องเปลี่ยน

ถึงแม้ไม่อยากเปลี่ยนก็ต้องเปลี่ยน ในการที่ต้องฝืนใจเปลี่ยนนี้เอง อิริยาบถใหม่จึงไม่เป็นที่อาศัยของตัณหา เพราะไม่เปลี่ยนไม่ได้ ถูกบังคับให้ต้องเปลี่ยน ถ้าเราเห็นว่าต้องเปลี่ยนอิริยาบถด้วยการถูกทุกข์บังคับเช่นนี้ ความต้องการในอิริยาบถใหม่ คือตัวตัณหาและทิฏฐิที่เคยต้องการอิริยาบถใหม่นั้นก็จะเข้าอาศัยไม่ได้ เพราะว่ารู้แล้ว ดูจนถี่ถ้วนในอิริยาบถทุกอิริยาบถ คือว่าอิริยาบถทั้งใหม่และเก่าก็ไม่มีความสุขเลย

เมื่อรู้เช่นนี้การเข้าไปพิจารณาอิริยาบถก็ทำลายธรรม ซึ่งเป็นตัววิปลาสที่ปิดบังทุกข์อยู่ เมื่อการปิดบังทุกข์ถูกทำลายไปอย่างนี้ วิปลาสที่สำคัญว่าเป็นสุขก็จะหมดไปด้วย เมื่อความสำคัญว่าเป็นสุขถูกทำลายลงไปอย่างนี้แล้ว ความรู้ว่าเป็นทุกข์ก็เข้ามาแทน การรู้เช่นนี้เป็นความรู้ที่ถูกต้องไม่ใช่วิปลาส เพราะว่าทุกข์เป็นของจริง ทุกข์เป็นตัวสัจธรรม ผู้ใดเข้าไปเห็นทุกข์ก็ชื่อว่าผู้นั้นเข้าไปเห็นของจริง ดังนั้นจึงไม่มีคำว่า**ทุกขวิปลาส** นี่เป็นนัยหนึ่งที่ทำลายเครื่องปิดบังทุกข์

เมื่อทำลายเครื่องปิดบังทุกข์นี้แล้ว ก็ควร

จะรู้เหตุผลต่อไปอีกข้อหนึ่งว่า ในการที่ต้องรู้ว่าการกำหนดรูปนั่ง หรือรูปนอนนั้นเพื่อประโยชน์อะไร เหตุผลก็คือ ถ้าไม่กำหนดรู้ว่ารูปนั่ง รูปนอน เราก็จะไม่รู้ว่าใครนั่งใครนอน ถ้าไม่รู้ว่าใครนั่งใครนอนก็ต้องเป็น**เรานั่ง เรานอน** เมื่อทุกข์เกิดขึ้นในอิริยาบถเหล่านั้นก็จะเห็นว่า**เราเป็นทุกข์** เอาเราออกไม่ได้ ทั้งนี้เพราะเมื่อไม่รู้ว่านั่งเป็นรูปก็ไม่รู้ว่าใครเป็นทุกข์ เมื่อไม่รู้สึกว่านามรูปนั้นเป็นทุกข์ ก็จะต้องคิดว่าเราเป็นทุกข์

เมื่อผู้ปฏิบัติกำหนดอิริยาบถแล้วย่อมเห็นทุกข์ เมื่อเห็นจริงๆ ว่าเป็นทุกข์แล้วก็เอาสุขวิปลาสออกได้ แต่ว่าอัตตวิปลาสยังไม่ออก เพราะอะไร เพราะยังมีความสำคัญว่าเราเป็นทุกข์อยู่ เมื่อยังเห็นว่าเราเป็นทุกข์ก็ยังถอดเอาเราออกไม่ได้ เพราะยังไม่รู้แน่ว่ารูปนั้นเป็นทุกข์หรือนามนั้นเป็นทุกข์ เมื่อยังไม่มีรูปใดนามใดแสดงลักษณะของทุกข์ให้เห็นประจักษ์ชัดลงไป ก็ยังเอาอัตตวิปลาสออกไม่ได้ เพราะเหตุนี้การกำหนดอิริยาบถทุกๆ อิริยาบถจึงต้องรู้ว่ากำลังกำหนดรูปอะไร หรือดูรูปอะไร ดูนามอะไร ซึ่ง

เป็นข้อสำคัญมาก มิฉะนั้นก็จะเอาตัวตนออกไม่ได้

เมื่อกำหนดไปอย่างนี้ทุกสิ่งทุกอย่างตลอดจนในการเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น รู้รส และรู้ว่าถูกต้องสัมผัส ในเวลาที่อารมณ์ทางตามากำหนดทางตา เวลากำหนดทางตาให้ดู**นามที่เห็น** ต้องกำหนดโดยทำความรู้สึกตัวว่ากำลังดู**นามที่เห็น** เมื่ออารมณ์มาทางหูก็กำหนดนามที่นาม**ได้ยิน** ไม่ใช่กำหนดที่**เสียง***กำหนดที่เสียงไม่ได้* ที่จริงเสียงก็เป็นปรมัตถ์เหมือนกัน แต่ว่าทำไมท่านจึงไม่ให้กำหนดที่เสียง ท่านให้รู้แค่เห็น แค่ได้ยิน เท่านั้น ทำไมจึงต้องกำหนดอย่างนั้น ทำไมจึงไม่กำหนดที่เสียง ท่านมิได้บอกไว้เลยว่าเพราะอะไรจึงให้กำหนดเฉพาะตรงนั้น

ถ้าหากว่าอาจารย์ไม่ทราบเหตุผลโดยแน่นอนก็จะบอกว่ากำหนดที่เสียงก็ได้ เวลาที่ได้ยินก็กำหนดว่าเสียงหนอๆ ก็ได้ เพราะอะไร เพราะว่าเสียงก็เป็นปรมัตถธรรมเหมือนกัน เป็นรูปปรมัตถ์ ได้ยินเป็นนามปรมัตถ์ เมื่อเสียงชัดก็กำหนดที่เสียงก็ได้ การกำหนดอย่างนี้เป็นความเข้าใจผิด กำหนดที่เสียงไม่ได้ เพราะเป็นวิปัสสนาไม่ได้ ถ้า

กำหนดไปก็จะเป็นสมาธิๆ จะเข้ามามากกว่า ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าตัณหาและทิฏฐิมานะที่ยึดถือว่าเป็นเรา เป็นตัวเป็นตนนั้นมิได้ไปยึดที่เสียง แต่ยึดอยู่ที่ได้ยินต่างหาก ยึดว่าเราเห็น เราได้ยินอยู่อย่างนี้เสมอใช่ไหม ความรู้สึกของเราเป็นอยู่อย่างนี้เสมอทีเดียว

เพราะฉะนั้นจึงไปกำหนดที่เสียงไม่ได้ เพราะว่าตัณหาและทิฏฐิไม่ได้ไป สำคัญผิดว่าเสียงเป็นเราหรือเสียงเป็นตัวเป็นตน เราไม่เคยรู้สึกอย่างนี้เลย กิเลสตัณหาและทิฏฐิไม่ได้เข้าใจผิดที่นั่น และไม่ได้เข้าไปอาศัยอยู่ในที่นั้น จึงไม่จำเป็นต้องไปกำหนดที่ตรงนั้น ตัณหา มานะ และทิฏฐิอาศัยที่ไหนก็ต้องไปทำลายที่นั่น

ดังนั้น ท่านจึงให้กำหนดที่ได้ยิน ให้ดูที่ได้ยิน แต่ก็ต้องรู้ด้วยว่าดู**นาม**ที่ได้ยิน เพราะเราสำคัญว่าได้ยิน เป็น**เรา**ได้ยิน เพื่อจะเปลี่ยนความรู้สึกว่า**เรา**ออกจากได้ยินนั่นเอง จึงต้องทำความรู้สึกในเวลาเห็นและได้ยินว่าเป็น**นาม** ถ้ารู้ว่าเห็น รู้ว่าได้ยินเฉยๆ แต่ไม่รู้ว่าเป็น**นาม**ก็ไม่สามารถจะเข้าถึงลักษณะที่แท้จริงได้ชัดเจน เวลาเห็นก็ให้ดูนาม

ที่เห็น เพราะว่าความเข้าใจว่าเป็นเราอาศัยอยู่ที่เห็นจึงต้องดูที่นั่น ต้องดูจนกว่าจะรู้ความจริงจึงจะทำลายเราออกไปจากที่นั่นได้

ทีนี้ถ้าในเวลากำหนดจิตฟุ้งซ่านมาก เราก็ต้องไปดูนามที่ฟุ้ง แต่เวาดูนั้นต้องระวังอย่าดูเพื่อให้สงบ หรืออย่าดูเพราะอยากสงบ อย่าให้ความรู้สึกอย่างนี้แอบเข้าไปได้เลย เราจะต้องดูอาการที่ฟุ้งด้วยความรู้สึกเฉยๆ คล้ายกับเวลานี้ ถึงบทของฟุ้งออกมาแสดงบทบาท เราก็ดูตัวฟุ้งที่กำลังออกมาเล่นละครให้ดู ไม่ใช่ดูเพราะอยากให้ฟุ้งหายไปหรือกำหนดฟุ้งเพื่อให้สงบ อย่าให้เป็นอย่างนี้ เพราะว่าฟุ้งนั้นเองก็มีความจริงให้เราดู ตัวฟุ้งนั้นเองก็มีไตรลักษณ์ให้เราดู ไม่ใช่ว่าฟุ้งจะไม่มีไตรลักษณ์ให้เราดู และไม่ใช่ว่าไตรลักษณ์จะมีเฉพาะแต่สงบเท่านั้น เข้าใจอย่างนี้ก็ผิด เพราะที่จริง**ฟุ้งก็มีไตรลักษณ์ ฟุ้งนี้หยาบเห็นไตรลักษณ์ได้ง่ายกว่าสงบด้วย** ฉะนั้นเวลาฟุ้งอาจเห็นความจริงได้ง่ายกว่าเวลาสงบ ถ้าไม่เข้าใจอย่างนี้ พอฟุ้งเกิดก็จะมีความไม่ชอบอาศัยอยู่ในการกำหนดด้วย ฉะนั้นเวลาฟุ้งจึงต้องรู้สึกว่า **ดูนามที่ฟุ้ง** พิจารณา

อย่างนี้ทุกอารมณ์ทุกคราวไป

เวลาได้กลิ่นก็กำหนดรูป **กลิ่น** เวลารู้รส กำหนดรูปรส พอลิ้นกระทบรสก็ต้องทำความรู้สึก รู้รูป รส เช่น รสเปรี้ยว เค็ม หวาน เท่านั้น ให้พึงรู้ว่าไม่ใช่ความต้องการ รสเหล่านั้นได้มาจากวัตถุและอารมณ์ต่างหาก เช่น เวลาที่รับประทานเกลือ ถึงแม้จะไม่อยากให้เค็มก็ห้ามไม่ได้ ต้องเค็ม รสนั้นต้องปรากฏ เพราะฉะนั้นในการที่รสนั้นปรากฏขึ้นมาเองโดยไม่ได้เป็นความปรารถนาของเราเช่นนี้ ตัณหาจึงอาศัยไม่ได้ **ปัจจุบันธรรมนี้จึงเป็นความสำคัญที่สุด ที่จะกันอภิชฌาและโทมนัสมิให้เกิดขึ้น และคำว่าปัจจุบันธรรมนั้นหมายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า โดยที่อารมณ์นั้นเกิดขึ้นเอง ไม่ได้อาศัยความปรารถนาของเรา แล้วก็ตามดูความจริงในอารมณ์นั้น ถ้าอารมณ์ใดเกิดขึ้นโดยความปรารถนาของเรา อารมณ์นั้นจะกันกิเลสไม่ได้ กิเลสต้องอาศัยอยู่ เพราะเกิดขึ้นด้วยอำนาจของตัณหาซึ่งเป็นตัวกิเลส** เช่น เมื่อต้องการความสงบจึงทำความเพียร ไม่ว่าจะกำหนดอะไรๆ ก็ตาม

ใจก็เพ่งหรือต้องการความสงบ แล้วความสงบก็จะเกิดแก่เราอย่างนี้เป็นต้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าเมื่อเราเพ่งจิตก็มุ่งไปเพื่อความสงบ ความสงบก็จะเกิดขึ้นได้จริงๆ แต่ว่าไม่สามารถให้เห็นความจริงซึ่งเป็นอารมณ์ของวิปัสสนาในที่นั้นได้ ทั้งนี้ก็เพราะวิปลาสตามเข้าไปในความสงบ เห็นว่า**ความสงบ**นี้เป็น**สุข**จริงหนอ เราจะมีความรู้สึกอย่างนี้เมื่อวิปลาสตามเข้าไปครอบคลุมในอารมณ์สงบนั้นแล้ว ก็จะไม่เห็นเลยว่าอารมณ์ที่สงบนั้นเป็นทุกข์หรือไม่เที่ยง หรือเป็นอนัตตา เพราะความสงบที่เกิดขึ้นนั้น เป็นไปด้วยอำนาจวิปลาสที่เราต้องการโดยที่ไม่เข้าใจว่าความสงบนั้นก็ไม่เที่ยงเหมือนกันไม่มีสาระอะไรดีกว่าความฟุ้งซ่านหรืออุทธัจจะเลยเนื่องจากไม่เข้าใจอย่างนี้ เราจึงปรารถนาอารมณ์นั้น ดังนั้น เมื่อปรารถนาอารมณ์นั้นด้วยอำนาจของตัณหาและทิฏฐิ วิปลาสก็ต้องอาศัยในอารมณ์นั้น

เพราะฉะนั้น จึงต้องทราบว่าอารมณ์ใดที่เราทำขึ้น อารมณ์นั้นไม่ใช่ของจริง เป็นของที่สร้างขึ้นแล้วจะกำหนดให้รู้ความจริงจากอารมณ์

ที่สร้างขึ้นมานั้นไม่ได้ เพราะเครื่องปิดบังเข้าไปกั้นอยู่เสียแล้ว จึงไม่สามารถที่จะได้ความจริงในอารมณ์นั้น อารมณ์ที่จะให้ความจริงแก่เราได้ต้องเป็นอารมณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นเอง เช่นอิริยาบถต่างๆ ถึงเราไม่ต้องการจะพลิก แต่ก็ต้องพลิก เพราะอะไร ก็เพราะเมื่อทุกข์เกิดขึ้นก็ต้องพลิกเป็นธรรมดาอยู่เอง และทุกข์นั้นก็ไม่ใช่ความต้องการของเรา ทุกข์เกิดขึ้นเอง

ฉะนั้น อารมณ์ที่เกิดขึ้นเองโดยไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการของเราเป็น**อารมณ์ปัจจุบัน ซึ่งไม่เป็นที่อาศัยของกิเลสตัณหา เราจึงจำเป็นต้องมีสติตามดูตามรู้เพื่อกันไม่ให้กิเลสเข้าไปอาศัยในอารมณ์นั้น คือทำความรู้สึกตัวในอารมณ์นั้น หรือกำหนดที่อารมณ์นั้นด้วยสติสัมปชัญญะ กิเลสจึงจะเข้าอาศัยในอารมณ์นั้นไม่ได้ เพราะอารมณ์อย่างนั้นกิเลสไม่ได้สร้างขึ้น กิเลสอาจเข้าอาศัยอารมณ์นั้นก็ต่อภายหลัง**

แต่ถ้ามีการสำรวมหรือสังวร ก็จะกันกิเลสไม่ให้อาศัยอารมณ์นั้นได้ เมื่อกิเลสอาศัยไม่ได้จึงจะได้ความจริงของอารมณ์นั้น

ถ้าอารมณ์ใดเป็นอารมณ์ที่เราสร้างขึ้น อารมณ์นั้นก็เป็นที่อาศัยเกิดของกิเลส และเป็นไปด้วยอำนาจของกิเลส แล้วเราก็ไม่สามารถจะขับไล่กิเลสออกไปได้

ดังนั้น อารมณ์ปัจจุบันจึงเป็นความสำคัญของวิปัสสนา ต้องเข้าใจอารมณ์ปัจจุบัน ถ้าไม่เข้าใจก็จับปัจจุบันไม่ได้ บางทีเข้าใจว่า ที่กำหนดเป็นปัจจุบัน แต่ความจริงไม่ใช่ เพราะปัจจุบันมีแพล้บเดียวนิดเดียวเท่านั้นเอง เหมือนกับการจับปลาในน้ำ คือคิดว่าจะจับได้ เพราะเห็นว่าปลาว่ายนิ่งๆ อยู่ก็ใช้มือตะครุบลงไปจะจับให้ได้ อย่างนี้บางทีก็หลุดไปข้างหน้าบ้าง หลุดไปข้างหลังบ้าง ดังนั้นการจับอารมณ์ปัจจุบันจึงไม่ใช่ของง่ายนัก เพราะกิเลสคอยฉุดไปข้างหน้าบ้างข้างหลังบ้าง จึงเป็นเหตุให้เกิดกิเลสอภิชฌาและโทมนัส

ด้วยเหตุนี้อารมณ์ปัจจุบันจึงเป็นความสำคัญที่สุดในการเจริญวิปัสสนา ต้องเข้าใจจับให้ถูกด้วย ถ้าพิจารณาตามอารมณ์ใดที่เกิดขึ้นเอง อารมณ์นั้นก็เป็นปัจจุบัน แต่โดยมากไม่ได้ดูอารมณ์ปัจจุบัน เช่นกำลังพิจารณาอิริยาบถ นั่ง ซึ่งเป็น

อารมณ์ปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้นอยู่เดี๋ยวเดียวนั้นก็จริงอยู่ แต่ว่าจิตใจที่กำลังจับอารมณ์ปัจจุบันนั้นเคลื่อนไปหาความสงบ คือมุ่งไปหาความสงบ หาใช่กำหนดดูความจริงของอารมณ์นั้นไม่ หาใช่ต้องการจะรู้ความจริงของอารมณ์คือรูปนั่งนั้นไม่ กลายเป็นดูเพื่อหาความสงบซึ่งไม่มีในเวลานั้น การดูก็เคลื่อนไปแล้ว แปลว่าไม่ได้ดูปัจจุบันแล้ว การดูอารมณ์ปัจจุบันก็คล้ายกับดูของที่อยู่เฉพาะหน้าของเรา แต่ถ้ากรอกตาไปนิดเดียวก็จะไม่เห็นของที่อยู่เฉพาะหน้านั้น

ฉะนั้น จึงต้องเข้าใจว่าการรู้อารมณ์ปัจจุบันนั้นคืออะไร? และต้องเข้าใจด้วยว่าจิตที่จับในอารมณ์ปัจจุบันนั้นมีลักษณะอย่างไร? ถ้าจิตนั้นหลุดไปจากอารมณ์ปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร? อย่างนี้ต้องสังเกต มิฉะนั้นเมื่อหลุดจากอารมณ์ปัจจุบันก็จะหลุดไปเรื่อยๆ โดยไม่รู้ว่าไม่ได้อารมณ์ปัจจุบันทำให้เสียเวลาไปเปล่าๆ ถ้าหากรู้ว่าหลุดไปจากปัจจุบันก็กลับมารู้อารมณ์ปัจจุบันใหม่ได้ อย่างนี้จิตก็สามารถตั้งอยู่ในอารมณ์ที่ถูกนั้นได้นานๆ มีโอกาสที่จะพิจารณาจะเห็นความจริงได้

อีกประการหนึ่ง การพิจารณาเวลารับประทานอาหาร ถ้าไม่หาวิธีกันกิเลสเสียก่อนในระหว่างที่พิจารณานั้น บางทีกิเลสตัณหาและทิฏฐิก็อาจเข้าอาศัยได้ ฉะนั้น จึงต้องมีการพิจารณาเวลารับประทานอาหาร โดยพิจารณาว่ารับประทานด้วยเหตุอะไรในสติปัฏฐานท่านวางไว้ด้วยเหมือนกันว่า ไม่ใช่รับประทานเพราะอยากรับประทาน อยากอร่อย อย่างนี้เป็นต้น ท่านให้พิจารณาว่ารับประทานด้วยเหตุ**เพื่อกายนี้ดำรงอยู่ได้** และท่านยังให้ค้นเหตุผลต่อไปว่า **จะให้กายดำรงอยู่เพื่อประโยชน์อะไร** สำหรับพระภิกษุก็มีหน้าที่โดยตรงทีเดียวที่จะต้องตอบว่า เพื่อทำกิจที่จะให้ล่วงทุกข์ได้ การฉันอาหารก็เพื่อให้กายดำรงอยู่จะได้เป็นปัจจัย เป็นที่อาศัยทำกิจให้สำเร็จไปเท่านั้น หรือตอบว่าเพื่อแก้ทุกข์ที่เกิดขึ้นจากความหิวเท่านั้น

การพิจารณาอย่างนี้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็น มิฉะนั้นก็กันกิเลสไม่ได้ ต้องพิจารณาว่าไม่ได้รับประทานอาหารเพื่ออร่อย แต่เพื่อแก้ทุกข์เท่านั้น แก้หิว ถ้าแก้หิวถึงไม่อร่อยก็แก้หิวได้ ถ้ารับประทานเพื่ออร่อยโดยไม่ได้พิจารณา เวลาไม่อร่อยโทสะ

กิเลสก็อาศัย เวลาอร่อยโลภะกิเลสก็อาศัย ซึ่งหมายความว่า ต้องรับประทานอาหารกับกิเลสเรื่อยไป เวลาอร่อยโลภะคือตัณหา หรืออภิชฌาก็เกิด ไม่อร่อยโทสะหรือโทมนัสก็เกิด อย่างนี้ก็ไม่พ้นกิเลสเลย

การรับประทานโดยไม่ได้พิจารณา ก็เท่ากับสร้างสังสารทุกข์เพราะเมื่อกิเลสเข้าอาศัยได้กิเลสก็สร้างสังสารทุกข์ต่อไป แปลว่ารับประทานอาหารเพื่อสร้างทุกข์นั่นเอง หาใช่รับประทานเพื่อออกจากทุกข์ไม่

ดังนั้น ในเวลาปฏิบัติสติปัฏฐาน เมื่อจะรับประทานอาหารก็ต้องพิจารณาให้รู้เหตุผลทุกครั้งไป เพื่อว่าการรับประทานอาหารจะได้เป็นไปเพื่อการออกจากทุกข์ ฉะนั้น *ในระหว่างรับประทาน ถ้าอภิชฌาและโทมนัสไม่เข้าอาศัยวิปัสสนาก็อาจเกิดในเวลานั้นได้ พอรับประทานอิ่มก็สำเร็จเป็นอรหันต์ได้ เช่นนี้ก็มีเหมือนกัน* หรือปุถุชนก็อาจเกิดปัญญาได้เหมือนกัน ถ้าไม่เป็นถึงอรหันต์ก็อาจเป็นอนาคามีหรือโสดา อะไรก็แล้วแต่ความสามารถของปัญญาบารมีที่ทำมาแค่ไหน

ในการอาบน้ำก็เหมือนกันต้องระวังพิจารณาให้รู้ว่าทำเพื่อแก้ทุกข์

เวลาที่จะใช้บาตรใช้จีวรท่านบอกไว้ละเอียดต้องพิจารณาทุกอย่างว่าทำเพื่ออะไร ไม่ใช่ห่มเพื่อให้สวยและเลือกสีนั้นสีนี้ ไม่ใช่อย่างนั้น ห่มเพื่อป้องกันหนาว หรือสัตว์ที่จะมากัดกิน เช่น เลือด ริ้น ยุง อะไรเหล่านี้เป็นต้น เพราะถ้าหากว่ามีสิ่งรบกวนอย่างนั้น กิจที่เราจะพึงทำก็จะตกไปไม่สำเร็จ หมายความว่าจะทำอะไรทุกอย่างต้องมุ่งเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้งทั้งนั้น หรือเพื่อให้ถึงซึ่งความพ้นจากทุกข์ทั้งปวง เวลาจะถ่ายอุจจาระก็ต้องพิจารณาว่าเพราะอะไรจึงถ่ายอุจจาระ นั่นทุกข์เกิดขึ้นแล้ว ที่ต้องไปถ่ายอุจจาระนั้นเพราะอะไร ก็เพราะต้องแก้ทุกข์ ฉะนั้นโบราณท่านจึงบอกว่าไปส่งทุกข์ แปลว่าทุกข์เกิดแล้วส่งไปให้พ้นทุกข์ ที่เราต้องไปถ่ายก็เพราะว่าต้องแก้ทุกข์ ไปปัสสาวะก็อย่างเดียวกัน เมื่อพิจารณาเช่นนี้โดยถี่ถ้วนความรักชอบในนามรูปก็คลายออก และต้องอย่าลืมด้วยว่าดูนามอะไร รูปอะไร ต้องพิจารณารู้อยู่เสมอ

ทีนี้ เมื่อเราพิจารณารู้นามรูปอย่างนั้นมากๆ

เข้า พอกำหนดไม่ว่าอารมณ์อะไร เช่นเวลากำหนดได้ยินก็รู้ทันทีว่าได้ยินเป็น**นาม** กำหนดเห็นก็รู้ว่าเห็นเป็น**นาม**ทุกครั้งไป เวลานั่งก็รู้ว่านั่งเป็น**รูป** ไม่ใช่**เรา**นั่ง เวลานอนก็รู้ว่าเป็น**รูป** ไม่ใช่**เรา**นอน เวลายืนก็รู้ว่ายืนเป็น**รูป** ไม่ใช่**เรา**ยืน ต้องรู้ว่าสักแต่เป็นนามเป็นรูปทั้งนั้น รู้เช่นนี้จึงจะทำลายความสำคัญผิด ว่าเราเห็น เราได้ยิน เรานั่ง เรานอน ฯลฯ ได้ เวลาที่พิจารณาอารมณ์จิตใจก็รู้สึกว่ามีแต่นามมีแต่รูปเท่านั้น จะดูรูปอะไรก็รู้ว่าเป็นรูป จะดูนามอะไรก็รู้ว่าเป็นนาม ทุกอย่างล้วนเป็นนามรูปทั้งหมดไม่มีใครเป็นตัวเป็นตน เป็นหญิงเป็นชาย มาเป็นผู้นั่ง ผู้นอน ผู้เดิน ผู้หนาวหรือผู้ร้อน ผู้เห็น หรือผู้ได้ยิน ไม่มีคนหนึ่งคนใดมาเป็นผู้เห็นหรือผู้รู้อย่างนั้น

การเห็นอย่างนี้วิปัสสนาเรียกว่า **นามรูปปริจเฉทญาณ** ซึ่งเป็นญาณต้นทีเดียว เพราะได้เห็นนามรูปกระจัดกระจายออกไปเป็นนามเป็นรูปไปหมด ผู้ปฏิบัติต้องรู้อย่างนี้ ต้องเห็นอย่างนี้ และ**อัตตวิปลาส**ที่สำคัญว่าเราไม่มีแล้ว ไม่ได้อาศัยอยู่ในนามรูปนั้นแล้ว ท่านจึงเรียกการรู้

อย่างนี้ว่า นามรูปปริจเฉทญาณ คำว่า**ญาณ**ก็คือ**ความรู้สึก**ที่เกิดจากการที่ปัญญาเข้าไปเห็นความจริง และในวิสุทธิ ๗ ความรู้สึกอย่างนี้ท่านเรียกว่า **ทิฏฐิวิสุทธิ** คือความเห็นถูกต้องตรงกับความจริง โดยไม่เจือด้วยตัณหาและทิฏฐิที่ทำให้สำคัญว่าเป็นเราหรือเป็นตัวตนของเรา หรือมีเรา ของเรา ฯลฯ เมื่อตัณหาทิฏฐิไม่อาศัยอยู่ในนามรูปที่กำหนดเหล่านั้น ความรู้สึกอย่างนี้เรียกว่าทิฏฐิวิสุทธิ ถ้าหากในวิปัสสนาญาณก็เรียกว่านามรูปปริจเฉทญาณๆ นี้เป็นญาณแรกทีเดียว แต่ยังไม่เข้าถึงไตรลักษณ์จะต้องยกนามรูปขึ้นเป็นอารมณ์หรือพิจารณาลักษณะของนามรูปเสียก่อน จึงจะเห็นไตรลักษณ์ได้

เมื่อพิจารณาตามมหาสติปัฏฐานจนได้นามรูปขึ้นสู่อารมณ์ ก็นับได้ว่ากรรมฐานของวิปัสสนาเกิดแล้ว เราต้องรู้ว่า**นามรูป**ที่ได้มาจาก**นามรูปปริจเฉทญาณ**เท่านั้นจึงจะใช้ได้ ไม่ใช่นามรูปที่รู้โดยปริยัติ อย่างเช่นเดี๋ยวนี้ว่าอะไรเป็นนามหรือเป็นรูป ถ้าถามก็ตอบได้ ไม่ใช่อย่างนั้น เพราะผู้ปฏิบัติที่เคยเรียนปริยัติมาแล้วก็ตอบได้แม้เดี๋ยวนี้

ก็ตอบได้ แต่ว่าเวลาเห็นเวลาได้ยิน ไม่รู้ในขณะที่กำลังเห็นกำลังได้ยินนั้นเลย ว่าอะไรเป็นนาม อะไรเป็นรูป เวลาเห็นเวลาได้ยินจึงต้องเป็นเราทุกทีทั้งๆ ที่รู้โดยปริยัติว่าอะไรเป็นนาม อะไรเป็นรูป เช่นถามว่านั่งเป็นรูป หรือเป็นนามก็บอกได้ว่าเป็นรูป แต่เวลานั่งรู้สึกหรือเปล่าว่ารูปนั่ง เพราะฉะนั้น การรู้**โดยปฏิบัติ**กับรู้**โดยปริยัติ**นั้นต่างกัน ดังนั้น ผู้ปฏิบัติจะได้นามรูปเป็นอารมณ์อย่างที่ได้มาจากนามรูปปริจเฉทญาณนั้นจึงไม่ใช่ของง่ายๆ และนี้ก็เป็นขั้นแรกทีเดียว

ต่อไปเมื่อนามรูปเกิดขึ้นสู่อารมณ์แล้วก็เพ่งนามรูปต่อไปอีก กำหนดนามรูปต่อไป เวลานั้นยังไม่ได้กำหนดรู้ว่านามรูปนี้เป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน เป็นแต่เพียงกำหนดว่าอะไรเป็นรูปอะไรเป็นนาม เท่านั้นเอง ทีนี้เมื่อกำหนดนามรูปต่อไปมากๆ เข้า เมื่อรูปนามปรากฏขึ้นก็จะรู้ว่ารูปนั้นเกิดขึ้นเพราะเหตุอะไร และนามนั้นเกิดขึ้นเพราะอะไร เช่นเมื่อการได้ยินเกิดขึ้นก็รู้ว่าพอมีเสียงมากระทบหู การได้ยินจึงเกิดขึ้นทันที ถ้าตามดูอยู่รู้อย่างนี้ก็จะรู้ในทันทีที่นามได้ยินเกิดขึ้นว่า นามได้ยินเกิดขึ้น

เพราะเสียงเป็นปัจจัย หรือทางตาก็มีรูปมากระทบ การเห็นจึงเกิดขึ้น ดังนั้นก็จะรู้ว่านามอะไรเกิดขึ้น เพราะรูปอะไรเป็นปัจจัย

สำหรับอิริยาบถต่างๆ และความเคลื่อนไหวของรูปก็ต้องตามดูอยู่เสมอจึงจะรู้ว่า อิริยาบถและรูปที่จะเคลื่อนไหวไปได้นั้น ก็เพราะนาม เพราะจิตต้องการ จิตต้องการนั่ง นอน ยืน เดิน หรือต้องการเปลี่ยนอิริยาบถ อิริยาบถนั่งนอนยืนเดินจึงเกิดขึ้นได้ รูปอย่างนี้เกิดขึ้นเพราะนามเป็นปัจจัย นามอย่างนั้นเกิดขึ้นเพราะรูปเป็นปัจจัย นามรูปที่เกิดขึ้นเพราะปัจจัยก็จะปรากฏขึ้นภายหลัง

เมื่อนามรูปปริจเฉทญาณเกิดขึ้นแล้ว เมื่อตามดูอย่างนี้แล้ว การเป็นปัจจัยซึ่งกันและกันจึงจะปรากฏขึ้น ก่อนหน้านั้นแม้จะเห็นนามรูปก็จริงอยู่ แต่ว่าการเห็นนามรูปในตอนนั้นยังไม่รู้ว่านามรูปเกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีมาจากไหน อาจจะไม่รู้อย่างนี้ เมื่อไม่รู้อย่างนี้ก็อาจคิดว่าเพราะพระเจ้าบันดาลให้เป็นไปอย่างในศาสนาใดอื่นทั่วไป แต่เมื่อเข้าถึงปัจจยปริคคหญาณแล้ว จึงรู้ว่านามรูปต่างก็เป็นปัจจัยซึ่งกันและกันอย่างนี้

เมื่อเป็นดังนี้ ความสงสัยที่ว่านามรูปเกิดขึ้นเพราะเหตุอะไรก็จะหมดไป หรือความสงสัยว่าคงจะมีผู้บันดาลให้นามรูปเกิดขึ้นก็จะหมดไป แต่ในตอนนี้ก็จะรู้เพียงปัจจัยของการเกิดขึ้นเท่านั้น

ส่วนเวลาดับนั้นยังไม่เห็น เพราะ**สันตติ** ของนามรูปยังไม่ขาด นามรูปดับเร็วและปัญญายังหยาบอยู่ ยังไม่พอที่จะเข้าถึง ต้องตามดูนามรูปต่อไปอีกจึงจะเห็นความดับของนามรูป แต่ว่าความดับของนามรูปที่เห็นในขั้นนี้ยังไม่ใช่สันตติขาด เช่นในเวลาที่นั่งอยู่ เมื่อเปลี่ยนอิริยาบถนั่งก็จะเห็นอิริยาบถนั่งนั้นดับ หรือเวลายืนเมื่อเราเลิกยืนแล้ว รูปยืนก็หมดไป รูป นั่งก็เกิดขึ้นแทน จึงเห็นว่ารูปยืนไม่เที่ยง ตอนแรกจะเห็นตามไปอย่างนี้ก่อน ถึงแม้ว่าเห็นรูปนั้นหมดไปแล้วก็ยังเห็นรูปใหม่เกิดขึ้นแทนติดต่อกันอยู่ ยังไม่สามารถเห็นโดยปัจจุบันธรรมในอารมณ์หนึ่งอารมณ์ใดได้ เพราะการเห็นต่อเมื่ออารมณ์นั้นหมดแล้ว การเห็นนั้นยังไม่เป็นปัจจุบัน คือว่าในเวลาที่เห็นว่านั่งดับนั้นเห็นเมื่อรูปนั่งหมดไปแล้ว หาได้เห็นรูปนั่งดับในขณะที่กำลังนั่งอยู่ไม่ ถ้าเห็นรูปนั่งดับโดยเห็น

สันตติขาดจะต้องเห็นเมื่อกำลังนั่ง อย่างนี้จึงจะแน่นอน แต่ในขั้นแรกจะต้องเป็นไปตามนั้นก่อน การเห็นอย่างนี้ก็จะรู้ไปถึงอดีต อนาคตด้วยว่า ถึงอดีตอนาคตก็จะต้องเป็นอย่างนี้เหมือนกัน เมื่อไม่สงสัยอย่างนี้ ข้างหน้าต่อไปก็ไม่สงสัย เพราะว่าจะต้องเป็นอย่างนี้เหมือนกัน ท่านแจกไว้มากมาย นี่เป็นแต่เพียงรวบรวมใจความแต่ย่อๆ ในอารมณ์ขณะปฏิบัติ เฉพาะส่วนที่จะรู้ได้ในเวลากำลังปฏิบัติอยู่เท่านั้น เมื่อเห็นอย่างนี้ การเห็นอย่างนี้เรียกว่า **สัมมัสสนญาณ** คือญาณที่เข้าไปเห็นว่ารูปนามนี้ไม่เที่ยง แต่ว่าการเห็นนั้นเป็นอดีต เพราะเมื่อดับไปแล้วจึงเห็น ไม่ใช่เห็นในระหว่างที่รูปนั้นยังตั้งอยู่ แต่ก็เรียกว่าเห็น**ไตรลักษณ์**เหมือนกัน เพราะเห็นว่าไม่เที่ยง เห็นเกิดดับเหมือน กัน แต่ว่ายังไม่ใช่**ปัจจุบันธรรม** เพราะ**สันตติ**ยังไม่ขาด ความรู้สึกยังไม่แรงพอที่จะลบล้างความเข้าใจผิดที่ฝังอยู่ในสันดานออกได้

ครั้นกำหนดต่อไป ปัญญาก็กล้าขึ้น หรือจิตละเอียดเข้า ยิ่งตามดูมากเข้า จิตก็ได้ปัจจุบันมาก

ขึ้น โดยเพ่งอารมณ์ปัจจุบันอยู่ไม่ตกไปในที่อื่น เพราะกำหนดคอยดูอารมณ์อยู่เสมอ ทีนี้ ในรูปนั้นเองก็จะแสดงความเกิดขึ้นและดับไปในรูปเดียวในกาลเดียว คือในปัจจุบันกาลเท่านั้น แปลว่าทั้งเกิดและดับเห็นในอารมณ์เดียวกันเห็นรูปเดียวกันอย่างนี้เรียกว่า**อุทยัพพยญาณ**เป็นการรวมอารมณ์ของญาณทั้งสามในตอนต้นๆ นั้นมาอยู่ในอุทยัพพยญาณทั้งหมด คือเห็นนามรูปทั้งเกิดและดับในญาณที่ ๑ คือ **นามรูปปริจเฉทญาณ**นั้นเห็นเป็นนามเป็นรูปก่อน แล้วจึงเห็นความดับไปในนามรูปในญาณที่ ๒ คือใน**ปัจจยปริคคหญาณ**และเห็นความดับไปของนามรูปใน**สัมมัสสนญาณ**คือญาณที่ ๓ แต่ว่ายังเป็นคนละกาลอยู่

ครั้นมาถึงอุทยัพพยญาณอารมณ์ของญาณทั้ง ๓ ที่ผ่านมาแล้วนั้นก็มารวมกันที่อุทยัพพยญาณ คือเห็นทั้งเกิดทั้งดับรวมอยู่ในญาณนี้ เพราะฉะนั้นท่านจึงนับตั้งแต่อุทยัพพยญาณขึ้นไปเรียกว่า **ปฏิทาญาณทัสสนวิสุทธิ** ปฏิปทาที่แท้จริงอยู่ที่อุทยัพพยญาณนี้ แปลว่าญาณต้นๆ ทั้ง ๓ ญาณ

มารวมกันอยู่ที่อุทยัพพยญาณ อุทยัพพยญาณจึงเป็นญาณที่สำคัญมาก สันตติขาดที่ญาณนี้ ฉะนั้นการเห็นว่าไม่เที่ยงในญาณนี้จึงไม่เหมือนอย่างในสัมมัสสนญาณ มีน้ำหนักผิดกันมาก เพราะญาณนี้ได้เข้าไปเห็นความขาดสันตติในนามรูปที่เกิดขึ้นมาแทน คือในอุทยัพพยญาณนี้เห็นความดับของนามรูปในระหว่างที่นามรูปใหม่ยังไม่เกิดขึ้นมาแทนที่ การเข้าไปรู้อย่างนี้เป็นปัญญาที่มีความรู้สึกแรงมาก และความรู้สึอย่างนี้แหละจะกระชากความรู้สึกที่เห็นว่าเที่ยง เห็นว่าเป็นสุข หรือเห็นว่าเป็นตัวเป็นตนนั้นออกจากสันดานที่ดองอยู่ในจิตใจได้ แต่ว่าก็ยังเป็นตทังคะปหานอยู่ คือว่ายังไม่สามารถเป็นสมุจเฉทปหานได้ ทุกครั้งที่กำหนดเห็นก็จะกระชากอนุสัยกิเลสคือความรู้สึกที่เห็นว่าเป็นตัวเป็นตน ซึ่งดองอยู่ในสันดานนั้นออกทุกคราวไป

ความรู้สึกในญาณนี้เป็นความรู้สึกที่แรงมาก แม้อาจารย์จะไม่บอกว่าลูกศิษย์เห็นแล้ว ปัญญาของเขาเองก็ตัดสินได้แน่นอน และการเกิดดับที่

เห็นในอุทยัพพยญาณนี้ไม่ใช่เห็นได้ด้วยการฟัง หรือการเรียน แม้ฟังเท่าไรๆ อย่างที่ท่านทั้งหลายกำลังฟังอยู่ในเวลานี้ก็เข้าใจ แต่ว่าเห็นไม่ได้จริงอย่างนั้น เพราะฉะนั้นการเห็นอย่างนี้ไม่ใช่เห็นด้วยการฟัง และไม่ใช่เห็นด้วยการคิดนึกตรึกตรอง เพราะถ้าคิดนึกตรึกตรองอารมณ์ก็จะต้องเป็นอดีตบ้าง อนาคตบ้าง คิดอย่างนี้แล้วผ่านไป ไปโยงกับอย่างโน้นด้วยการเปรียบเทียบ อารมณ์ที่ได้มาจากความคิด ไม่เป็นปัจจุบันธรรม จึงไม่สามารถทำลายอนุสัยกิเลสได้ ต้องเป็นอารมณ์ที่เห็นได้ด้วย**วิปัสสนาญาณ**ที่เกิดจากการเพ่งการปฏิบัติที่ถูกต้องเท่านั้น จึงจะเห็นได้อย่างนี้ ที่ท่านเรียกว่า **ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ**ก็เพราะเป็นทางที่ถูก และที่บริสุทธิ์ไม่ได้เจือด้วยกิเลสคือตัณหาและทิฏฐิ

เพราะฉะนั้นในบาลีท่านบอกไว้ว่า อนิสฺสิโต จ วิหรติ คือว่าตัณหาและทิฏฐิไม่อาศัยแล้วในอารมณ์นั้น จึงเป็นหนทางที่ถูกต้องและบริสุทธิ์ ที่เรียกว่า **กังขาวิตรณวิสุทธิ** คือหมดความสงสัย

ว่ามีตัวมีตน หมดความสงสัยว่านามรูปมีผู้สร้าง หรือมีพระเจ้าบัลดาล หรือความสงสัยอะไรๆ ต่างๆ ในเรื่องเหล่านี้จะหมดไป จะรู้ได้เองว่านามรูปเกิดขึ้นด้วยอำนาจของเหตุปัจจัย เช่นเดียวกับที่รู้ว่าเสียงระฆังเกิดจากการที่ของสองสิ่งคือ ไม้ตีระฆังกับระฆังกระทบกันเสียงก็ย่อมมีขึ้น เกิดขึ้น เสียงที่เกิดขึ้นนั้นไม่ใช่ใครบันดาล ไม่ใช่ใครสร้างขึ้น แต่เกิดขึ้นด้วยอำนาจการกระทบกันของไม้กับระฆัง ซึ่งเป็นปัจจัยให้เสียงเกิด เสียงอยู่ที่ไม้หรือที่ระฆังก็เปล่าทั้งสิ้น ถ้าระฆังอยู่เฉยๆ ไม่มีไม้ไปกระทบก็ไม่มีเสียงเหมือนกัน เพราะฉะนั้นไม้กับระฆังสองอย่างนี้จึงเป็นปัจจัยให้เกิดเสียง เสียงที่เกิดไม่ได้มีใครบันดาลให้เกิดและอยู่ที่ไหนก็ไม่ปรากฏ แต่ว่าเมื่อได้ปัจจัยเมื่อไรก็เกิดขึ้นเมื่อนั้น ความเข้าใจที่ได้มาจากการพิจารณาความจริงจนหมดความข้องใจอย่างนี้เรียกว่า กังขาวิตรณวิสุทธิ ซึ่งได้แก่ปัจจัยปริคคหญาณ และสัมมัสสนญาณ ซึ่งเป็นญาณที่ ๒และ ๓ ส่วนอุทยัพพยญาณนั้นเป็นญาณที่ ๔

ส่วนในญาณต่อๆ ไปนั้นไม่สำคัญ เพราะไป

จากอุทยัพพยญาณ เมื่ออารมณ์ในอุทยัพพยญาณปรากฏให้เห็นมากขึ้นตามญาณต่างๆ เช่น ความรู้สึกในภังคญาณก็มาจากอุทยัพพยญาณนั่นเอง เพราะว่าความรู้อย่างนี้ไม่เคยเห็นเลยตั้งแต่เกิด ดังนั้นเมื่อเห็นเข้าแล้วก็ย่อมตกใจหรือกลัว และต้องไปสนใจในอารมณ์นั้น การสนใจในอารมณ์นั้นเองทำให้เห็นแต่การดับมากขึ้น เพราะนามรูปเกิดที่ไหนก็ต้องดับในที่นั้น แม้การเกิดจะปรากฏให้เห็นแต่เมื่อไม่สนใจจึงเห็นแต่ความดับ เห็นแต่ความฉิบหายไปๆ อย่างเดียวเท่านั้น ความรู้สึกอย่างนี้แหละที่เรียกว่า**ภังคญาณ** คือรู้สึกเห็นเป็นภัยที่น่ากลัวและเห็นเป็นโทษ ไม่เป็นที่น่ายินดี จะเกิดความเบื่อหน่าย ความรู้สึกที่เบื่อหน่ายนี้แหละที่เรียกว่า**นิพพิทาญาณ** ตัณหาก็ค่อยๆ คลายออกจากความยินดีในนามรูปมากขึ้นทุกที นี่เป็นผลเกิดจากการปฏิบัติวิปัสสนา เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่เดินตามทางนี้ และไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องจริงๆ ก็ไม่สามารถจะเกิดผลที่ถูกต้องได้ และในอุทยัพพยญาณนั้น ถ้าหากว่ามีกำลังแรงกล้าขึ้นแล้ว หรือว่าถ้าผู้ปฏิบัติได้เคยทำสมาธิมาก่อน เมื่อสมาธิมี

กำลังมาก วิปัสสนูปกิเลสก็อาจเกิดขึ้นในระหว่างอุทยัพพยญาณนี้ สำหรับผู้ที่ไม่เคยมีสมาธิมาก่อนหรือมีความเพียรอ่อน วิปัสสนูปกิเลสก็ไม่เกิด เพราะคำว่าวิปัสสนูปกิเลสนั้นจะต้องเข้าถึงวิปัสสนาก่อน กิเลสที่เกิดจึงจะเป็นกิเลสของวิปัสสนา ถ้ายังไม่เข้าถึงวิปัสสนา ยังไม่เข้าถึงอุทยัพพยญาณ กิเลสนั้นไม่เรียกว่าวิปัสสนูปกิเลส ไม่เรียกว่ากิเลสของวิปัสสนา วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ประการ เกิดด้วยอำนาจของ**สมาธิ**ทั้งนั้น **เพราะฉะนั้นท่านที่ทำสมาธิแรงกล้าแล้ว วิปัสสนูปกิเลสจะเกิดขึ้นขัดขวางอารมณ์ของวิปัสสนาที่จะดำเนินขึ้นไป จะทำให้มีความยินดีและหยุดอยู่เพลินอยู่ อารมณ์ของวิปัสสนาก็จะหายไป หมดไป ระงับไป กิเลสต่างๆ ที่ดับไปเป็นตทังคะแล้วนั้น เมื่อเกิดการหยุดทำลายขึ้นดังนี้ก็จะกลับมาอีก เพราะฉะนั้นวิปัสสนูปกิเลสจึงเป็นสิ่งที่บั่นทอนความเจริญของวิปัสสนา ในระหว่างที่วิปัสสนูปกิเลสเกิดขึ้นในอุทยัพพยญาณนี้ต้องมีความเข้าใจว่าอารมณ์อย่างนี้ไม่ใช่วิปัสสนา วิปัสสนาที่ถูก**

ต้องๆ ได้มาจากอุทยัพพยญาณเท่านั้น อารมณ์ของวิปัสสนูปกิเลสไม่ใช่ทาง ดังนั้นผู้ปฏิบัติจะต้องเข้าใจเฉียบขาดในที่นั้น ความรู้ว่าผิดหรือถูกในที่นั้นท่านเรียกว่า ***มัคคามัคคญาณทัสสนวิสุทธิ***

เพราะฉะนั้นผู้ปฏิบัติจึงต้องมีวิสุทธินี้ด้วย มิฉะนั้นอารมณ์ใดที่เกิดขึ้นมาผิดอาจไม่เข้าใจ เพราะอารมณ์ที่เกิดขึ้นในเวลานั้นละเอียดเหลือเกิน ชวนให้หลง ชวนให้ยินดี ชวนให้เพลิดเพลิน ชวนให้เข้าใจผิดว่าได้เข้าถึงธรรมแล้ว เข้าถึงนิพพานแล้ว ความสุขที่ประณีตได้เข้าถึงแล้ว เช่นนี้เป็นต้น ถ้าขาดการศึกษาที่ถูกต้องด้วยเหตุผลจะรู้ไม่ได้เลยว่าอารมณ์นั้นผิดหรือถูก ถ้าไม่มีความเข้าใจที่ถูกต้องอย่างนี้ วิปัสสนาก็จะเป็นไปไม่ได้เหมือนกัน

เมื่อความรู้ในอุทยัพพยญาณปลอดโปร่งจากกิเลสแล้ว การเห็นความเกิดดับจะชัดขึ้น จึงจัดเป็น*ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ* หมายความว่ากันกิเลสออกไปหมดแล้ว วิปัสสนูปกิเลสไม่มารบ

กวนอีกแล้ว เพราะเข้าใจดีแล้ว อุทยัพพยญาณที่ปลอดโปร่งจากวิปัสสนูปกิเลสแล้วนั้นจึงจะเป็น *ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ*

โอกาสนี้ดิฉันขอเรียนให้ทราบเพียงอุทยัพพยญาณเท่านั้น เพราะเป็นความสำคัญ ถ้าหากปฏิบัติให้เกิดเพียงญาณนี้ได้แล้ว ญาณต่อไปไม่สำคัญเลย ส่วนวิปัสสนูปกิเลสนั้นจะไม่เกิดแก่คน ๓ จำพวก คือ *ไม่เกิดแก่พระอริยะที่เข้าใจหนทางที่ถูก จะไม่เกิดแก่ผู้ปฏิบัติผิดทาง* คือปฏิบัติทางที่ไม่ใช่วิปัสสนา เพราะเมื่อไม่ได้ปฏิบัติทางของวิปัสสนา กิเลสที่เกิดนั้นก็ไม่เป็นกิเลสของวิปัสสนาจึงเรียกว่าวิปัสสนูปกิเลสไม่ได้ และจะ*ไม่เกิดแก่ผู้ที่มีความเพียรน้อย อ่อน* ถ้าไม่มีสมาธิแรงกล้า วิปัสสนูปกิเลสก็จะไม่เกิด ดิฉันคิดว่า เรียนให้ท่านทั้งหลายทราบเพียงแค่นี้ก่อนก็เห็นจะพอแล้ว และถ้ายังมีเวลาเหลืออยู่ท่านมีความสงสัยในข้อไหน ตามที่ดิฉันได้พูดมานี้ก็เชิญถามได้

ในที่สุด ขออำนาจคุณพระรัตนตรัยและ

อำนาจกุศลเจตนาของท่านที่เกิดจากฟังธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และอำนาจกุศลเจตนาของดิฉันที่ได้ตั้งใจพยายามจะพูดให้ท่านเข้าใจด้วยความบริสุทธิ์ใจจริง มิได้หวังเพื่ออะไรอื่นเลย จงบันดาลให้ท่านผู้ฟังทั้งหลายมีความสุขตามที่ท่านปรารถนาทุกๆ ท่าน สวัสดี.

❖ ❖ ❖

ทานกุศล

โดย ดร.ช่วย กรรณวัฒน์

ในปัญญาสารฉบับที่ ๕๙ ท่านผู้อ่านทั้งหลายได้ทราบแล้วว่า เทพบุตรปายาสิ ซึ่งอยู่ที่วิมานต้นซีกได้ขอให้พระอรหันต์ควัมปติช่วยบอกแก่มนุษย์ทั้งหลายว่า จงให้ทานด้วยความเคารพ จงให้ทานด้วยมือของตนเอง จงให้ทานโดยนอบน้อม จงอย่าให้ทานแบบทิ้งๆ ขว้างๆ ทั้งนี้เพื่อให้ได้อานิสงส์ของทานอย่างเต็มที่ ความละเอียดแจ้งแล้วนั้น

เรื่องนี้ก็เลยทำให้บางท่านถามต่อไปว่า ถ้าจะทำบุญหรือสร้างทานกุศลให้ได้อานิสงส์สมบูรณ์ที่สุดนั้นจะต้องทำอย่างไร?

ความจริงทานเป็นเรื่องสำคัญมาก ทานเป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่เทวโลก ทานเป็นเสบียงติดตัวที่ปราศจากอันตราย และให้ผลเป็นความสะดวกสบายแก่ผู้ที่ยังเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏฏ์ ทานเป็นทางสายตรงไปสู่พระนิพพาน อาจจะเปรียบได้ว่าภาวนาเป็นทางที่ใกล้ที่สุด ศีลเป็นทางสายที่สอง ทานเป็นสายที่สาม ทานเป็นพื้น

ฐานเบื้องต้นช่วยอุปการะแก่บารมีอื่นๆ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าได้รับพุทธพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าทีปังกร ในขณะที่ยังเป็นสุเมธดาบสอยู่นั้น ก็ได้พิจารณาถึงบารมีต่างๆ ที่จะพึงสร้างสมเพื่อบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณนั้น และได้ตกลงใจสร้างทานบารมีเป็นอันดับแรก และได้บำเพ็ญเป็นอันดับสุดท้ายของการสร้างบารมีทั้งหลายในชาติที่เป็นพระเวสสันดร

การสร้างทานกุศลมีเงื่อนไขที่จะพึงพิจารณาบางประการเกี่ยวกับวัตถุทาน เจตนา ปัญญา และปฏิคาหก ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญๆ

วัตถุทาน

สิ่งของที่เราเอามาทำบุญ หรือให้ทานนั้นจะต้องได้มาด้วยความบริสุทธิ์ หรือจัดซื้อหามาด้วยเงินที่ได้มาด้วยความบริสุทธิ์ นี่เป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่สำคัญ บางท่านคิดว่าการฆ่าสัตว์ เช่น ฆ่าปลาหรือไก่แล้วเอามาทำบุญนั้นจะชดเชยกันไม่ได้ ความจริงเป็นคนละขั้นตอนกัน การทำบาปก็ส่วนหนึ่ง การทำบุญก็ส่วนหนึ่ง หักกลบลบกันไม่

ได้ และหากจะวิเคราะห์แล้วบาปจะมากกว่าบุญ เช่นการฆ่าปลา เราก็ต้องไปจับปลา แล้วนำมาขังไว้ชั่วระยะเวลาหนึ่งรอเวลาฆ่า ตลอดเวลานี้ เราบอกไม่ได้ว่าปลาจะมีความวิตกกังวลเพียงไร จากการถูกขัง และไม่รู้ว่าจะเป็นหรือตายอย่างไร ในที่สุดปลาก็ถูกฆ่า เราได้ทำอกุศลมาตลอดเวลาหลายวัน เสร็จแล้วก็เอามาทำบุญ ความจริงถ้าพระท่านรู้ว่า ปลาถูกฆ่าเพื่อเป็นอาหารของท่าน ท่านก็คงจะไม่ฉันด้วยซ้ำไป ถึงอย่างไรก็เป็นกุศลที่ไม่ผ่องใส ได้อานิสสงส์ไม่เต็มเม็ดเต็มหน่วย เทียบดูกับเมื่อตอนฆ่าปลา เราได้รับบาปเต็มที่เลย

การทำบุญด้วยทรัพย์ที่ได้มาโดยมิชอบ เช่น การล่อลวง มุสา หรือทุจริตด้วยวิธีต่างๆ การทำบุญให้ทานแบบนี้ท่านเรียกว่า **สาวัชชทาน** คือ ทานที่มีความผิดหรือที่พึงตำหนิ เมื่อเวลาให้ผล ย่อมมีศัตรูทั้งภายในภายนอกถึงแม้ว่าจะได้ทรัพย์สมบัติมาก็อาจจะได้รับภัยเพราะสมบัตินั้นเอง

เรื่องวัตถุทานนี้ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่พิจารณาได้อีกเช่น

การทำบุญด้วยวัตถุสิ่งของที่ได้มาใหม่ๆ ตัว

เองยังไม่ได้กินไม่ได้ใช้ หรือการทำบุญด้วยสิ่งของที่ประณีต เรียกว่า **อัครทาน** หรือทานที่ประเสริฐ เวลาให้ผลย่อมให้ผลดี คือจะได้สิ่งหนึ่งสิ่งใดมาก็ตาม ย่อมได้แต่ของที่ใหม่ๆ ที่ประณีตเสมอ

อีกนัยหนึ่ง ทานแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ๑. ทาสทาน คือการทำบุญด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคที่ต่ำกว่าวัตถุปัจจัยที่ตนใช้อยู่ ๒. สหายทาน คือการทำบุญด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคที่เสมอกันกับวัตถุปัจจัยที่ตนกำลังกินหรือกำลังใช้อยู่ และ ๓. สามิทาน คือการทำบุญด้วยเครื่องอุปโภคบริโภคที่สูงกว่าวัตถุปัจจัยที่ตนกำลังกินกำลังใช้อยู่ ในทานทั้ง ๓ อย่างนี้ สามิทานประเสริฐกว่าทานอีก ๒ อย่าง เวลาให้ผลก็ให้ผลดี คือให้เกิดเป็นมนุษย์หรือเทวดาชั้นสูง เวลาได้ของกินของใช้ก็ได้แต่ของที่ประณีต

คำว่า "ประณีต" ต้องพิจารณาถึงเจตนาของเจ้าของทานด้วย ครั้งหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าเคยทรงตรัสถามอนาถบิณฑิกเศรษฐีว่า ยังให้ทานอยู่หรือเปล่า ท่านเศรษฐีตอบว่า ยังให้อยู่ แต่ตอนนี้การเงินไม่ค่อยดี ทานไม่ค่อยจะผ่องใส

ให้ได้แต่ข้าวต้มกับน้ำผักดอง พระบรมศาสดาจึงทรงตรัสต่อไปว่า ทานจะผ่องใสหรือไม่ขึ้นอยู่กับเจตนา

เจตนา

เจตนาเป็นสิ่งสำคัญในการให้ทาน ในปฐมทานสูตร อัฏฐกนิบาต อังคุตตรนิกาย แสดงเหตุที่บุคคลให้ทานไว้ต่างๆ กันเป็น ๘ ประการ คือ ๑. บางคนหวังได้จึงให้ทาน ๒. บางคนให้ทานเพราะความกลัว เช่นกลัวชาวบ้านจะตำหนิว่าตระหนี่ ๓. บางคนให้ทานเพราะนึกว่าเขาให้แก่เราแล้ว เราจึงควรตอบแทน ๔. บางคนให้ทานเพราะนึกว่าทานเป็นการดี ๕. บางคนให้ทานเพราะนึกว่า เราหุงหากินได้ แต่ชนเหล่านี้หุงหากินไม่ได้ ๖. บางคนให้ทานเพราะนึกว่า เขาจักให้ตอบแทน ๗. บางคนให้ทานเพราะนึกว่า เมื่อเราให้ทานกิตติศัพท์อันงามย่อมฟุ้งไป ๘. บางคนให้ทานเพื่อประดับปรุงแต่งจิต หมายถึงประดับตกแต่งจิตในสมถะและวิปัสสนา เพราะว่าทานย่อมทำให้จิตอ่อนโยน

บรรดาการให้ทาน ๘ ประการนี้ การให้เพื่อประดับจิตเท่านั้นเป็นสูงสุด

ในการทำบุญครั้งหนึ่งๆ นั้น อาจพิจารณาเจตนาได้เป็น ๓ กาล คือ เจตนาก่อนทำบุญ เจตนาในขณะทำบุญ และเจตนาหลังจากทำบุญแล้ว ถ้าเจตนาผ่องใสสมบูรณ์ตลอดทั้งสามกาล ก็จัดว่าเป็นกุศลที่เป็นอุกกัฏฐะ คือดีเยี่ยม ถ้าเจตนาบกพร่องไปกาลใดกาลหนึ่งก็กลายเป็นกุศลที่เป็นโอมกะ คือต่ำ

ปัญญา

ผู้ที่ทำบุญได้นั้นอย่างน้อยจะต้องมีกุศลเหตุ ๒ อย่างประกอบ คือ อโลภะกับอโทสะ นี่หมายถึงในขณะทำบุญ หรือมุญจเจตนา แต่ยังมีเหตุอีกประการหนึ่ง คือ อโมหะ หรือปัญญา ซึ่งอาจจะประกอบหรือไม่ประกอบก็ได้ ขึ้นอยู่กับการสั่งสมอบรม และมนสิการของผู้นั้น ถ้าเป็นการทำบุญที่ประกอบด้วยกุศลเหตุ ๒ ก็เรียกว่า ทวิเหตุกกุศล ถ้าประกอบด้วยกุศลเหตุ ๓ อย่าง ก็เรียกว่าติเหตุกกุศล การให้ผลก็ย่อมแตกต่างกันไปด้วย

ปัญญาที่ประกอบ คือ กัมมสกตาญาณ หรือวิปัสสนาญาณ หรือทั้งสองอย่าง

กัมมสกตาญาณ คือ ปัญญารู้เรื่องกรรม และผลของกรรมว่าทำดีย่อมได้รับผลดี ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นหัวหน้า มีกรรมเป็นผู้จัดแจง เมื่อได้กระทำลงไปแล้วย่อมต้องได้รับผลของการกระทำนั้นๆ แน่นอน จะช้าหรือเร็วเท่านั้น

ส่วนวิปัสสนาญาณ เป็นปัญญาที่รู้ว่าสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ที่มีชีวิตก็ตาม ไม่มีชีวิตก็ตาม คงมีแต่รูปกับนาม ๒ อย่างเท่านั้น รูปนามนี้เป็นของไม่เที่ยง เกิดแล้วย่อมดับไป ล้วนเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาทั้งสิ้น ฉะนั้นในการบำเพ็ญกุศลเป็นต้นนั้น ผู้ถวายทานก็มีสภาพไม่เที่ยง วัตถุสิ่งของที่ถวายก็มีสภาพไม่เที่ยง ผู้รับก็มีสภาพไม่เที่ยง กุศลจิตที่เกิดขึ้นขณะที่บำเพ็ญกุศลอยู่นั้นก็ไม่เที่ยงเช่นกัน แต่ผลของกุศลนั้นไม่เสื่อมสิ้นไป ต้องได้รับในอนาคตแน่นอน การรู้เช่นนี้เรียกว่า ผู้นั้นมีทั้งกัมมสกตาญาณและวิปัสสนาญาณ กุศลที่ประกอบด้วยปัญญาหรือติเหตุกกุศลนั้นอาจ

ประกอบด้วยกัมมสกตาญาณก็ได้ อาจประกอบด้วยวิปัสสนาญาณก็ได้ หรือประกอบด้วยญาณทั้ง ๒ อย่างก็ได้ ซึ่งเป็นติเหตุกกุศลที่ประเสริฐที่สุด

ปฏิคาหก

การทำบุญแก่ผู้ที่มีศีลมีธรรมย่อมให้อานิสงส์สูงกว่า ให้ผู้ที่ไม่มีศีล การทำบุญแก่พระอริยบุคคลก็ได้อานิสงส์มากยิ่งขึ้นไปอีก การทำบุญแก่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือพระสงฆ์ซึ่งมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นประมุขย่อมได้อานิสงส์สูงสุด เหตุผลท่านเปรียบว่าเหมือนการหว่านพืชลงในนาที่แห้งแล้ง กับนาที่อุดมสมบูรณ์ นาที่มีดินอุดมสมบูรณ์ย่อมให้พืชผลที่ดีกว่า

ตรงนี้มักมีคำถามว่าก็ในสมัยนี้ เวลาได้ล่วงเลยมา ๒๕๐๐ ปีเศษแล้ว จะหาพระอริยบุคคลได้อย่างไร ตรงกันข้ามกลับมีกรณีที่ไม่ค่อยน่าสบายใจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราว แล้วทายกทั้งหลายจะทำอย่างไรดี เวลาทำบุญ จึงจะได้อานิสงส์สูงสุด จะเป็นไปได้หรือไม่

คำตอบก็คือ ยังทำได้ ตราบใดที่พุทธศาสนา

ยังมีอยู่ก็เหมือนพระศาสดายังมีอยู่ ขอให้ระลึกว่าเราทำบุญก็เพื่อประโยชน์ในการสืบต่ออายุของพระพุทธศาสนา ทำบุญเพื่อเป็นการบูชาคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เราทำใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส อย่าไปนึกถึงอารมณ์ที่ไม่เป็นกุศล นึกถึงแต่อารมณ์ที่เป็นกุศล เพื่อเป็นการส่งเสริมความเลื่อมใสศรัทธาของเรา อย่างนี้เราจะได้รับอานิสงส์สูงสุด

โดยสรุป เราพึงทำบุญด้วยวัตถุสิ่งของหรือทรัพย์ที่ได้มาโดยบริสุทธิ์ มีเจตนาผ่องใสทั้ง ๓ กาล ประกอบด้วยกัมมสกตาญาณหรือวิปัสสนาญาณ และระลึกว่าเราทำบุญเพื่อประโยชน์ในการสืบต่ออายุของศาสนาให้ยืนยาว เป็นการแสดงความเลื่อมใสและความกตัญญูต่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ซึ่งได้ทำให้พุทธศาสนาเกิดขึ้นเป็นประโยชน์มาจนทุกวันนี้

❖ ❖ ❖

◉ อาสาฬหบูชาคารวะ ◉

อาสาฬห	บูชา	มาบรรจบ
ขอนอบนบ	พระธรรม	อันล้ำค่า
พุทธองค์	ทรงปฐม	เทศนา
มัชฌิมา	ปฏิบัติ	ฝึกหัดตน
ประกอบด้วย	องค์มรรค	แปดประการ
ถึงนิพพาน	ดีเลิศ	ประเสริฐล้น
ทำตัวให้	ดีเด่น	เป็นมงคล
สาธุชน	ควรสดับ	รับพระธรรม
เมื่อทราบแล้ว	พึงแน่แน่ว	ปฏิบัติ
เร่งฝึกหัด	วิปัสสนา	มีค่าล้ำ
สิกขาสาม	เป็นครรลอง	ที่ต้องทำ
จะชักนำ	พาให้ตน	พ้นทุกข์ภัย

ส. กรรณวัฒน์

อาสาฬหบูชา

โดย *อ.ปราโมช น้อยวัฒน์*

วันอาสาฬหบูชา คือวันที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงปฐมเทศนา คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร แก่ท่านปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ มีพระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ พระอัสชิ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ใกล้พระนครสาวัตถีเป็นครั้งแรก คำว่าธัมมจักร คือยังจักร์ให้เป็นไปในธรรม หมายถึงยังล้อแห่งธรรมที่หมุนไปเพื่อให้เห็นความจริง คืออริยสัจจ์ ๔ ด้วยข้อปฏิบัติคือมัชฌิมาปฏิปทา เมื่อล้อพระธรรมหมุนไปในที่ใดก็ปรากฏมรรคา คือทางที่ชอบขึ้นในที่นั้น อันเป็นทางสายเดียวที่ประกอบด้วยองค์ ๘ คืออริยมัคมีองค์ ๘ อันได้แก่ **สัมมาทิฏฐิ** ความเห็นชอบ, **สัมมาสังกัปปะ** ความดำริชอบ, **สัมมาวาจา** วาจาชอบ, **สัมมากัมมันตะ** การงานชอบ, **สัมมาอาชีวะ** การเลี้ยงชีพชอบ, **สัมมาวายามะ** ความเพียรชอบ, **สัมมาสติ** ความระลึกชอบ, **สัมมาสมาธิ** ความตั้งใจมั่น

ชอบ. ที่พระตถาคตได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำปัญญาให้เกิด เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน ทำให้พ้นจากทุกข์ทั้งปวง เพราะได้รู้แจ้งอริยสัจจ์ ๔ คือ

๑. ทุกขอริยสัจจ์ อันได้แก่ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น โดยย่อคืออุปาทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์

๒. ทุกขสมุทยอริยสัจจ์ ได้แก่ตัณหา อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เพราะทำให้เกิดความกำหนัดยินดีในอารมณ์ทั้ง ๖ เป็นเหตุให้เกิดภพชาติ เป็นทุกข์

๓. ทุกขนิโรธอริยสัจจ์ ได้แก่พระนิพพาน อันเป็นธรรมที่ดับทุกข์ เพราะดับกิเลส ดับขันธ์ทั้งปวง

๔. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจจ์ ได้แก่อริยมัคมีองค์ ๘ อันเป็นข้อปฏิบัติให้ถึงธรรมที่ดับทุกข์ คือนิโรธ ด้วยการทำกิจของอริยสัจจ์ อันมีรอบ ๓ อาการ ๑๒ ที่จะทำให้แจ้งอริยสัจจ์ ๔

รอบ ๓ อาการ ๑๒ คือ

รอบที่ ๑ ทุกข์ต้องกำหนดรู้ สมุทัยต้องละ นิโรธต้องทำให้แจ้ง มัคต้องเจริญ จะต้องศึกษาให้

เข้าใจถูกตามปริยัติที่พุทธองค์ทรงแสดงไว้ **เรียกว่า สัจจญาณ**

รอบที่ ๒ ต้องปฏิบัติตามองค์มัค ๘ พิสูจน์ให้ได้ตามจริง ด้วยการกำหนดรู้ทุกข์ เมื่อรู้ทุกข์ก็ละสมุทัยได้ เพราะละสมุทัยได้ จึงรู้แจ้งธรรมที่ดับทุกข์ คือนิโรธ ก็ด้วยกำหนดรู้ทุกข์นั่นเอง คือการเจริญมัค ๘ **เรียกว่า กิจญาณ**

รอบที่ ๓ ได้เห็นความจริงแล้ว คือทุกข์ก็กำหนดรู้แล้ว สมุทัยก็ละแล้ว นิโรธก็รู้แจ้งแล้ว มัคก็เจริญแล้ว **เรียกว่า กตญาณ**

ผู้จะรู้แจ้งอริยสัจจ์ ๔ ได้ จะต้องทำกิจของอริยสัจจ์ให้ครบ ๓ รอบ อันมี สัจจญาณ, กิจญาณ กตญาณ **เรียกว่า ญาณทัสสนะ คือได้เห็นพระนิพพาน จึงจะดับกิเลส ดับทุกข์ได้**

เมื่อพุทธองค์แสดงมัชฌิมาปฏิปทาจบ ท่านอัญญาโกณฑัญญะ ได้เกิดดวงตาเห็นธรรม ปราศจากธุลี ปราศจากมลทิน รู้ว่า “ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ คือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวง มีความดับไปเป็นธรรมดา” **เรียกว่า จักขุกรณียา ดวงตา**

ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว คือ **ธัมมจักขุ อันได้แก่โสดาปัตติมัค** พระอัญญาโกญฑัญญะก็ได้สำเร็จเป็นพระอริยบุคคลขั้นพระโสดาบัน เป็นอริยสงฆ์สาวกองค์แรก เป็นสังฆรัตนะที่เกิดขึ้นครั้งแรกหลังจากที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้พระโพธิญาณแล้ว เป็นพะยานยืนยันรับคำสอนของพระพุทธองค์ ว่าพระองค์ได้ตรัสรู้อริยสัจจ์ ๔ จริง ทำให้พระพุทธองค์เปล่งอุทานว่า "อญฺญาสิ วตโภโกณฺฑญฺโญ ท่านผู้เจริญ อัญญาโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอๆๆ" เสียงที่เปล่งนี้ได้ยินไปถึงหมื่นโลกธาตุ เพราะเหตุนี้จึงได้จัดวันแสดงปฐมเทศนาว่าเป็นวันพระสงฆ์ เพื่อให้ชาวพุทธได้ระลึกถึงพระอริยสงฆ์ด้วยการปฏิบัติบูชา อันจะเป็นเหตุให้รู้แจ้งอริยสัจ ๔ พ้นจากทุกข์เหมือนพระอริยสงฆ์

อีกอย่างหนึ่งวันบูชาพระอริยสงฆ์ ที่เรียกว่าอาสาฬหบูชา เพราะเป็นวันที่พุทธองค์ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตนสูตรเป็นครั้งแรกในวัน ๑๕ ค่ำเดือน ๘ บาลีเรียกว่าอาสาฬห จึงได้เรียกวันนี้ตามชื่อของเดือนว่า วันอาสาฬหบูชา ดังนั้นชาวพุทธควรจะได้ระลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัม-

พุทธเจ้าอริยสงฆ์ผู้ประเสริฐสูงสุดที่ทรงแสดงธัมม-จักกัปปวัตนสูตร คืออริยมัคองค์ ๘ อันเป็นมัชฌิมา-ปฏิปทาทางสายกลางที่นำสัตว์โลกไปสู่ความพ้นทุกข์ด้วยการปฏิบัติบูชา

การบูชามี ๒ อย่าง คือ อามิสบูชา กับปฏิบัติบูชา

อามิสบูชา คือบูชาด้วยรูปเสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพารมณ์ เช่น บูชาด้วยธูปเทียน ดอกไม้ ของหอม อาหาร เครื่องนุ่งห่ม หรือสวดมนต์สรรเสริญคุณพระรัตนตรัย เรียกว่า อามิสบูชา

ปฏิบัติบูชา คือปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นธรรมที่กำจัดกิเลส โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรปฏิบัติอริยมัคมีองค์ ๘ ซึ่งเป็นอธิศีล อธิจิต อธิปัญญา คือศีล สมาธิ ปัญญา ที่ยิ่งเพราะไม่มีกิเลสเป็นปัจจัย จึงจะกำจัดกิเลสได้หมด พ้นจากทุกข์ทั้งปวง พระพุทธองค์ทรงยกย่องการปฏิบัติบูชาโดยตรัสกับพระอานนท์ที่กล่าวไว้ในมหาปรินิพพานสูตร เมื่อตอนพระองค์ใกล้จะปรินิพพานว่า เทวดาทั้งหลายรู้ว่าพระพุทธเจ้าจะปรินิพพานในวันนี้ ต่างก็พากันโปรยดอกไม้ทิพย์เพื่อเป็นพุทธบูชาเต็มไป

หมดทั้งป่า แต่ถึงเช่นนั้นก็ไม่ชื่อว่าตถาคตรับการบูชา แต่ถ้าผู้ใดเห็นภัยในวัฏฏะแล้วทำความเพียรเพื่อออกจากวัฏฏะ ด้วยการเจริญมัคมีองค์ ๘ การกระทำของบุคคลเช่นนั้นชื่อว่าตถาคตรับบูชา เพราะพระองค์ปรารถนาจะให้สาวกได้พ้นจากทุกข์เป็นสำคัญ ส่วนการบูชาด้วยอามิสไม่ทำให้สาวกพ้นจากทุกข์ได้ พระองค์จึงไม่รับบูชา

อริยมัคมีองค์ ๘ ที่เรียกมัชฌิมาปฏิปทาว่าเป็นทางสายกลาง ก็เพราะในสมัยนั้นมีข้อปฏิบัติที่สุดอยู่ ๒ สาย คือกามสุขัลลิกานุโยค กับอัตตกิลมถานุโยค

กามสุขัลลิกานุโยค ประกอบตนให้พัวพันด้วยความสุขในกามให้เกิดโลภะกำหนัดยินดีมากๆ ความทุกข์ก็จะได้ไม่เกิด ทำให้พ้นจากทุกข์ แต่ความจริงเป็นธรรมอันเลว เป็นเหตุให้ตั้งบ้านเรือนเป็นของคนมีกิเลสหนา ไม่ใช่เป็นของพระอริยะ ไม่มีประโยชน์ ประกอบด้วยความเสื่อมความพินาศ เพราะกามมีคุณน้อยแต่มีโทษมากให้ความทุกข์นับไม่ถ้วน เพราะจะต้องเวียนตายเวียนเกิดไม่มีที่สิ้นสุด จึงไม่ใช่ข้อปฏิบัติที่ควรเสพ

ส่วนอัตตกิลมถานุโยค ประกอบตนให้เป็นทุกข์ทรมานตนให้ลำบาก มีการเปลือยกาย อดอาหาร นอนบนหนามเป็นต้น ให้เกิดทุกข์แก่ผู้ปฏิบัติ ข้อปฏิบัติอย่างนี้ไม่ใช่ของพระอริยะ จึงไม่ควรเสพ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ คือพวกที่เจริญอัตตกิลมถานุโยค เพราะรังเกียจโลภะ เห็นโลภะว่าทำให้เกิดความรักใคร่ ให้ตั้งบ้านเรือนทำให้มีทุกข์มากขึ้น จึงทำลายโลภะไม่ให้เกิด โดยใช้โทสะทรมานตนให้ลำบาก ความยินดีเพลิดเพลินจะได้ไม่เกิด ในที่สุดก็จะพ้นจากทุกข์ ส่วนผู้ที่เจริญกามสุขัลลิกานุโยค เพราะรังเกียจโทสะ ต้องการให้พ้นจากทุกข์ จึงเอาโลภะมาบำรุงให้เป็นสุข โทสะจะได้ไม่เกิด แล้วในที่สุดก็จะพ้นจากทุกข์

ทาง ๒ สายนี้ ภิกษุไม่ควรเสพ เพราะเป็นไปเพื่อทุกข์ทั้งสิ้น เป็นบาปอกุศลย่อมให้ผลเป็นทุกข์

ส่วนข้อที่ควรฏิบัติ คือมัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นทางสายกลาง เพราะละทั้งโลภะและโทสะด้วยการทำปัญญาคือวิชชาให้เกิดขึ้น รู้เท่าทันอารมณ์ตามความเป็นจริง จึงทำลายอวิชชาความหลงไม่รู้ความจริง อันเป็นมูลให้เกิดโลภะและโทสะ

เพราะละโมหะได้ก็ละโลภะ และโทสะได้ จึงได้เรียกทางนี้ว่าเป็นทางสายกลาง เพราะเป็นธรรมที่เป็นไปท่ามกลางแห่งสุขและทุกข์ คือดับทั้งสุขและทุกข์ ก็เพราะดับโมหะได้ จึงได้พ้นจากโลภะและโทสะ อันเป็นไปเพื่อความสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน เพื่อสิ้นตัณหาเครื่องรัดรึงพ้นจากทุกข์ทั้งปวงก็ด้วยการปฏิบัติอริยมัคมีองค์ ๘ เท่านั้น อันเป็นข้อปฏิบัติที่ทำลายโมหะ แต่คนสมัยนั้นไม่รู้จักโมหะ ถ้าไปบอกให้เขาละโมหะ เขาก็จะไม่เชื่อ ไม่ปฏิบัติตาม เขาก็พ้นทุกข์ไม่ได้ พุทธองค์จึงได้บอกว่ามัชฌิมาปฏิปทาเป็นข้อปฏิบัติที่ละได้ทั้งโลภะและโทสะพร้อมกันจึงจะพ้นจากทุกข์ได้ เขาก็ยินดีปฏิบัติตาม แล้วก็พ้นจากทุกข์ได้จริง **ด้วยเหตุนี้ข้อปฏิบัติอันใดถ้าละโมหะไม่ได้ ข้อปฏิบัตินั้นก็ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์** เมื่อพุทธองค์แสดงมัชฌิมาปฏิปทาจบ ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้เกิดดวงตาเห็นธรรม เทวดาตั้งแต่ชั้นจาตุมหาราชิกาจนถึงพรหมโลกชั้นอกนิฏฐาพรหม ต่างก็แซ่ซ้องสาธุการสรรเสริญพระพุทธองค์ที่ทรงบอกทางพ้นทุกข์ให้แก่สัตว์โลก

และยังสรรเสริญธัมมจักรว่าเป็นธรรมอัน ประเสริฐสูงสุดหาสิ่งอันประเสริฐกว่ามิได้ เพราะ เป็นธรรมที่ยังสัตว์ทั้งหลาย ให้พ้นทุกทั้งปวง

การแสดงธรรมจักร จึงเป็นการปกครอง โดยธรรมที่แผ่ไปด้วยเมตตาธรรมปรารถนาให้ สัตว์ทั้งหลาย พ้นจากทุกข์ทั้งปวง เพราะถ้านอก จากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วใครๆ ก็บอกทางพ้น ทุกข์ให้ไม่ได้ การบังเกิดขึ้นของพระสัมมาสัมพุทธ เจ้าจึงเป็นคุณแก่สัตว์โลกอย่างใหญ่หลวง ชาว พุทธจึงควรปฏิบัติมัชฌิมาปฏิปทา คืออริยมัคมีองค์ ๘ บูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสมอ เพราะพระองค์ ทรงรับการปฏิบัติบูชาก็ด้วยเมตตาธรรมที่จะให้ สัตว์ทั้งหลายพ้นจากทุกข์ฉะนั้นผู้ปรารถนาความ พ้นทุกข์ก็จงปฏิบัติบูชาโดยทั่วกันทุกท่าน เทอญ.

สาธุ สาธุ สาธุ

❖ ❖ ❖

มิจฉาทิฏฐิ (ตอนที่ ๓)

โดย

ศ.นพ.เชวง เดชะไกศยะ

มิจฉาทิฏฐิ ที่เป็นพื้นฐานให้มิจฉาทิฏฐิทั้งหลายเกิดขึ้น ตั้งขึ้นนั้นได้แก่ **"สักกายทิฏฐิ"** คือ ความเห็นผิดใน**รูป-นามขันธ์ ๕** ว่าเป็นตัวตน คือ ไปยึดขันธ์ ๕ คือ **รูป เวทนา สัญญา สังขาร และ วิญญาณ** ว่าเป็นตัวตน ว่าเป็นเรา เป็นเขา

ปกติคนเราใช้คำ เป็นสื่อ (สมมุติ) ว่า **เรา เขา** แทนตัวเรา ตัวคนอื่น เพื่อการสนทนา พูดจากันให้รู้ให้เข้าใจ โดยไปยึดว่ามีตัวตนอยู่จริงๆ ย่อมเกิดความเห็นผิดขึ้นมา พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ถึงความหมาย ของ**สักกายทิฏฐิ ๒๐** ขึ้นมา แต่ถ้าการพูดจาสนทนาแทนตัวเรา ตัวเขาไม่แสดงความเห็นว่ามีอยู่จริงๆ ในธรรมชาติ ก็ย่อมไม่มีความเห็นผิดเกิดขึ้น

สักกายทิฏฐิ ๒๐ เป็นอย่างไร

ปุถุชน ขาดการศึกษา ไม่ได้เห็นพระอริยเจ้า ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยเจ้า ไม่ได้ฝึกในธรรม

ของพระอริยเจ้า ไม่เคยเห็นสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้ฝึกฝนในธรรมของสัตบุรุษ

ย่อมเห็นรูปเป็นตน เห็นตนมีรูป เห็นรูปในตน เห็นตนในรูป

ย่อมเห็นเวทนาเป็นตน เห็นตนมีเวทนา เห็นเวทนาในตน เห็นตนในเวทนา

ย่อมเห็นสัญญาเป็นตน เห็นตนมีสัญญา เห็นสัญญาในตน เห็นตนในสัญญา

ย่อมเห็นสังขารเป็นตน เห็นตนมีสังขาร เห็นสังขารในตน เห็นตนในสังขาร

ย่อมเห็นวิญญาณเป็นตน เห็นตนมีวิญญาณ เห็นวิญญาณในตน เห็นตนในวิญญาณ

ลักษณะทั้ง ๒๐ อย่างนี้ เรียกว่า "สักายทิฏฐิ ๒๐"

สัตบุรุษ หมายถึง พระอริยเจ้า (อัฏฐสาลินี)

ปุถุชน คือ ผู้หนาด้วยกิเลส ได้แก่ **พาลปุถุชน กัลยาณปุถุชน**

สักกายทิฏฐิ ๒๐ นี้ ห้าม **มรรค ผล นิพพาน แต่ไม่ห้ามสวรรค์**

ผู้ยึด**สักกายทิฏฐิ** อย่างเหนียวแน่น ย่อมไม่อาจสามารถเจริญ**วิปัสสนา** ให้สำเร็จ **อริยมรรค อริยผลได้** จะอาศัยตัวตน เจริญ**สมถภาวนา** เพื่อไปเกิดเป็น**รูป พรหม** และ**อรูปพรหมได้**

สักกายทิฏฐิ นี้เป็นสมุฏฐานให้เกิด อุจเฉท-ทิฏฐิ (ร้ายแรง) และสัสสตทิฏฐิ ได้ประเภทของมิจฉาทิฏฐิ

๑. มิจฉาทิฏฐิ ๒
๒. มิจฉาทิฏฐิ ๓
๓. ทิฏฐิ ๑๐ (ทิฏฐิวิบัติ)
๔. สักกายทิฏฐิ ๒๐
๕. ทิฏฐิ ๖๒

๑. มิจฉาทิฏฐิ ๒ ภวทิฏฐิ และ วิภวทิฏฐิ

ภวทิฏฐิ = สัสสตทิฏฐิ (เห็นว่าเที่ยงแท้แน่นอน)

วิภวทิฏฐิ = อุจเฉททิฏฐิ (เห็นว่าขาดสูญ)

ละด้วย **ปฏิจจสมุปบาทธรรม ๑๒** หรือเรียกว่า ปัจจยาการ หรือ อิธัปปัจจยตา

๒. มิจฉาทิฏฐิ ๓ (นิยตมิจฉาทิฏฐิ)

นัตถิกทิฏฐิ = ปฏิเสธผลของกรรม

อเหตุกทิฏฐิ = ปฏิเสธเหตุให้ทำกรรม

อกิริยทิฏฐิ = ปฏิเสธทั้งเหตุทั้งผล

๓. ทิฏฐิ ๑๐ (ทิฏฐิวิบัติ) เห็นว่า กรรม ไม่มีเหตุให้ทำ

กรรมที่ทำไปแล้วไม่มีผล ผลของความดีความชั่วไม่มี การบูชาไม่มีผล โลกนี้ไม่มีสัตว์จากโลกอื่นมาเกิด โลกหน้าก็ไม่มีสัตว์จากโลกนี้ไปเกิด ตายแล้วสูญ คุณบิดา คุณมารดาไม่มี โอปปาติกกำเนิดไม่มี สมณะผู้ประพฤติชอบไม่มี เป็นต้น

พวกมีทิฏฐิวิบัตินี้ เมื่อ**จุติเกิด**ขึ้น ต้องลงสู่อบายภูมิทันที ทุคติเป็นที่หวังได้ (สุตมาติกา ๘๗๐/๓๔)

๔. มิจฉาทิฏฐิ ๒๐ คือ สักกายทิฏฐิ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นพื้นฐานเบื้องต้นให้**ทิฏฐิ**ทั้งหมดอาศัยเกิดขึ้น คือเห็นผิดในรูป-นาม ขันธ์ ๕ เป็น **ตัว ตน เรา เขา** เมื่อละสักกายทิฏฐิ ๒๐ นี้ลงได้ **ทิฏฐิ** ทั้งหลายย่อมหมดลง ด้วยการปฏิบัติ

ตั้งต้นจากการเจริญ**สติปัฏฐาน ๔** (เอกายนมรรค) อันเป็นหนทางเดียวเท่านั้น ที่จะพ้นไปจาก**วัฏฏทุกข์ ตัดสังสารวัฏฏ์** อันมี **ทุกข์ โทษ ภัย** นานาประการ อันเป็นคำสอนที่ถูกต้อง ตรงที่สุดในคำสอนของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า

อปรันตานุทิฏฐิ ๔๘

เป็นความเห็นผิดของพวก เดรถีย์ทั้ง ๖ เห็นผิดในขันธ์-อดีต ขันธ์ในอนาคตเป็นความเห็นต่างๆ ซึ่งเพราะไม่รู้ไม่เข้าใจในสัจจธรรมตามความเป็นจริง ไม่รู้ปฏิจจสมุปบาท ไม่รู้ อริยสัจจ์ เพราะเหตุไม่รู้จัก สักกายทิฏฐิ ๒๐ เป็นต้นเหตุ ไม่รู้จักโลกนี้โลกหน้า ไม่รู้จักชีวิตตามสภาพความเป็นจริง ความเห็นผิดหลากหลายจึงเกิดขึ้นแยกออกเป็น ๖๒ ประเภท เป็นต้น

❖ ❖ ❖

มิจฉาทิฏฐิ (ตอน ๔ ตอนจบ)

ความเห็นผิดต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วทั้งหมด จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในพุทธศาสนา เป็นเหตุให้ทำบาปทั้งปวงได้ โดยไม่รู้ว่าเป็นความผิดทั้ง **มโนทุจริต วจีทุจริต กายทุจริต**

ต้องละทำลายให้หมดลงให้หมดลงให้ได้ ด้วยสัมมาทิฏฐิ อันเป็นเหตุให้เกิดขึ้นของ **มโนสุจริต วจีสุจริต และกายสุจริต**

ดังนั้น การศึกษา เรื่องของ มิจฉาทิฏฐิ ๒ มิจฉาทิฏฐิ ๓ ทิฏฐิ ๑๐ (ทิฏฐิวิบัติ) ทิฏฐิ ๒๐ (สักกายทิฏฐิ) และทิฏฐิ ๖๒ ว่าคืออะไร เป็นไปได้อย่างไร ตลอดจนความรู้ความเข้าใจในวิธีการปฏิบัติเจริญ **ศีล สมาธิ ปัญญา** อันเป็นการเจริญ **วิปัสสนากรรมฐาน** นั้นจะเริ่มต้นตรงไหน จะทำลายอะไรลงไปได้บ้าง สมดังพระพุทธโอวาท ซึ่งทรงแสดงในวันเพ็ญเดือน ๓ (มาฆะบูชา)

ให้ภิกษุทั้งหลาย ละบาปธรรมทั้งปวง ทำกุศลให้ถึงพร้อม ทำจิตให้บริสุทธิ์

พระพุทธเจ้าทั้งหลายทุกพระองค์ทรงสอนอย่างนี้ นี้เป็น อุดมการ-หลักการในพุทธศาสนา

ทำกายให้วิเวก ทำจิตให้วิเวก อุปธิวิเวก สมณะ จึงหมายถึงผู้สงบจากความคิดร้าย (มโนสุจริต) สงบจากการกล่าวร้าย และสงบจากการทำร้าย วจีสุจริต และกายสุจริต ก็เกิดขึ้นด้วยอำนาจของมโนสุจริต ด้วยอำนาจแห่ง สัมมาทิฏฐิ ที่เกิดขึ้นแทนที่ มิจฉาทิฏฐิ นั้นเอง

สัมมาทิฏฐิ จึงเป็นหัวใจของพุทธศาสนา ที่ผู้นับถือพุทธศาสนา จำเป็นต้องรู้ ต้องเข้าใจ น้อมนำมาประพฤติ ปฏิบัติ ให้เกิดขึ้น ให้เจริญยิ่งขึ้น คือการปฏิบัติมรรคมีองค์ ๘ อันมี สัมมาทิฏฐิ เป็นองค์ต้น มี สัมมาสมาธิ เป็นองค์สุดท้าย

สัมมาทิฏฐิ ๖ ประเภทเป็นไฉน

กัมมัสสกตาสัมมาทิฏฐิ ฌานสัมมาทิฏฐิ วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ มรรคสัมมาทิฏฐิ ผลสัมมาทิฏฐิ ปัจจเวกขณสัมมาทิฏฐิ

สัมมาทิฏฐิ ทั้ง ๖ นี้ จะเป็นผู้ละทำลายมิจฉาทิฏฐิทั้ง ๕ ให้หมดลง วัฏฏทุกข์ทั้งหลายก็หมดไป

ทุกข์ โทษ ภัย ทั้งหลาย ก็จะค่อยๆ น้อยลงและหมดไปในที่สุด ตามกำลังอำนาจของสัมมาทิฏฐิที่เจริญขึ้น ดุจแสงสว่างที่ทำลายความมืด (มิจฉาทิฏฐิ) ให้ค่อยๆ หมดลงฉันนั้น

กัมมัสสกตา- สัมมาทิฏฐิ คือการเชื่อด้วยปัญญา ตามความเป็นจริงว่า กรรมดี กรรมชั่ว มีจริง มีเหตุให้ทำกรรมจริง ได้แก่ เหตุ ๖ คือ โลภะ โทสะ โมหะ เหตุ เป็นเหตุให้เกิดอกุศลกรรม อโลภะ อโทสะ อโมหะ เหตุ เป็นเหตุให้ทำกุศลกรรมจริง และ ทั้งอกุศลกรรมที่ทำลงไปแล้ว ย่อมมีผล (วิบาก) ให้ได้รับความทุกข์ต่อไปใน**อนาคตจริง**

กุศลกรรม คือ ทำความดี ย่อมมีผลเป็น**ความสุขจริง**

ทานที่ให้แล้วมีผลจริง การบูชามีผลจริง การบวรสรวงมีผลจริง ผลวิบากที่ทำลงไปแล้วทั้งดีทั้งชั่วย่อมมีผลจริง

โลกนี้มีสัตว์อื่นมาเกิดจริง

โลกอื่น (โลกหน้า) มีสัตว์จากโลกนี้ ตายแล้วไปเกิดในโลกหน้ามีจริง ทำคุณแก่บิดาและ

มารดามีผลจริง สัตว์ที่ตายลง (จุติ) แล้วไปเกิดใหม่มีจริง

สมณพราหมณ์ ผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบในโลกนี้มีจริง สมณพราหมณ์ ผู้ทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้และโลกอื่น ด้วยปัญญายิ่งแล้วประกาศให้ผู้อื่นได้รู้ตามได้นั้น มีอยู่ในโลกนี้จริง ความเชื่ออย่างนี้ ทั้ง ๑๐ ประการ จัดเป็นความเห็นถูกในเรื่องของกรรมเป็น กัมมัสสกตาญาณ ย่อมจะทำฌานสัมมาทิฏฐิ ปัญญาอันเห็นชอบถึงการทำสมถกัมมัฏฐาน ให้เกิดอุปจาร-อัปปนา ฌาน ย่อมทำให้จิตใจสงบยิ่งขึ้นไปเป็น รูปฌาน-อรูปฌาน มีผลไปบังเกิดในชั้นของรูปพรหม ๑๖ ชั้น และ อรูปพรหม ๔ ชั้น ได้จริง

มีอานิสงส์ เป็นสมาบัติ ๘ ได้มีอิทธิ-ฤทธิ์ปาฏิหาริย์ได้จริง และสามารถเปลี่ยนอารมณ์จากบัญญัติ ๔๐ มาเป็น ลักษณูปนิชฌาน (ไตรลักษณ์) ของ**รูปนาม ขันธ์ ๕** ได้เป็น **โลกุตตรฌาน** ได้จริง เป็นพวก เจโตวิมุติ

วิปัสสนาสัมมาทิฏฐิ : ปัญญาอันชอบเห็นและรู้ว่า การเจริญ**วิปัสสนากัมมัฏฐาน มีรูปนาม**

ขันธ์เป็นอารมณ์ จนเห็นการเกิดดับของ **รูปนาม** จนเกิดวิปัสสนาญาณขึ้นไปตามลำดับ ๑๖ ขั้น (โสฬสญาณ) สามารถเปลี่ยนการเป็น **ปุถุชน** ให้เป็นพระอริยบุคคลได้จริง โดยใช้สมาธิเป็น**ขณิกะ** ไม่ต้องทำ**รูปฌาน** หรือ**อรูปฌาน** ก่อนก็ได้เป็น **ปัญญาวิมุติ** ล้วนก็มีอยู่มากมายที่เป็นพระอรหันต์

มรรคสัมมาทิฏฐิ ย่อมมาจาก **วิปัสสนาสัม-มาทิฏฐิ** ได้แก่ การเจริญ **วิปัสสนาภาวนา** เป็นเหตุ **มรรคจิตดวงแรก**ที่เกิดขึ้นจะตัดกิเลสบางตัว หรือสัญโญชน์ ๓ อย่างให้ขาดลงอย่างเด็ดขาดเป็น**สมุจ-เฉทปหาณ** เป็นต้น ได้แก่ทิฏฐิ **สีลัพพตปรามาส วิจิกิจฉา** สัญโญชน์ **ผลสัมมาทิฏฐิ** ปัญญาอันชอบ (ปฏิเวธ ญาณ) ที่เห็นแจ้งแล้วในอริยสัจจ์ทั้ง ๔ ที่ได้มาจาก **มรรคจิต** เสวยผลคือ พระนิพพานเป็นอารมณ์ เรียกว่า **วิมุติสุข**

มรรคจิต ๔ ครั้ง และ ผลจิต ๔ ครั้ง (วิชชา-วิมุติบริบูรณ์) สำเร็จกิจที่ต้องทำทั้งหมดทั้งสิ้นแล้วในพุทธศาสนา ไม่ต้องศึกษาอีกต่อไป เรียกว่า **พระอเสขบุคคล** เป็น **พระอรหันต์**

ปัจจเวกขณสัมมาทิฏฐิ หมายถึงปัญญา

อันชอบ (โลกีย์) สามารถย้อนมาดูว่ากิเลสอะไรบ้างที่ถูกละไปโดยเด็ดขาด **กิเลส-อนุสัย**อะไรบ้างที่ยังไม่ได้ถูกละทำลายไป ตั้งแต่มรรคจิตดวงแรกที่เกิดขึ้น คือ**โสดาปัตติมรรค** ไปจนถึง **อรหัตต-มรรคกิเลสทั้ง ๑๐ อนุสัย ๗** จึงถูกละหมดลงไปโดยไม่เหลืออยู่อีกเลย

ทุกข์ โทษภัย หมดลง **สังสารวัฏฏ์** ถูกตัดขาด ไม่สามารถสืบต่อกิเลส กรรมและวิบาก อีกต่อไปได้

นี่คือการถึงที่สุดแห่งทุกข์ และพ้นจากทุกข์ทั้งปวง น้ำทะเลมีรสเค็มรสเดียว ฉันใด คำสอนของพระบรมศาสดาก็มีรสเดียว คือ **รสแห่งความพ้นทุกข์**ฉันนั้น

นี่คือคำสอนอันประเสริฐยิ่ง ที่หาไม่ได้ในคำสอนทั้งหลาย ศาสนาและลัทธิใดๆ ในโลกนี้ และในแสนโกฏิจักรวาลที่จะพบได้เลย

การเวียนว่ายตายเกิด แล้วๆ เล่าๆ การเกิดบ่อยๆ ย่อมเป็นทุกข์บ่อยๆ

ชีวิตเหมือนน้ำค้างบนยอดหญ้า เพียงต้อง

แสงอาทิตย์ ก็หายไป หามีสาระอันใดไม่ ควรพิจารณาดูให้ถ่องแท้

การศึกษา การอบรมฝึกฝนตน ตามหลักธรรมในพุทธศาสนา ให้เข้าสู่ความสงบอย่างยิ่ง เพื่อเจริญ สัมมาทิฏฐิ อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เพื่อดับและทำลาย มิจฉาทิฏฐิ พร้อมทั้งอวิชชา และตัณหา ให้สิ้นไปด้วย

ด้วยชีวิต เพื่อชีวิต และตลอดชีวิตนี้และชีวิตหน้า เป็นงานของชีวิตที่แท้จริงและยิ่งใหญ่ที่สุด ให้สมกับที่เป็นผู้มีโชคที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์มาพบพระพุทธศาสนา พบคำสอนและการปฏิบัติอันประเสริฐและยอดยิ่ง อันพระพุทธเจ้าทั้งหลายทุกพระองค์สอนอย่างนี้

❖ ❖ ❖

เรียนอภิธรรมด้วยตนเอง

โดย

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี

• •

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

• •

ปัญญาสารฉบับที่แล้ว ได้แสดงรูปธรรมทั้งหมด ๒๘ รูป แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ :-

๑. นิปผันนรูป ๑๘ กับ อนิปผันนรูป ๑๐

๒. มหาภูตรูป ๔ กับ อุปาทายรูป ๒๔

๑. นิปผันนรูป หมายถึงรูปปรมัตถ์แท้ที่มีสภาวะลักษณะของตนโดยเฉพาะ เช่น ปฐวีรูป คือรูปดินมีลักษณะแข็งหรืออ่อน, อาโปรูป คือรูปน้ำมีลักษณะไหลและเกาะกุม, เตโชรูป คือรูปไฟ มีลักษณะร้อนหรือเย็น เป็นต้น นิปผันนรูป ๑๘ รูปเหล่านี้ จะทรงสภาวะลักษณะของตนไว้เป็น

ประจำไม่ผันแปรเปลี่ยนแปลงไปเป็นอื่น จึงชื่อว่า **รูปปรมัตถ์แท้** คือ**นิปผันนรูป**มีจำนวน ๑๘ รูป ได้แก่:-

มหาภูตรูป ๔, ปสาทรูป ๕, วิสยรูป ๔ (หรือ ๗) ภาวรูป ๒, หทัยรูป ๑, ชีวิตรูป ๑ และอาหารรูป ๑ รวม ๑๘ รูป

ส่วน **อนิปผันนรูป** หมายถึง รูปที่ไม่ใช่รูปปรมัตถ์แท้ แต่เกี่ยวเนื่องโดยความเป็นอาการหรือเป็นเครื่องหมายของนิปผันนรูป เช่น:- **ปริจเฉทรูป** คืออากาศรูปที่เป็นช่องว่างคั่นระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มรูปของนิปผันนรูป, **วิญญัติรูป** คือรูปที่แสดงอาการเคลื่อนไหวของนิปผันนรูปมี ๒ รูป คือ :-

กายวิญญัติรูป รูปที่แสดงอาการเคลื่อนไหวทางกาย

วจีวิญญัติรูป รูปที่แสดงอาการเคลื่อนไหวทางวาจาเกี่ยวกับการพูดของนิปผันนรูป นั่นเองจึงไม่จัดเป็นรูปปรมัตถ์แท้ที่ชื่อว่า อนิปผันนรูป มีจำนวน ๑๐ รูป ได้แก่:-

ปริจเฉทรูป ๑, วิญญัติรูป ๒, วิการรูป ๓ และลักษณรูป ๔ รวม ๑๐ รูป

๒. มหาภูตรูป ๔ กับอุปาทายรูป ๒๔

มหาภูตรูป หมายถึงรูปที่เป็นใหญ่ที่ปรากฏชัดเจนมีวจนัตถะว่า :-

อุปาทินฺนานุปาทินฺนสนฺตาเนสุ สลกฺขณโต สสมฺภารโต จ มหนฺตานิ หุตฺวา ภวนฺติ ปาตุภวนฺตีติ = มหาภูตานิ

แปลความว่า รูปใดเป็นใหญ่และปรากฏชัดเจนโดยลักษณะและโดยสัณฐานของตนในสันดานแห่งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ฉะนั้นรูปเหล่านั้นชื่อว่า **มหาภูตรูป** มีจำนวน ๔ รูป ได้แก่

ปฐวี, อาโป, เตโช และวาโย

ในวิสุทธิมัคอรรถกถาแสดงว่าที่ได้ชื่อว่า มหาภูตรูป นั้นเพราะเหตุ ๕ ประการ คือ:-

๑. มหนฺตปาตุภาวโต เป็นธาตุที่ปรากฏเป็นใหญ่เป็นประธานและเป็นที่อาศัยแห่งรูปทั้งหลาย

๒. มหาภูตสามญฺญโต มีลักษณะที่หลอกลวง

เกิดดับดุจปีศาจ

๓. มหาปริหารโต เป็นสิ่งที่ต้องบริหารมาก

เลี้ยงดูมากเพราะย่อยอยู่เสมอ

๔. มหาวิการโต มีอาการเปลี่ยนแปลงมาก

ต้องเคลื่อนไหวมาก

๕. มหตฺตภูตตฺตา เป็นของใหญ่และมีจริง

ต้องพิจารณามาก

ส่วน อุปาทายรูป หมายถึงรูปที่อาศัยมหาภูตรูปเกิด ถ้าไม่มีมหาภูตรูปแล้ว อุปาทายรูปไม่สามารถจะเกิดขึ้นตามลำพังได้ มีวจนัตถะว่า :-

มหาภูตานํ อุปาทย ปวตฺตํ รูปนฺติ = อุปาทายรูปํ

แปลว่า รูปใดที่เกิดโดยมหาภูตรูป ฉะนั้นรูปนั้นชื่อว่า อุปาทายรูปมีจำนวน ๒๔ รูป ได้แก่:-

ปสาทรูป ๕, โคจรรูป ๔, ภาวรูป ๒, หทัยรูป ๑, ชีวิตรูป ๑, อาหารรูป ๑, ปริจเฉทรูป ๑, วิญญัติรูป ๒, วิการรูป ๓, ลักขณรูป ๔ รวม ๒๔ รูป, จะได้แสดงลักษณะเฉพาะตนของอุปาทายรูปต่อไป

ประเภทที่ ๒
ปสาทรูป ๕

คำว่า **ปสาท** แปลว่า ความใส **ปสาทรูป** หมายถึงรูปที่มีความใส สามารถในการรับอารมณ์ได้ คล้ายกระจกเงาที่มีความใส ย่อมสามารถรับภาพต่างๆ ภายนอกได้ ถ้ากระจกเงาขุ่นมัวเสียแล้วก็ไม่สามารถที่จะรับภาพเหล่านั้นได้เลย

ปสาทรูป คือ รูปที่มีความใสนี้มีอยู่ ๕ อย่างต่างๆ กัน ได้แก่ จักขุปสาทรูป,โสตปสาทรูป,ฆานปสาทรูป, ชิวหาปสาทรูป และกายปสาทรูป จะได้แสดงสภาวลักษณะของปสาทรูปทั้ง ๕ โดยลำดับต่อไป

๑. จักขุปสาทรูป

จักขุปสาทรูป เป็นรูปชนิดหนึ่งซึ่งเกิดจากกรรม มีความใสประดุจกระจกเงา และสามารถรับรู้รูปารมณ์ คือสีต่างๆ ได้ ตั้งอยู่ในระหว่างกลางตาดำ มีเยื่อตา ๗ ชั้น ซับซ้อนอยู่ประดุจปุยสำลีที่อาบด้วยน้ำมันชุ่มอยู่ทั้ง ๗ ชั้น มีสัณฐานโตประมาณเท่าหัวเหา มีหน้าที่ให้สำเร็จกิจ ๒ ประการ

คือ เป็นวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งจักขุวิญญาณจิต ประการหนึ่ง มีวจนัตถะว่า จกฺขุวิญฺญาณธิฏฺฐิตํ หุตฺวา สมวิสมํ จกฺขติ อาจิกฺขนฺตํ วิย โหตีติ = จกฺขุ แปลความว่า รูปใดเป็นที่ตั้งแห่งจักขุวิญญาณ และมีสภาพเป็นอยู่ คล้ายกับจะบอกให้จักขุวิญญาณ รู้อารมณ์นั้นว่า อารมณ์นั้นดีหรือไม่ ฉะนั้นรูปนั้น ชื่อว่า จักขุ ได้แก่ จักขุปสาทรูป

จักขุปสาทรูปนี้ มีคุณลักษณะพิเศษอยู่ ๔ ประการ

รูปาภิฆาตารหภูตปฺปสาท ลกฺขณํ	มีความใสของมหาภูตรูปที่กระทบรูปารมณ์ *เป็นลักษณะ*
รูเปสุ อาวิญฺฉน รสํ	มีการชักนำมาซึ่งรูปารมณ์ *เป็นกิจ*
จกฺขุวิญฺญาณสฺส อาธารภาว ปจฺจุปฏฺฐานํ	มีการเป็นที่ตั้งรองรับจักขุวิญญาณจิต *เป็นผล*
ทิฏฺฐุกามตานิทานกมฺมชภูต ปทฏฺฐานํ	มีมหาภูตรูปอันเกิดจากกรรมอันประสงค์ที่จะเห็น *เป็นเหตุใกล้*

จักขุปสาทรูปนี้จึงไม่ได้หมายถึงนัยน์ตาหรือลูกตาทั้งลูก แต่มุ่งหมายเอาเฉพาะจักขุปสาทรูปที่ตั้งอยู่กลางตาดำโดยเฉพาะเท่านั้น

ในอัฏฐสาลินีอรรถกถา แสดงความหมายของจักขุไว้เป็น ๒ ประการ คือ *มังสจักขุ* และ *ปัญญาจักขุ*

มังสจักขุ ได้แก่ นัยน์ตาเนื้อที่ใช้มองดูสิ่งต่างๆ ได้ เช่น นัยน์ตาของสัตว์ทั้งหลาย ว่าโดยสภาวธรรมแล้วก็ได้แก่ จักขุปสาทรูปนั่นเอง

ปัญญาจักขุ ได้แก่ความสามารถในการรู้เรื่องต่างๆ ด้วยปัญญาคือเป็นการรู้ได้ทางใจ ไม่ใช่รู้ได้ด้วยนัยน์ตา ปัญญาจักขุนี้พระพุทธองค์ยังแสดงไว้เป็น ๕ ชนิด คือ

๑. พุทธจักขุ หมายถึง ญาณปัญญาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่หยั่งรู้ในอัธยาศัยของสัตว์โลกทั้งปวงได้ เรียกว่า อาสยานุสยญาณ และญาณปัญญาที่สามารถรู้นามอินทรีย์ (สัทธินทรีย์, วิริยินทรีย์, สตินทรีย์, สมาธินทรีย์ และปัญญินทรีย์) ของสัตว์ทั้งหลายว่า ยิ่งหรือหย่อนเพียงใด ที่เรียกว่าอินทริยปโรปริยัตติญาณ องค์ธรรม ได้แก่ มหา

กิริยาญาณสัมปยุตจิต ๔ ดวง

๒. สมันตจักขุ หมายถึง ญาณปัญญาที่สามารถรอบรู้สิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั้งบัญญัติ และปรมัตถธรรม ที่เรียกว่า สัพพัญญุตญาณ องค์ธรรมได้แก่ มหากิริยาญาณสัมปยุตจิตดวงที่หนึ่ง

๓. ญาณจักขุ หมายถึง ญาณปัญญาที่ทำให้สิ้นอาสวกิเลสที่เรียกว่า อรหัตตมัคคญาณ หรืออาสวักขยญาณ องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิกในอรหัตตมัคคจิต

๔. ธรรมจักขุ หมายถึง ญาณปัญญาของพระอริยบุคคลเบื้องต่ำทั้งสาม คือ พระโสดาบัน, พระสกทาคามี และพระอนาคามี องค์ธรรมได้แก่ ปัญญาเจตสิก ที่ในมัคคจิตเบื้องต่ำ ๓

๕. ทิพพจักขุ หมายถึง ญาณปัญญาที่สามารถรู้เห็นสิ่งต่างๆ ที่อยู่ไกลแสนไกลได้อย่างละเอียดด้วยอำนาจของสมาธิจิต ที่เรียกว่า อภิญญาสมาธิ องค์ธรรมได้แก่ อภิญญาจิต ๒ ดวง

ปัญญาจักขุทั้ง ๕ ประการนี้ พุทธจักขุ และสมันตจักขุ ย่อมมีได้แต่เฉพาะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ส่วนปัญญาจักขุที่เหลืออีก ๓

ย่อมเกิดแก่พระอริยบุคคลอื่นๆ หรือฌานลาภีบุคคลที่ได้ทิพพจักขุญาณตามสมควรแก่ญาณและบุคคล

๒. โสตปสาทรูป

โสตปสาทรูป หมายถึง รูปประสาทหูที่มีความใสสามารถรับสัททารมณ์ได้ เป็นเหตุให้ได้ยินเสียง และเป็นที่ตั้งของโสตวิญญาณจิต มีวจนัตถะว่า โสตวิญฺญาณ ธิฏฺฐิตํ หุตฺวา สทฺทํ สุณาติติ = โสตํ แปลความว่า รูปใดเป็นที่ตั้งแห่งโสตวิญญาณจิต และย่อมได้ยินเสียง ฉะนั้น รูปนั้นชื่อว่า *โสตะ* ได้แก่ โสตปสาท

อีกนัยหนึ่ง สทฺทํ สุณนฺติ เอเตนาติ = โสตํ (วา) สทฺเท สุยฺยนฺติ เอเตนาติ = โสตํ แปลความว่า จิต เจตสิกเหล่าใดย่อมได้ยินเสียง โดยอาศัยรูปนั้น ฉะนั้นรูปที่เป็นเหตุแห่งการได้ยินของจิตและเจตสิกเหล่านั้นชื่อว่า **โสตะ** ได้แก่โสตปสาท (หรือ) สัตว์ทั้งหลายที่ได้ยินเสียงโดยอาศัยรูปนั้น รูปที่เป็นเหตุแห่งการได้ยินของสัตว์เหล่านั้น ชื่อว่า **โสตะ** ได้แก่ โสตปสาทรูป

โสตะ มีความหมายเป็น ๓ ประการ คือ

๑. **ทิพพโสต** หมายถึง หูทิพย์ คือ ด้วยอำนาจแห่งการกระทำอภิญญาที่เกี่ยวกับทิพพโสตอภิญญา คือ หูทิพย์ ย่อมสามารถให้ได้ยินสรรพสำเนียงใดๆ แม้ในที่ไกลล่วงเกินกว่าที่มนุษย์ธรรมดาจะสามารถได้ยินได้โดยองคธรรมแล้ว ได้แก่อภิญญาจิต ๒ ดวง

๒. **ตัณหาโสต** คือ กระแสของตัณหา คำว่า โสตะ ในที่นี้หมายถึงกระแสตัณหา โสต จึงหมายความว่า สภาพของตัณหานั้นเป็นกระแสที่พาให้ไหลไปในกามอารมณ์ทั้ง ๖ และย่อมนำไหลไปสู่กามภูมิ เป็นต้น

๓. **ปสาทโสต** คือโสตปสาทรูป โสตปสาทรูปนี้เป็นธรรมชาติของรูปธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐาน เป็นภาวะที่มีความใสและเป็นเครื่องรับเสียงต่างๆ ตั้งอยู่ภายในช่องหูส่วนลึก มีสัณฐานเหมือนวงแหวนและมีขนสีแดงเส้นละเอียดปรากฏอยู่โดยรอบ มีความสามารถที่ให้สำเร็จกิจ ๒ ประการ คือเป็นที่ตั้งแห่งโสตวิญญาณจิต และเป็นทวารอันเป็นที่เกิดแห่งโสต

ทวารวิถีจิต มีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตน ๔ ประการ

สทฺทาภิฆาตรหภูตปฺปสาท ลกฺขณํ มีความใสของ
มหาภูตรูปที่กระทบสัททารมณ์
เป็นลักษณะ

สทฺเทสุ อาวิญฺฉน รสํ มีการชักมาซึ่งสัททารมณ์ *เป็นกิจ*

โสตวิญฺญาณสฺส อาธารภาว ปจฺจุปฏฺฐานํ มีการเป็นที่
ตั้งรองรับของโสตวิญญาณ *เป็นกิจ*

โสตุกามตานิทานกมฺมชภูต ปทฏฺฐานํ มีมหาภูตรูปอันเกิด
จากกรรมอันประสงค์ที่จะฟัง
เป็นเหตุใกล้

๓. ฆานปสาทรูป

ฆานปสาท เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งมีความสามารถรับคันธารมณ์ คือ กลิ่นต่างๆ ดังวัจนัตถะว่า ฆานตีติ = ฆานํ แปลความว่า รูปใดย่อมสูดดมกลิ่นได้ รูปนั้นชื่อว่า ฆาน ได้แก่ *ฆานปสาท* วจนัตถะนี้เป็นการแสดงโดยอ้อม เพราะฆานปสาทไม่สามารถดมกลิ่นได้ ฆานวิญญาณจิตที่เกิดขึ้นโดยอาศัยฆานปสาทต่างหากเป็นผู้สูดดมกลิ่นได้

อีกนัยหนึ่ง ฆายนฺติ เอเตนาติ = ฆานํ (วา) ฆายี

ยนฺติ เอเตนาติ = ฆานํ แปลความว่า สัตว์ทั้งหลายย่อมสูดดมกลิ่นด้วยรูปใด ฉะนั้น รูปที่เป็นเหตุแห่งการสูดดมกลิ่นของสัตว์ทั้งหลายนั้น ชื่อว่า ฆาน (หรือ) สัตว์ทั้งหลายพึงดมกลิ่นด้วยรูปนั้น ฉะนั้น รูปที่เป็นเหตุแห่งการดมกลิ่นของสัตว์ทั้งหลาย จึงชื่อว่า **ฆาน**วจนัตถะนี้เป็นการแสดงโดยมุขนัย (คือ นัยโดยตรง)

ฆานปสาทรูป เป็นรูปธรรมชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐานโดยเฉพาะมีความใส สามารถรับคันธารมณ์ คือ กลิ่นต่างๆ ได้ ตั้งอยู่ภายในช่องจมูกมีสัณฐานคล้ายกีบเท้าแพะ มีหน้าที่ให้สำเร็จกิจ ๒ ประการ คือ เป็นวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งฆานวิญญาณจิตประการหนึ่ง และเป็นทวารอันเป็นที่เกิดแห่งฆานทวารวิถีอีกประการหนึ่ง มีคุณลักษณะพิเศษดังนี้ คือ

คนฺธาภิฆาตารหภูตปฺปสาท ลกฺขณํ มีความใสของมหาภูตรูปที่กระทบคันธารมณ์ *เป็นลักษณะ*

คนฺเธสุ อาวิญฺฉน รสํ เป็นการชักนำมาซึ่งคันธารมณ์ *เป็นกิจ*

ฆานวิญฺญาณสฺส อาธารภาว ปจฺจุปฏฺฐานํ มีการเป็นที่ตั้งรองรับของฆานวิญญาณ *เป็นผล*

ฆายิตุกามตานิทานกมฺมชภูต ปทฏฺฐานํ มีมหาภูตรูปอัน
เกิดจากกรรม อันเป็นประสงค์
ที่จะดม *เป็นเหตุใกล้*

๔. ชิวหาปสาทรูป

ชิวหาปสาทรูป เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งซึ่งมีความใส สามารถรับรสต่างๆ ได้และเป็นเหตุให้อายุยืน ดังวจนัตถะว่า ชีวิตํ อวฺหายตีติ = ชิวฺหา แปลความว่า รูปใดมีสภาพคล้ายกับว่าเรียกร้องซึ่งรส เป็นเหตุให้อายุยืน รูปนั้น ชื่อว่า ชิวหา

คำว่า ชิวหานี้แยกศัพท์ได้เป็น ๒ ศัพท์ คือ ชีวิต+อวฺหา=ชิวฺหา

คำว่า *ชีวิต* แปลว่า *อายุ* แต่ในที่นี้แปลว่า รส เพราะอายุจะตั้งอยู่ได้นั้นต้องอาศัยรส เปรี้ยว หวาน เผ็ด เค็ม ที่ได้จากการกินอาหารต่างๆ เป็นต้น อายุจึงตั้งอยู่ได้นาน ด้วยเหตุนี้จึกยกเอาคำว่า ชีวิตเป็นชื่อของอายุเพราะเป็นผลของรสนั้นขึ้นตั้งไว้ โดยอาศัยเหตุ คือ **รส** แล้วเรียกรสต่างๆ นั้นว่าชีวิต ซึ่งเป็นการเรียกโดยอ้อม

คำว่า *อวหา* แปลว่า *เรียก* มารวมกับคำว่าชีวิตแล้วก็หมายถึง เรียกรสต่างๆ นั่นเอง เพราะธรรมดาชิวหาประสาทย่อมน้อมอยู่ในรสชาติต่างๆ อันเป็นที่พอใจของชิวหาวิญญาณให้มาสู่ตน เมื่อรวมบทว่า *ชีวิต* กับ *อวฺหา* เข้าด้วยกันก็เป็น **ชิวหา**

ชิวหาปสาทรูปนี้ เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งเกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐาน เป็นรูปที่มีความใสเป็นเครื่องรับรสต่างๆ ตั้งอยู่ในท่ามกลางลิ้น มีสัณฐานเหมือนปลายกลีบดอกอุบล มีหน้าที่ให้สำเร็จกิจ ๒ ประการ คือ เป็นวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งชิวหาวิญญาณประการหนึ่ง กับเป็นทวารอันเป็นที่เกิดแห่งชิวหาทวารวิถีอีกประการหนึ่ง ชิวหาปสาทนี้ มีคุณลักษณะพิเศษดังนี้ คือ

รสภิฆาตารหภูตปฺปสาท มีความใสของมหาภูตรูปที่
ลกฺขณํ กระทบรสารมณ์ *เป็นลักษณะ*
รเสสุ อา อาวิญฺฉน รสํ มีการชักมาซึ่งการแสวงหา
รสารมณ์ *เป็นกิจ*
ชิวหาวิญฺญาณสฺส อาธารภาว ปจฺจุปฏฺฐานํ มีการเป็นที่
ตั้งของชิวหาวิญญาณ *เป็นผล*

สายิตุกามตานิทานกมฺมชภูต ปทฏฺฐานํ มีมหาภูตรูปที่เกิด
จากกรรมอันประสงค์จะลิ้มรส
เป็นเหตุใกล้

๕. กายปสาทรูป

กายปสาทรูป เป็นรูปที่มีความใสสามารถรับโผฏฐัพพารมณ์ คือ เย็น-ร้อน, อ่อน-แข็ง, หย่อน-ตึง, ได้

คำว่า **กาย** นี้ มีความหมายหลายประการ คือ หมายถึงรูปอันเป็นที่ประชุมแห่งส่วนต่างๆ มี ผม ขน เล็บ เป็นต้น บางทีก็ใช้ในความหมายของร่างกายทั้งหมดและบางทีก็ใช้ในความหมายของนามธรรม เช่น จิตและเจตสิก และบางทีก็ใช้ในความหมายของความเป็นกลุ่ม เป็นกอง เมื่อรวมความแล้วอาจจำแนกความหมายของคำว่า **กาย** ได้เป็น ๔ ประการ

๑. ปสาทกาย หมายถึง กายปสาทรูป
๒. รูปกาย หมายถึง รูปธรรมทั้งปวง
๓. นามกาย หมายถึง นาม จิต และเจตสิก
๔. บัญญัติกาย หมายถึง สมูหบัญญัติ คือ

บัญญัติหมวดหมู่ กลุ่มกองต่างๆ มีกองช้าง เรียกว่า หัตถิกาย, กองม้า เรียกว่า อัสสกาย เป็นต้น

มีวจนัตถะว่า กุจฺฉิตานํ เกสาทีนํ ปาปธมฺมานญฺจ อาโยติ = กาโย แปลความว่า รูปใดเป็นที่ประชุมแห่งส่วนต่างๆ มีผม เป็นต้น และเป็นที่ประชุมแห่งอกุศลธรรม รูปนั้น ชื่อว่า กาย หมายถึง ร่างกายทั้งหมด

สำหรับกายปสาทใช้เรียกชื่อว่า กายนั้น เป็นการแสดงโดยอ้อม คือ ยกเอาคำว่า กาย อันเป็นชื่อของร่างกายทั้งหมดนั้นมาตั้งในกายปสาท ที่เป็นส่วนหนึ่งของร่างกายนั้น

อีกนัยหนึ่ง กายปสาทที่ชื่อว่า **กายะ** นั้น นับเป็นการแสดงโดยอ้อม คือ ยกเอาคำว่า **กายะ** ที่เป็นชื่อของร่างกาย อันเป็นที่เกิดแห่งกายปสาท มาตั้งในกายปสาทที่เป็นผู้อาศัยเกิด

กายปสาทนี้เป็นรูปธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐาน มีสภาพเป็นความใส และเป็นเครื่องรับสิ่งสัมผัสต่างๆ มีเย็น ร้อน อ่อน แข็ง หย่อน ตึงได้ กายปสาทนี้เกิดอยู่ทั่วร่างกาย เว้น

ไว้แต่ที่ปลายผม ปลายขน เล็บ หนังที่หนา และที่รวมแห่งอาหารใหม่ใต้ลำไส้ใหญ่ อันเป็นสถานที่ของปาจกเตโช มีหน้าที่ให้สำเร็จกิจ ๒ ประการ คือ เป็นวัตถุอันเป็นที่ตั้งแห่งกายวิญญาณประการหนึ่ง และเป็นทวารอันเป็นที่เกิดแห่งกายทวารวิถีอีกประการหนึ่ง

กายปสาทรูป มีคุณลักษณะพิเศษ คือ

โผฏฺฐพฺพาภิฆาตรหภูตปฺปสาท มีความใสของมหา-
ลกฺขณํ ภูตรูปที่กระทบโผฏฐัพพารณ์ *เป็นลักษณะ*

โผฏฺฐพฺเพสุ อาวิญฺฉน รสํ มีการแสวงหา โผฏฐัพพารมณ์ *เป็นกิจ*

กายวิญฺญาณสฺส อาธารภาว มีการทรงอยู่ของกาย
ปจฺจุปฏฺฐานํ วิญญาณ เป็นผล

ผุสิตกามตานิทานกมฺมชภูต มีมหาภูตรูปอันเกิดจาก
ปทฏฺฐานํ กรรมอันประสงค์ที่ถูกต้อง เป็นเหตุใกล้

จักขุ โสต ฆาน ชิวหา กาย รูปทั้ง ๕ รูปนี้ชื่อว่า ปสาทรูป เพราะมีสภาพใสสามารถรับอารมณ์ที่กระทบได้ มีวจนัตถะแสดงว่า ปสีทตีติ = ปสาโท

แปลความว่า รูปใดมีความใส รูปนั้นชื่อว่า ปสาท ปสาทรูปทั้ง ๕ นี้เกิดจากกรรมเป็นสมุฏฐาน ประการเดียว.

ประเภทที่ ๓ วิสยรูป หรือ โคจรรูป ๗

วิสยรูป หรือ *โคจรรูป* หมายถึง รูปที่เป็นอารมณ์ของจิต และเจตสิกที่เกิดขึ้นทาง ตา หู จมูก ลิ้น และกายโดยตรง มีจำนวน ๗ รูป หรือ ๔ รูป ดังต่อไปนี้

๑. รูปารมณ์ ได้แก่ รูปร่างสัณฐาน หรือสีต่างๆที่แสดงให้ปรากฏแก่จิตและเจตสิกทางตา ย่อมแสดงถึงความรู้สึกทางใจให้ปรากฏรู้วัตถุสิ่งของนั้นๆ มีรูปร่างสันฐานอย่างไร ดังมีวจนัตถะว่า รูปยติ หทยงฺคตภาวํ ปกาเสตีติ = รูปํ แปลความว่ารูปใดย่อมแสดงถึงความรู้สึกของจิตใจให้ปรากฏ ฉะนั้นรูปนั้นชื่อว่า รูปารมณ์ หรือรุปยติ ทพฺพํ ปกาเสตีติ = รูปํ แปลความว่ารูปใดย่อมแสดงวัตถุของรูปร่างสัณฐานให้ปรากฏ รูปนั้นชื่อว่า รูปารมณ์

จากวจนัตถะแรกหมายความว่า คนที่กำลังดีใจอยู่ก็ตาม เสียใจอยู่ก็ตาม กลุ้มใจ กลัว หรืออาย

อยู่ก็ตาม เมื่อผู้อื่นเห็นหน้าตา ท่าทางอันเป็นอาการแสดงออกของผู้นั้น แล้วก็ย่อมรู้ได้ว่าผู้นั้นกำลังดีใจ, เสียใจ, กลุ้มใจ, กลัว หรืออายอยู่ การที่ผู้อื่นรู้ได้ด้วยเช่นนั้น ก็เพราะรูปารมณ์นั้นเองแสดงออกถึงความรู้สึกของผู้นั้นให้ปรากฏออกมา หรือในวจนัตถะหลังมีความหมายว่า บรรดาวัตถุสิ่งของต่างๆ ก็ดีรูปร่างสัณฐานของสิ่งมีชีวิต และสิ่งไม่มีชีวิตก็ดี ที่ปรากฏออกมาได้นั้น ก็เพราะอาศัยรูปารมณ์เป็นผู้กระทำให้ปรากฏ รูปารมณ์ที่เป็นผู้กระทำสิ่งต่างๆ ให้ผู้อื่นรู้ได้นั้นก็ได้แก่ สีต่างๆ นั่นเอง

รูปารมณ์ มีคุณสมบัติพิเศษที่พิจารณาได้ดังนี้

จกฺขุปฏิหนน ลกฺขณํมีการกระทบจักขุปสาท *เป็นลักษณะ*

จกฺขุวิญฺญสฺส วิสยภาว รสํ มีการเป็นอารมณ์ให้จักขุวิญญาณ *เป็นกิจ*

ตสฺเสว โคจร ปจฺจุปฏฺฐานํ มีการรู้เห็นของจักขุวิญญาณ *เป็นผล*

จตุมหาภูต ปทฏฺฐานํ มีมหาภูตรูปทั้ง ๔ *เป็นเหตุใกล้*

๒. **สัททารมณ์** ได้แก่ สัททะ คือ เสียงที่

กระทบประสาทหู ทำให้เกิดโสตวิญญาณ คือ การได้ยิน สัททะ คือ เสียงที่ปรากฏเป็นอารมณ์ให้แก่โสตวิญญาณนี้ ชื่อว่า สัททารมณ์ มีวจนัตถะว่า สทฺทียติ อุจฺจารียตีติ = สทฺท แปลความว่า รูปใดที่เปล่งออกมาได้ ฉะนั้น รูปนั้นชื่อสัททะ ได้แก่เสียงที่สัตว์ทั้งหลายเปล่งออกมาอีกนัยหนึ่ง

สปฺปติ โสตวิญฺเญยฺยภาวํ คจฺฉตีติ = สทฺโท แปลความว่า รูปใดย่อมถึงสภาพที่ทำให้โสตวิญญาณรู้ได้ ฉะนั้น รูปนั้นชื่อว่า *สัททะ*

วจนัตถะแรกมุ่งหมายเอาเสียงของสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ที่ต้องใช้เปล่งออกมา เช่น เสียงคนพูด เสียงที่สัตว์ต่างๆ ร้อง ส่วนวจนัตถะอีกนัยหนึ่งหมายถึง เสียงของสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งหมด เพราะเสียงเหล่านั้นปรากฏเป็นอารมณ์ของโสตวิญญาณ ได้แก่ การได้ยินทั้งสิ้น

สัททารมณ์นี้ มีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวดังนี้

โสตปฏิหนน ลกฺขณํ มีการกระทบโสตปสาท *เป็นลักษณะ*

โสตวิญฺญาณสฺส วิสยภาว รสํ มีการเป็นอารมณ์ให้โสตวิญญาณ *เป็นกิจ*

ตสฺเสว โคจร ปจฺจุปฏฺฐานํ มีการรู้ ได้ยิน ของ
โสตวิญญาณ *เป็นผล*

จตุมหาภูต ปทฏฺฐานํ มีมหาภูตรูป ๔ *เป็นเหตุใกล้*

๓. คันธารมณ์ ได้แก่ คันธะ คือ กลิ่นต่างๆ หมายถึง ไอระเหยของรูปกลิ่นต่างๆ ที่กระทบกับฆานประสาท โดยอาศัยลมเป็นผู้นำไป และทำให้เกิดฆานวิญญาณ คือ การรู้กลิ่นขึ้น คันธะที่ปรากฏเป็นอารมณ์ให้แก่ฆานวิญญาณจิตนี้ชื่อว่า คันธารมณ์ มีวจนัตถะว่า คนฺธยติ อตฺตโน วตฺถุํ สูเจตีติ = คนฺโธ แปลความว่า รูปใดย่อมแสดงให้ที่อยู่อาศัยของตนปรากฏ รูปนั้นชื่อว่า *คันธะ*

กลิ่นต่างๆ ที่ได้ชื่อว่า คันธารมณ์นั้น เพราะเป็นรูปที่แสดงวัตถุที่ตนอาศัยอยู่ให้ปรากฏรู้ได้ เช่น ดอกไม้ที่มีกลิ่นหอม หรือน้ำหอมที่อยู่ในขวด สิ่งเหล่านี้จะอยู่ในที่ใดก็ตาม เมื่อคันธารมณ์ คือ รูปกลิ่น ได้มีโอกาสแผ่ตัวระเหยออกไปแล้ว ย่อมทำให้คนทั้งหลายรู้ได้ทันทีว่า นี่เป็นกลิ่นดอกไม้ หรือกลิ่นน้ำหอม และยิ่งกว่านั้นยังรู้ด้วยว่า ดอกไม้หรือน้ำหอมนั้นอยู่ในที่ใด คล้ายๆ กับว่า คันธารมณ์นี้เมื่อได้อาศัยวาโยธาตุแล้วก็กระจายข่าวประกาศ

ให้คนทั้งหลายรู้ว่า ดอกไม้อยู่ที่นั่น น้ำหอมอยู่ที่นี่ ด้วยเหตุนี้ ท่านฎีกาจารย์จึงไขคำ สูเจติ ว่า "อิทเมตฺถ อตฺถีติ เปสุญฺญํ กโรนฺตํ วิยโหติ" แปลความว่า คันธารมณ์นี้มีสภาพคล้ายกับส่อเสียดว่า วัตถุสิ่งของนั้นๆ อยู่ที่นี่

คันธารมณ์นี้ มีคุณสมบัติพิเศษดังนี้ คือ

ฆานปฏิหนน ลกฺขณํ มีการกระทบฆานปสาท *เป็นลักษณะ*

ฆานวิญฺญาณสฺส วิสยภาว รสํ มีการเป็นอารมณ์ให้ฆานวิญญาณ *เป็นกิจ*

ตสฺเสว โคจร ปจฺจุปฏฺฐานํ มีการรู้กลิ่นของฆาน-วิญญาณ *เป็นผล*

จตุมหาภูต ปทฏฺฐานํ มีมหาภูตรูปทั้ง ๔ *เป็นเหตุใกล้*

อนึ่ง คำว่า คันธ ยังใช้เรียกในความหมายอื่นอีก ๔ ประการ คือ

๑) *สีลคนฺธ* หมายถึง สัมมาวาจา สัมมา-กัมมันตะ สัมมาอาชีวะ

๒) สมาธิคนฺธ " สัมมาวายามะ สัมมา-สติ สัมมาสมาธิ

๓) ปญฺญาคนฺธ " สัมมาทิฏฐิ สัมมาสัง-กัปปะ

คันธ ตามความหมายนี้ หมายถึง อาการฟุ้งกระจายแผ่ไปของศีล สมาธิและปัญญา ซึ่งย่อมไปได้ ทั้งตามลมและทวนลม ไม่มีขอบเขตจำกัด

๔) *อายตนคนฺธ* หมายถึง คันธารมณ์ คือ กลิ่นต่างๆ ทั้งดีและไม่ดี

๔. *รสารมณ์* ได้แก่ รสะ คือ รสต่างๆ ที่กระทบชิวหาปสาท และทำให้ชิวหาวิญญาณเกิดขึ้น รสะที่ปรากฏขึ้นเป็นอารมณ์แก่ชิวหาวิญญาณนี้ ชื่อว่า รสารมณ์ มีวจนัตถะว่า รสียติ อสฺสาทียตีติ = รโส แปลความว่า รูปใด ชิวหาวิญญาณยินดีพอใจ ฉะนั้น รูปที่พอใจของชิวหาวิญญาณนั้น ชื่อว่า รสะ

รสารมณ์นี้ มีคุณสมบัติพิเศษ (วิเสสลกฺขณ) คือ

ชิวฺหาปฏิหนน ลกฺขณํ มีการกระทบชิวหาปสาท *เป็นลักษณะ*

ชิวฺหาวิญฺญาณสฺส วิสยภาวรสํ มีการเป็นอารมณ์ให้แก่ชิวหาวิญญาณ *เป็นกิจ*

ตสฺเสว โคจร ปจฺจุปฏฺฐานํ มีการรู้รสของชิวหาวิญญาณ *เป็นผล*

จตุมหาภูต ปทฏฺฐานํ มีมหาภูตรูปทั้ง ๔ *เป็นเหตุใกล้*

อนึ่ง คำว่า รสะนี้ ยังใช้ในความหมายต่างๆ ได้๔ ประการ คือ :-

๑) *ธมฺมรส* หมายถึงธรรมที่เป็นเหตุ คือ กุศลธรรม และอกุศลธรรม ได้แก่ มัคคจิตตุปบาท ๔ โลกกียกุศล ๑๗ อกุศลจิต ๑๒

๒) *อตฺถรส* หมายถึงธรรมที่เป็นผลของกุศล และอกุศลธรรม ได้แก่ ผลจิตตุปบาท ๔ โลกียวิบากจิต ๓๒

๓) *วิมุตฺติรส* ได้แก่ พระนิพพาน

๔) *อายตนรส* ได้แก่ รสารมณ์ หมายถึงรสต่างๆ ซึ่งเมื่อประมวลรสต่างๆ ทั้งสิ้นแล้วได้ ๖ รสด้วยกัน คือ อมฺพิล = รสเปรี้ยว, มธุรส = หวาน, โลณิก = เค็ม, กฏุก = เผ็ด, ติตฺต = ขม และกสาว = ฝาด

๕. โผฏฐัพพารมณ์ ได้แก่ โผฏฐัพพะ หมายถึง รูปดิน ไฟ และลม ที่กระทบกับกายปสาท ทำให้กายวิญญาณปรากฏขึ้น โผฏฐัพพะที่ปรากฏเป็นอารมณ์ในกายวิญญาณนี้ มีชื่อว่า *โผฏฐัพพารมณ์* ดังวจนัตถะว่า ผุสิตพฺพนฺติ = โผฏฺฐพฺพํ แปลความว่า รูปใด กายปสาทพึงถูกต้องสัมผัสได้

ฉะนั้นรูปนั้นชื่อว่า โผฏฐัพพะ

โผฏฐัพพารมณ์นี้ มี ๓ อย่าง คือ :-

๑. ปถวีโผฏฐัพพารมณ์ ได้แก่ แข็ง หรืออ่อน

๒. เตโชโผฏฐัพพารมณ์ ได้แก่ ร้อน หรือเย็น

๓. วาโยโผฏฐัพพารมณ์ ได้แก่ ตึง หรือหย่อน

ฉะนั้น โผฏฐัพพารมณ์ทั้ง ๓ อย่างนี้ ก็ได้แก่ มหาภูตรูป (เว้นอาโป)

คุณลักษณะพิเศษของโผฏฐัพพารมณ์นี้ จึงไม่มีโดยเฉพาะ อาศัยคุณลักษณะพิเศษของมหาภูตรูป ๓ ดังกล่าวมาแล้วนั่นเอง

สำหรับ อาโปธาตุ นั้น กายปสาทกระทบถูกต้องไม่ได้ จึงไม่จัดเข้าไว้ในโผฏฐัพพารมณ์

รูปารมณ์ สัททารมณ์ คันธารมณ์ รสารมณ์ และโผฏฐัพพารมณ์ ทั้ง ๓ รวมรูปทั้ง ๗ นี้ มีชื่อเรียกว่า **วิสยรูป** เพราะเป็นรูปที่เป็นอารมณ์ให้แก่จิต และเจตสิกที่เกิดขึ้นทางตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยตรง และมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **โคจรรูป** นั้นก็เพราะเป็นที่ท่องเที่ยวไปของจิตและเจตสิก ที่เกิดขึ้นในทวารทั้ง ๖ ดังมีวจนัตถะว่า คาโว จรนฺติ เอตฺถาติ = โคจโร, โคจรสทิสาติ = โคจรา แปล

ความว่า โคทั้งหลาย ย่อมท่องเที่ยวไปในที่นั้น ฉะนั้นจึงชื่อว่า **โคจร** ได้แก่ สถานที่ที่โคทั้งหลายท่องเที่ยวไป รูปใดเป็นที่ท่องเที่ยวแห่งฉทวาริกจิตเหมือนเป็นที่ที่เที่ยวไปแห่งโคทั้งหลาย รูปเหล่านั้นชื่อว่า **โคจร**

อีกนัยหนึ่ง คาโว จรนฺติ เอตฺถาติ = โคจรํ แปลความว่า อินทรีย์ทั้งหลายมีจักขุนทรีย์ เป็นต้น ย่อมท่องเที่ยวอยู่ในอารมณ์ มีรูปารมณ์ เป็นต้นนั้น ฉะนั้นอารมณ์ มีรูปารมณ์ เป็นต้นนั้น ชื่อว่า **โคจร**

คำว่า "โค" แปลว่า *อินทริย์* ฉะนั้น คำว่า "โคจร" กับ *อารมฺมณ* จึงมีความหมายอย่างเดียวกัน

วิสยรูป หรือ โคจรรูป นี้ ถ้านับโดยจำนวนรูปแล้วได้ ๗ รูป เรียกว่าวิสยรูป ๗ แต่เนื่องจากโผฏฐัพพารมณ์ คือ ปถวี เตโช วาโย โผฏฐัพพารมณ์ เป็นมหาภูตรูป ๓ รูป ฉะนั้น เมื่อจะเรียกชื่อรูปที่เป็นอารมณ์เหล่านี้โดยเฉพาะแล้ว นิยมเรียกว่า "โคจรรูป ๔" (ซึ่งไม่นับ ปถวี เตโช วาโย โผฏฐัพพารมณ์) ด้วยเหตุนี้ จึงกล่าวว่า *วิสยรูป* มีจำนวน ๗ และ โคจรรูป มีจำนวน ๔

รูปธรรมทั้งสองประเภท คือ ปสาทรูป ๕ และวิสยรูป ๗ (โคจรรูป ๔) เป็นรูปหยาบที่กระทบกันได้ จึงมีชื่อเรียกว่า "โอฬาริกรูป ๑๒" และเรียกรูปธรรมที่กระทบกันได้นี้ว่า "สัปปฏิฆธรรม"

เมื่อพิจารณาสภาพธรรมตามความเป็นจริงแล้ว จะเห็นว่า

รูปารมณ์ (วัณณรูป)	เป็นของคู่กับ	จักขุปสาทรูป
สัททารมณ์ (สัททรูป)	"	โสตปสาทรูป
คันธารมณ์ (คันธรูป)	"	ฆานปสาทรูป
รสารมณ์ (รสรูป)	"	ชิวหาปสาทรูป
โผฏฐัพพารมณ์ (ปฐวี,เตโช,วาโย)	"	กายปสาทรูป

ไม่มีอะไรเป็นเรา เป็นของ ของเรา แต่ด้วยอำนาจกิเลสอย่างละเอียด คือ อวิชชา, ตัณหา และทิฏฐิ ที่ครอบครองรูปนามขันธ์ ๕ ของสัตว์ทั้งหลาย อยู่เป็นประจำ จึงทำให้สำคัญผิดคิดว่ารูปของเรา, เสียงของเรา, กลิ่นของเรา, รสของเรา, โผฏฐัพพารมณ์ คือ ความแข็งอ่อน, เย็นร้อน, เคร่งตึง เคลื่อนไหว มีอยู่ในเรา หรือเป็นของของเราด้วย จึงทำให้ขวนขวายแสวงหารูป, เสียง,

กลิ่น, รส, โผฏฐัพพะ มาเป็นของ ของเรา ทำให้เกิดทุกข์ เพราะการแสวงหา ที่เรียกว่า **"ปริเยสน-ทุกข์"** และเมื่อได้อารมณ์ที่ต้องการเหล่านั้นมาแล้ว ยังต้องปกป้องคุ้มครองรักษาไว้ ไม่ให้สูญหายหรือไม่ให้เสื่อมทำลายไป อันเป็น **"อารักขทุกข์"**

ถ้าเราเห็นถูกตามความเป็นจริงว่า รูปของตา, เสียงของหู, กลิ่นของจมูก, รสของลิ้น และแข็งอ่อน, เย็นร้อน, เคร่งตึงเคลื่อนไหวของกาย เขาไม่มีอะไรเป็นของเรา ที่จะต้องขวนขวายแสวงหา และผูกพันรักษาไว้ให้เป็นของเราเลย เพราะสิ่งเหล่านี้นำติดตัวไม่ได้ ต้องคืนให้ธรรมชาติเขาไปเป็นธรรมดา

❖ ❖ ❖

ข่าวมูลนิธิ

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ มีวัตถุประสงค์ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยคันถธุระ และวิปัสสนาธุระ โดยตรง

ด้านคันถธุระ

๑. จัดการเรียนการสอนพระอภิธรรม กับการปฏิบัติวิปัสสนา ให้แก่ พระภิกษุ, สามเณร และแม่ชี ในหลักสูตรประจำ ๒ ปี ที่สำนักวิปัสสนามูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้เป็นปีที่ ๑๑ ขณะนี้มีนักศึกษาที่เป็นภิกษุ ๓๑ รูป สามเณร ๔ รูป และแม่ชี ๑๑ ท่าน

๒. จัดการเรียนการสอนพระอภิธรรม เพื่อการปฏิบัติวิปัสสนา แก่ประชาชน ๒ แห่ง คือ :-

๑) วัดบวรนิเวศวิหาร (วิหารกลาง) เป็นประจำทุกวัน

๒) วัดธาตุทอง สุขุมวิท เขตคลองเตย

วิหารลิมปาภรณ์ ทุกเช้าวันอาทิตย์

เวลา ๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๑.๐๐ น.

๓. จัดการอบรมความรู้พุทธศาสนาให้แก่ คณะครูอาจารย์, นักเรียน-นักศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ถึงอุดมศึกษา ตามสมควรแก่เวลาของผู้ขอเข้ารับการอบรม ที่สำนักวิปัสสนามูลนิธิแนบฯ ส่วนมากเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๔. เผยแพร่ธรรมะ ทางวิทยุกระจายเสียง ๓ แห่ง คือ :- ๑) สถานีวิทยุ พล.ม. ๒ คลื่น เอ.เอ็ม. ๙๖๓

วันอาทิตย์ เวลา ๐๙.๐๐ น.-๑๐.๐๐ น.

วันจันทร์-ศุกร์ เวลา ๒๐.๓๐ น.-๒๑.๐๐ น.

๒) สถานีวิทยุกรมการรักษาดินแดน คลื่น เอ.เอ็ม ๗๔๗

วันพฤหัส-ศุกร์ เวลา ๒๑.๐๕ น.-๒๑.๓๐ น.

๓) สถานีวิทยุกรมการทหารสื่อสาร จส.เอฟ.เอ็ม. ๑๐๓

วันอาทิตย์ เวลา ๑๙.๓๐ น.-๒๐.๐๐ น.

๕. จัดพิมพ์หนังสือธรรมะ ชื่อ "ปัญญาสาร" แจกเป็น

วิทยาทาน ประมาณ ๓ เดือนต่อฉบับ ผู้ขอรับเป็นสมาชิกโดยไม่ต้องเสียค่าบำรุงแต่ประการใด จัดส่งให้ถึงบ้านของท่านด้วย

ด้านวิปัสสนาธุระ

มูลนิธิฯ ได้จัดตั้งสำนักวิปัสสนาขึ้นที่เลขที่ ๘๔/๑ หมู่ ๒ ต.บางกระทึก อ.สามพราน จ.นครปฐม ถนนพุทธมณฑลสาย ๕ มีเรือนปฏิบัติวิปัสสนา ๖๐ หลัง ผู้มีความรู้ความเข้าใจในสภาวปรมัตถธรรมตามสมควรก็เข้าปฏิบัติได้ ผู้ที่ยังมีความรู้ไม่เพียงพอ มูลนิธิฯ ได้จัดให้มีการอบรมวิปัสสนาระยะสั้น ครั้งละ ๑๒ วัน แต่ละครั้งห่างกันประมาณ ๓ เดือน

๑. ผู้เข้าปฏิบัติเดือนเมษายน-พฤษภาคม ๒๕๔๐ มีดังนี้

พระภิกษุ	๑๗	รูป
สามเณร	๓	รูป
แม่ชี	๒๓	ท่าน
ฆราวาสชาย	๙	ท่าน
ฆราวาสหญิง	๖๓	ท่าน
รวม	๑๑๕	ท่าน

๒. ผู้เข้าอบรมการปฏิบัติวิปัสนาระยะสั้น รุ่นที่ ๓๗ ระหว่าง วันที่ ๑๖-๒๘ มิถุนายน ๒๕๔๐ มีดังนี้

พระภิกษุ	๓	รูป
แม่ชี	๙	ท่าน
ฆราวาสชาย	๑๒	ท่าน
ฆราวาสหญิง	๒๕	ท่าน
รวม	๔๙	ท่าน

ข่าวอนุโมทนา

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ขออนุโมทนา ท่านที่ได้อุปการะงานทะนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทั้งด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระกับมูลนิธิฯ ดังต่อไปนี้

๑. ดร. ราชินทร์ จันทร์สิงหกุล บริจาคค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ธรรม ทางวิทยุกระจายเสียง พล.ม. ๒ ทุกวันอาทิตย์ เวลา ๐๙.๐๐ น.-๑๐.๐๐ น. และทุกวันจันทร์-ศุกร์ เวลา ๒๐.๓๐ น.-๒๑.๐๐ น. ขออนุโมทนา

๒. โรงพิมพ์ดอกเบี้ย โดยคุณรัฐกร-คุณจารุวรรณ อัศดรธีรยุทธ บริจาคค่าพิมพ์หนังสือปัญญาสาร เผยแพร่ธรรม เป็นพุทธบูชาในการเผยแพร่พุทธศาสนา ตั้งแต่ปัญญาสาร ฉบับที่ ๔๗ เป็นต้นมา ขออนุโมทนา

๓. พล.ต.ต.โชติพัฒน์-คุณยุวเรศ บุนนาค รับเป็นประธานในการทอดผ้าป่าสามัคคี ณ สำนักวิปัสสนามูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ในวันอาสาฬหบูชา ตรงกับวันเสาร์ที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๐ ขออนุโมทนา

๔. ศูนย์ส่งเสริมพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย วัดบวรนิเวศวิหารให้เวลาเผยแพร่ธรรมทางวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุ กรมการรักษาดินแดน ทุกวันพฤหัสบดี-ศุกร์ เวลา ๒๑.๐๕-๒๑.๓๐ น. ขออนุโมทนา

๕. กรมการทหารสื่อสาร ให้เวลามูลนิธิแนบฯ เผยแพร่ธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียง จส.เอฟ.เอ็ม ๑๐๓ เวลา ๑๙.๓๐-๒๐.๐๐ น. ขออนุโมทนา

๖. ตั้งแต่เดือนเมษายน-พฤษภาคม ๒๕๔๐ มีเจ้าภาพเลี้ยงภัตตาหารและน้ำปานะ แก่พระ นักศึกษา และผู้ปฏิบัติ ที่สำนักวิปัสสนาแนบฯ จำนวน ๔๔ ราย มูลค่าประมาณ ๖๖,๐๐๐- บาท ขออนุโมทนา

นอกจากนั้น มูลนิธิฯ ยังได้รับบริจาคปัจจัยเป็นทุนมูลนิธิฯ, ทุนค่าอาหารผู้ปฏิบัติ, ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์หนังสือธรรมะ และค่าใช้จ่ายทั่วไปอื่นๆ ดังรายนามข้างท้ายนี้

ขออนุโมทนา ในกุศลเจตนาของทุกท่านที่ได้ร่วมบำเพ็ญกุศล ทะนุบำรุงพระพุทธศาสนากับ

มูลนิธิแนบฯ ตลอดมา

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลเจตนาที่ท่านทั้งหลายได้กระทำไว้แล้ว จงเป็นพลวปัจจัยให้ทุกท่านและครอบครัว จงประสบความสุขสวัสดี มีสติปัญญางอกงามไพบูลย์ในพุทธศาสนา จนถึงความพ้นทุกข์ โดยเร็วพลันด้วยกัน ทุกท่านเทอญฯ

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี
ประธานกรรมการ
มูลนิธิแนบมหานีรานนท์
๑๙ กรกฎาคม ๒๕๔๐

รายนามผู้บริจาค
ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม - ๒๘ เมษายน ๒๕๔๐

๑. รายละ ๖๐,๐๐๐ บาท ๑ ราย

ทุน "คุณอร่าม ศาลิกร (ตู้จินดา)"

๒. รายละ ๑๔,๙๐๐ บาท ๑ ราย

คุณอำไพ กลิ่นขจร

๓. รายละ ๑๔,๐๐๐ บาท ๑ ราย

คุณสุมนี - สุนทร โภคาชัยพัฒน์

๔. รายละ ๑๐,๐๐๐ บาท ๑ ราย

คุณอรัญญา พฤกษอโณชา

๕. รายละ ๙,๐๐๐ บาท ๑ ราย

คุณอารี มาลากุล

๖. รายละ ๘,๐๒๐ บาท ๑ ราย

น.พ.ชัยพร แผ่แพทยคุณ

๗. รายละ ๘,๐๐๐ บาท ๑ ราย

อ.สุคนธ์ สุ่นศิริ

๘. รายละ ๗,๕๐๐ บาท ๑ ราย

คุณนันทา อินทร์แก้ว

๙. รายละ ๖,๔๐๐ บาท ๑ ราย

คุณศิริรัตนา อบแพทย์

๑๐. รายละ ๖,๐๕๐ บาท ๑ ราย

คุณมีบุญ มาลยมาน

๑๑. รายละ ๖,๐๐๐ บาท ๒ ราย

คุณมาลี เสตะพันธุ์ คุณอภิชาติ-เม่งจู แซ่โง้ว

๑๒. รายละ ๕,๓๐๐ บาท ๑ ราย

คุณสลับ เทวินทรภักติ์

๑๓. รายละ ๕,๐๐๐ บาท ๑ ราย

มูลนิธิทับทิม จั่นบุญมี

๑๔. รายละ ๔,๗๒๐ บาท ๑ ราย

คุณสุขุม จันทวัฒน์

๑๕. รายละ ๔,๕๐๐ บาท ๑ ราย

คุณอรนุช อนันตกุล

๑๖. รายละ ๓,๖๐๐ บาท ๑ ราย

บริจาคผ่านธนาคาร กรุงไทย จำกัด ๖ รายการ

๑๗. รายละ ๓,๐๐๐ บาท ๕ ราย

คุณนุกูล เขมะเกษม คุณแสงทอง โรจนวิภาต

คุณสิริพร บุญยเกตุ คุณหรรษา เสียงสุคนธ์

คุณอรุณรัตน์ วิเศษสุวรรณ

๑๘. รายละ ๒,๖๐๐ บาท ๑ ราย

คุณสมบูรณ์ ศิริพละ

๑๙. รายละ ๒,๕๐๐ บาท ๕ ราย

คุณพิสมัย บุญอยู่ พระสงัด วุฒิโสภณโณ(คงฤทธิ์)

พ.ท.ล้อม - คุณกัลยา อินทรทัต

คุณสรณ์สิริ อุปริพุทธางกูร คุณสุพร สุขเจริญผล

๒๐. รายละ ๒,๔๐๐ บาท ๑ ราย

คุณนวลจันทร์ นิลนพคุณ

๒๑. รายละ ๒,๓๐๐ บาท ๒ ราย

คุณอำไพ อธิสุข คุณอำไพ ธนะนิมิตร

๒๒. รายละ ๒,๒๐๐ บาท ๒ ราย

คณะ อ.จันทร์เพ็ญ คุณธวัชชัย กฤษณปกรกิจ

๒๓. รายละ ๒,๐๐๐ บาท ๑๓ ราย

คุณชัยวัฒน์ วุฒิสว่างวงศ์ - คุณมาโนช สาปรั่ง

คุณชูศักดิ์ - แสงอรุณ - กุลธน แย้มพลอย

คุณถนอม ภุมมะภูติ คุณบุญถึง สุรเดช

คุณผ่องจิต แสงสิงแก้ว คุณสิริพร พึ่งพราย

คุณสำรวย ธรรมรัตน์

คุณพรทิพย์ หทัยธรรม และครอบครัว

ร.อ.สนั่น - คุณสมจิตนา พูลเพิ่มทรัพย์

คุณอนันต์ - สุปราณี ครุธครองพันธ์

ม.ร.ว.อุรวสี มาณะวิท

อาจารย์ ร.ร.วัดประดู่ในทรงธรรม

คุณอารมณ์ ปริญญากุล

๒๔. รายละ ๑,๙๕๐ บาท ๑ ราย

คุณยาจนา ไคยฤทธิ์

๒๕. รายละ ๑,๘๔๐ บาท ๑ ราย

คุณอ่อง สพันธุพันษ์

๒๖. รายละ ๑,๗๖๐ บาท ๑ ราย

คุณชีเรญู โอสถานุเคราะห์

๒๗. รายละ ๑,๖๘๐ บาท ๑ ราย

คุณประภา หัตถพันธ์

๒๘. รายละ ๑,๖๒๐ บาท ๑ ราย

คุณจารุณี ประชุมสุข

๒๙. รายละ ๑,๖๐๐ บาท ๒ ราย

คุณอินทิรา กอบบุญมา

๓๐. รายละ ๑,๕๖๐ บาท ๑ ราย

คุณส้มลิ้ม นุตวงศ์

๓๑. รายละ ๑,๕๐๐ บาท ๑๕ ราย

อ.เกื้อกูล บำรุงชีพ คุณชวรีย์ ขอนทอง
คุณเติมพร - ทวี นาคบุตร คุณนิตยา บุญสมจินต์
คุณนิพันธ์ อติชาตการ คุณปทุม เหลืองสวัสดิ์
คุณประพุทธ พิสัยพันธุ์ คุณพงษ์ศรี นาฏะคายี
คุณรัชนี จรุงจิตต์ คุณวรรณี ศรีทูรขจร
คุณศรีสกุล นนทธรรม อ.สนั่น กรรณวัฒน์
คุณศศิวงศ์ นาคนิธิ และญาติ คุณโสภณ เกิดอยู่

คุณอุบล เล็กมณี

๓๒. รายละ ๑,๓๐๐ บาท ๓ ราย

คุณขยัวัฒน์ เหลืองชวพงศ์ คุณประภาพร เรืองศรี

คุณสุปราณี ประเสริฐภักดี

๓๓. รายละ ๑,๒๒๐ บาท ๑ ราย

คุณกิตติพงษ์ เชี่ยวรุ่งโรจน์

๓๔. รายละ ๑,๒๐๐ บาท ๕ ราย

อ.วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี คุณสุภีร์ จันทร์เทียนบุญ

คุณสุจิตรา-สุภาพ-สิทธิ์-บุษบา สาธรสุเมธี

คุณอนงค์-ชิต รัตนพล อ.หลง-คุณโสภา หาวารี

๓๕. รายละ ๑,๑๘๐ บาท ๑ ราย

คุณสุภา-ผกาวดี ทิพย์พยอม

๓๖. รายละ ๑,๑๐๐ บาท ๑ ราย

คุณสุรินทร์ เที่ยงบูรณะธรรม

๓๗. รายละ ๑.๐๐๐ บาท ๓๔ ราย

คุณกิตติ ทรรศนีย์ เยียม คุณชวลิต นิตยะ

คุณจันทร์เพ็ญ หาญจิตเกษม คุณชญานิวัต ศีลธร

คุณชาดา จัณทรีย์ คุณทิวา อรุณกิตติพันธ์

คุณนิภาพรรณ ทองประกอบ คุณประเสริฐ จินตยังคุณ

คุณนินนาท-จันทร์ทิพย์ สุขะจาติ

คุณประเสริฐ ประดิษฐ์วรคุณ คุณประภา ศุขรัตน์

คุณประภา ถาวรยิ่ง อ.ปราโมช น้อยวัฒน์

คุณประเสริฐ เอื้ออรรถเวช คุณพยุง-สุนันท์ คันธวงศ์

ม.ล.พรสุณีย์ สุริยงค์ คุณภรณี ตันฑ์วิไล

คุณมานิต บุณยขจร คุณมยุรี คำประเสริฐ

คุณมานิดา หงสนันท์ คุณรติวัลย์ วัฒนสิน

คุณวรรณา กล่อมมิตร คุณวิไลพร จินะณรงค์

คุณศิริวงศ์ รุ่งวัฒนโสภณ คุณสุพัตรา ตันประยูร

คุณสุนีย์ ศรีมาจันทร์

คุณสมชาย-สุปราณี ชาติอาสา และครอบครัว

น.ท.สมพงษ์-คุณโสภณ เกิดอยู่

คุณยายสาลี่ สิงห์มนัส คุณสื่อ แซ่โค้ว

คุณอภิรัตน์ ณ ป้อมเพ็ชร์ คุณอุบล จำรูญรัตน์

คุณอุไร เทศะแพทย์ คุณเอนก-บุญศรี ธารีลาภ

๓๘. รายละ ๙๙๙ บาท ๑ ราย

คุณมานิตย์ อารยางกูร

๓๙. รายละ ๙๐๐ บาท ๓ ราย

พ.ญ.ทวีบุญ พรหมปัทมะ อ.นิยม ฤทธิ์เสือ

คุณสธนธรณ ดำรงเดช

๔๐. รายละ ๘๐๐ บาท ๓ ราย

พ.ญ.จีรี ลิมตระการ คุณเศียร รัตนพล

คุณสุชาวดี ช้อยแสง

๔๑. รายละ ๗๓๐ บาท ๑ ราย

คณะคุณนวลจันทร์ นิลนพคุณ

๔๒. รายละ ๗๐๐ บาท ๕ ราย

คุณกุลภา สินเดิมสุข คุณจันทร์ เนียมลอย

คุณเตือนจิตต์ ไกรศรี คุณภุมวรรณ สุขสุคนธ์

อ.พัลลภา วิทยอุดม

๔๓. รายละ ๖๒๐ บาท ๑ ราย

คุณดวงทิพย์ อรุณโรจน์

๔๔. รายละ ๖๐๐ บาท ๑๕ ราย

คุณกระจ่าง พรหมราช คุณจงกลณี นิลสกุลวัฒน์

พ.อ.(พิเศษ)เชาวน์ ธรมธัช คุณทองเจือ ศิริเจริญ

คุณธงชัย-อรุณี โชติบุตร คุณประสาธน์ สาธกุไร

คุณประกายรัตน์ ติกจินา คุณประภา ไวทยะเสวี

คุณพลอยชล แก้วด้วง คุณสมหมาย วิริยะเกียรติ

คุณเสงี่ยม เหรียญเจริญ คุณสุภา วังแก้วหิรัญ

คุณสมพร แสงสุก-คุณเตือนใจ บรรจง

คุณสุชาดา พงโศธร

คุณแม่เสงี่ยม-คุณรัชนี จรุงจิตต์

๔๕. รายละ ๕๘๐ บาท ๑ ราย

คุณสุเพ็ญ จงวัฒนา

๔๖. รายละ ๕๒๐ บาท ๑ ราย

คุณสุพจน์ มนต์ชัยตระกูล

๔๗. รายละ ๕๐๐ บาท ๔๙ ราย

คุณโกวิท-รุ้งระวี-วิลาสินี นันทาภา

คุณกำพล เกื้อกาญจน์ คุณเขมิกา จันทร์เรืองฉาย

ครอบครัว อนุรักษ์ธนากร คุณฉันทนา จัตุรัส

อ.จันทร์เพ็ญ-คุณสุปราณี คุณจารุวรรณ สุวานิช
คุณชรีรัตน์ นาคจินดา คุณไชยยง บุญเรืองศักดิ์
คุณชัยชาญ เติมเดชศรีสกุล คุณทองสุข วัลลิกุล
คุณนงลักษณ์ ยันต์ชนะ คุณนิภา เผนานนท์
คุณนุสรา ลีวรรณนภาใส คุณบังอร พานิช
คุณนารี บุญธีรวร-คุณกัลยากุล สุวรรณโกสุม
คุณบุญยืน เขมะสิริ คุณประภัสสรา วรชาติ
คุณเปรม หทัยธรรม ม.ล.ปลื้มใจ มาลากุล
คุณพิมพ์นุช อนันตกุล คุณพุทชัย สีม่วง
คุณพินิจ ตรีสกุลวัฒนา คุณพรประยูร อิศรศักดิ์
คุณพเยาว์ มโนภาส พระอุดม อุตตมญาโณ
เพิ่มทุน"คุณแม่ราตรี วีระชาติพลี"
พระกิจ อคฺควโร พระมหามวิ ฐานิสสาโร
มาโนช สาปรั่ง คุณมัณฑนา กลัดพิบูลย์
คุณลมัย สังข์เงิน คุณเลิศศักดิ์ เลขวัต
อ.รัตนา ลลิตลักษมานนท์ คุณวาทินี สมเชื้อเวียง
คุณไวทยาณี ณ บางช้าง คุณวิเชียร

อ.สุวรรณา อภิรัตน์มนตรี คุณสารภี ผลัดธุระ
คุณสำรวย(คุณพ่อและคุณแม่) และครอบครัวบ่อทรัพย์
คุณสิริจิตต์ เอมโอชะ คุณสายสุนีย์ บุญหลาย
คุณสมร สิงห์มนัส คุณอุษา โลพันธ์ศรี
คุณอรทัย คุณอัมพร พฤกษาชาติ
คุณอนุสิทธิ์ กาญจนา คุณอติรัฐ ปิยัมบุตร
คุณเอมอร ตรีชั้น

๔๘. รายละ ๔๐๐ บาท ๓๐ ราย

อ.กัญญาณี นิคมคณารักษ์ คุณโชติญา ศรีอรุณเรืองชัย
คุณถิติรา มาณะวิท ม.ล.ปิยา มาลากุล
คุณประยูร บุนนาค คุณพ้อง ทองธารี
คุณประจวบ อิศรางกูร ณ อยุธยา
คุณภาวนา-นิเคล ศรีนิวาส์น คุณมานิตร แจ่มจรูญ
คุณวรธร โภคาชัยพัฒน์ คุณวริศรา รัตนพล
คุณวรสิทธิ์-สุทธิมาน-ชนม์นิภา โภคาชัยพัฒน์
คุณวรพจน์ แก้วนุ่ม คุณวิไร ชาญเชี่ยว
คุณสุโรจน์ - สมหมาย คุณสุมน เอกะวิภาต

คุณสาโร-ไพรพรรณ วิทักขมนตรี

คุณสุจิตรา มณีโชติ ร.ต.ต.สวงค์ ขวัญเสน่ห์

คุณเสริมศรี ตระกูลลี้ คุณสำเนียง สว่างวรรณ

คุณสมเพียร บุตรรัตน์ คุณสมศรี นันทศักดิ์ศิริ

คุณสอาด ศีลชัยทาน คุณสมบูรณ์ มงคลไพบูลย์

คุณสมศักดิ์-น้ำค้าง โฆษ์สงวน

คุณอิ่มใจ สินธุพันธ์เดชา คุณอวยพร สินธุพันธ์เดชา

คุณอภิญญา โภคาชัยพัฒน์ คุณอนงค์ โรจนมณเฑียร

๔๙. รายละ ๓๙๙ บาท ๕๒ ราย

คุณสำรวย บ่อทรัพย์ และครอบครัว

๕๐. รายละ ๓๕๐ บาท ๑ ราย

คุณนุชาภรณ์ อนันตกุล

๕๑. รายละ ๓๔๐ บาท ๑ ราย

คุณสมบุญ เตชะอินทร์

๕๒. รายละ ๓๒๕ บาท ๑ ราย

คุณสมพงษ์ วิจารณาญาณ

๕๓. รายละ ๓๐๐ บาท ๑๙ ราย

คุณกนกพร แซ่หั่น คุณจบ ยกขุน

คุณคัมภีรพร สิทธิเคหภาค คุณจารุ ศรีสวัสดิ์

คุณชีเอง แซ่ลิ้ม คุณถนอม ปรมาภูติ

คุณธงชัย-ลำดวน-พงา อดทน คุณบุญถึง สัจจรักษ์

คุณปณิตา ตันติสุขารมณ์ คุณผานิต วิเชียรสินธุ์

คุณผ่องศรี ศรีชุม - คุณจันทร์ดี นิลประภา

คุณมะตี ประไพเพชร คุณศิริพงศ์ บุตรดี

อ.สุดถนอม ศรีชญา คุณสุกัญญา วงศ์ทองดี

คุณสุดา - ฐิติมา - ผุสดี รักราชการ

คุณสวย ถนอมวงษ์ คุณอังคณา ศรีขจร

คุณอติรัฐ - หัตถวุฒิ - กรศุทธิ์ ปิยัมบุตร

๕๔. รายละ ๒๘๐ บาท ๑ ราย

คุณวิสุทธิ์ บุญสรณาผล

๕๕. รายละ ๒๖๐ บาท ๑ ราย

คุณศาสตรา สาตราภัย

๕๖. รายละ ๒๕๐ บาท ๒ ราย

คุณชีจวน ไกรสวัสดิ์

พระภิกษุนักศึกษาพระอภิธรรมมูลนิธิแนบฯ

๕๗. รายละ ๒๔๐ บาท ๑ ราย

คุณสุนทร-ผิน รุ่งเรืองศรี

๕๘. รายละ ๒๐๐ บาท ๔๒ ราย

คณะคุณกิติยา สีมันตร
คุณจิตรา เสียงแจ้ว
คุณจันทรา ปั้นสุวรรณ
คุณจำนงค์ สิงหะ
คุณชนินทร รัตนพล
คุณชัชวาล ขำเจริญ
คุณชีวิรงรอง พงษ์ประพันธ์
คุณชีบัวลอย กลัดพลี
คุณชีพรทิพา เลียวรักษ์โอฬาร
ม.ล.ฎลกมล เวชกุล
คุณนวพร รัตนพล
คุณนุชนาถ เหมวัตถกิจ
คุณบุญปลูก พงศ์ศิริ
คุณเบญจวรรณ เวชพงศ์
คุณพิชยันต์-พัฒนศักดิ์ รัตนพล
คุณพิศมัย พูลพินิจ
พ.ม.พลทณ
คุณภารดี สุขสงวน
คุณเพ็ญจันทร์ - ละเมียด
น.ท.ภักตร์-คุณจรวย เผือกฟัก
คุณพนิดา กาญจนภี
คุณมาณี กวีสุนทรเสนาะ

คุณมนตรี-อุไร-อรมน-อรอุมา-อรศรี ชุติเนตร

คุณรัตนา-สมรัตน์ รัตนพล อ.เรณู ผลัดธุระ

คุณวรรณศิริ จิรเจริญ คุณวัฒนา ทองประยูร

คุณวิโรจน์ ฉายานพคุณ คุณวินิจ เติมเดชศรีสกุล

คุณวิไล จันทร์ประสิทธิ์ คุณศิริอร

คุณสมศรี สีมาพลกุล คุณสุพล รัตนเมธี

คุณสมใจ รักษาผล พ.ญ.สุภัทร สุวรรณมาลิก

คุณสุรพล ตรีชั้น คุณสาคร ศรีสังข์งาม

คุณอ้วน คุณอรอำไพ รุ่งรางแสง

คุณอมรรัศมิ์-มานพ-ธนพจน์-สุริยะ ภาคสุวรรณ

คุณอารีย์ แซ่โง้ว คุณอุมา

๕๙. รายละ ๑๕๐ บาท ๑ ราย

คุณประเสริฐ เผดิมผล และครอบครัว

๖๐. รายละ ๑๒๐ บาท ๑ ราย

คุณมณีรัตน์ พ่วงพลับ

๖๑. รายละ ๑๐๐ บาท ๔๖ ราย

คุณกนกพร อินศร คุณกระยาทิพย์ ประภาวัติ

คุณจันทิมา จันสมุทร คุณจำนงค์

คุณจันทรา อึ้งไพเราะ คุณใจภักดิ์ รอดแดง

คุณชีอ่อน ชะเอมสินธุ์ คุณแตร ทับทิม

คุณเดช สิงขร คุณธงชัย ชัยสัมฤทธิ์ผล

คุณถวิล น้อยจีน คุณธนาภรณ์ งามศิริ

คุณทศวรรณ จำนงค์ทรัพย์ คุณนลินรัตน์ เชื้อวณิชกร

คุณพ่อทองใบ-แม่นิภา-คุณปราณี แจ้งเพ็ญพราว

คุณนวลจันทร์ นวลสร้อยทอง คุณนิตยา ชิณประหัษฐ์

คุณนิตยา นิพัฒปัทมาธร คุณประไพ วรินทร์เวช

คุณบุศริน วัฒนะไพบูลย์กุล คุณประเสริฐ สุรพันธุ์มาภา

คุณปฏิทรรศ-นิภา ฟองเหม คุณภัทรพร นักรบ

คุณพิจิตร คงกระนันท์ คุณมาลา วิรุณานนท์

คุณเมฆ เมฆเสรีกุล คุณเยานารถ กัลยามงคล

คุณยุพา ปิยัมบุตร คุณวรรณวดี ชัยชาญกุล

คุณวิไล สีสรรพ์ คุณศิระ-นภาพร ณ ดำเนิน

คุณสิทธชัย วุฒิวรวงศ์ คุณสุวรรณา เรืองยศลือชากุล

คุณสุคนธรัตน์ อุดมเสรีเลิศ สหายธรรม

คุณสุรพล-วิไลวรรณ ตรีชั้น คุณสมศรี อ่องสาคร

คุณสมชาย งามพันธ์ คุณสมบูรณ์ จำเนียรหล้า

คุณสาลิน มาจาก คุณอุรา บุญวิถีโชติ

คุณอารีรัตน์ โรจน์เพ็ญเพียร คุณเอกกมล-ประภาพรรณ

คุณอารีรัตน์ ปิยะลิขิต และคุณแม่

๖๒. รายละ ๘๐ บาท ๑ ราย

คุณทองหล่อ เชียงทอง

๖๓. รายละ ๖๒ บาท ๑ ราย

คุณนา อินตากูล

๖๔. รายละ ๕๐ บาท ๖ ราย

คุณเขมา ศิลาดำ คุณจันทร์อร เลิศสำราญ

คุณทศวรรณ คุณนิคม ประภาสิทธิ์

คุณบุญแรม-ยุพิน เอี่ยมอินทร์ คุณสร้อยทอง สุวรรณี

๖๕. รายละ ๔๐ บาท ๒ ราย

คุณดอกดิน คุณอนงค์ ชัยมัทรยมผล

๖๖. รายละ ๒๐ บาท ๑ ราย

อาม้า

๖๗. ผู้ไม่ประสงค์ออกนามเป็นเงิน ๒,๕๑๕ บาท

รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๔๑๐,๖๗๐ บาท

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์

เพื่อทะนุบำรุงพระศาสนาโดยการสร้างปัญญาให้พุทธศาสนิกชน ด้วยคันถธุระและวิปัสสนาธุระ

●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●●

คณะกรรมการ
มูลนิธิแนบมหานีรานนท์

นายวรรณสิทธิ	ไวทยะเสวี	*ประธานกรรมการ*
พล.ต.ประสิทธิ์	ชื่นบุญ	*รองประธานกรรมการ*
นายประเวศ	อมรพัฒน์	*กรรมการ*
นางยุพา	ปิยัมบุตร	*กรรมการ*
นายนิยม	ฤทธิ์เสือ	*กรรมการ*
นายวิสุทธิ์	บุญสรณาผล	*กรรมการ*
ศ.นพ.เชวง	เดชะไกศยะ	*กรรมการ*
นางเพ็ญศรี	บุญญรัตน์	*กรรมการและเลขานุการ*
น.ส.นันทนา	เกตุทัต	*กรรมการและเหรัญญิก*

มูลนิธิแนบมหานีรานนท์
เลขที่ ๘๔/๑ หมู่ ๒ ถนนพุทธมณฑล สาย ๕
ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๗๓๒๑๐
โทรศัพท์ ๔๒๐๘๐๒๔, ๘๘๙๔๔๑๗.

ปัญญาสาร ฉบับที่ ๖๐